

dergi'den

Sevgili Okuyucular,

Bu sayımızın kapak resmi için, Duisburg'da çocuklarla düzenlenen bir etkinlik sonucu ortaya çıkan kitap tanıtma afişlerinden birini seçtik (yazısı 26. sayfada). Gelecek sayının Temmuz ortasında çıkacağını gözönünde bulundurarak bu kapak için 1 Haziran Dünya Çocuklar Günü için de bir hazırlık olmasını istedik.

Fakir Baykurt'un 3. sayfadaki yazısı sanırız edebiyatla uğraşan bir çok kişinin istemini dile getiriyor. Umarız bu yazı Dergi'nin gelecek sayılarında bir dizi özlü eleştirinin yeralması için bir başlangıç olur.

Sait Faik'i ölümünün 32. yılında bir kısa öyküsüyle ve Orhan Gökçe'nin bir yazısıyla andık. Sabahattin Ali'yi ise onu çok yakından tanımış olan çevirmen Melahat Togar'la Özgen Ergin'in yaptığı yaptığı söyleşiyi andık.

"Göçmen İşçilikten Göçmenliği" başlıklı yazı, Avrupa'daki "göçmen kültürümüz" üzerine yapılan tartışmaları Dergi'ye taşır umundayız.

10. ve 11. sayfalarımızda Ömer Polat'ın Dergi okuyucularına armağan ettiği bir öyküsü yer alıyor.

12. sayfamız, Dergi'de ne yazık ki hala istediğimiz oranı bulamayan Almanca bir söyleşiye ayrıldı. Bu söyleşi, kentlere yapılan edebiyat işiği çalışmalarını açısından da ilginç bir deney aktarımı.

13.14.15. ve 16. "Sergi" sayfalarında edebiyat uğraşısına gönül vermiş amatörlerden gelen öykü ve şiirlerinden bir seçki sunduk.

Federal Almanya'da sayışı giderek artan "iki dilli bir nesil" oluşuyor. "Genç kızlarla Birlikte" başlıklı söyleşi bu genç nesli, edebiyat ve kültürdeki yaklaşımını, beklentilerini tanımak amacını taşıyor. "Geçmişten Günümüze Türk ve Batı Müziği" Dergi'nin ilerdeki sayılarında da müzik üzerine yayınlanacak yazıların ilki.

22. sayfada Karagöz'ün son temsilcilerinden Orhan Kurt'la söyleşi yer aldı.

23. ve 24. sayfalar için, okuyan herkesin -bugüne dek fikrini aldığımız- çok sevdiği fakat

üzerinde pek az konuşulan bir roman "Dağlara Yazılıdır"ı tanıtan yazıyı öngördük.

İlk sayımızda "Büyük iddialarla yola çıkmıyoruz." diye yazmıştık. Bununla eksiklikler karşısında "Ne yapalım, bizim büyük iddialarımız zaten yoktu" diyebilmek, dolayısıyla sorumluluktan kaçmak için kendimize bir olanak sağlamayı düşünmemiştik. Bunun nedeni daha çok, sınırlı olanaklarımızı gözönüne alarak ne kendimizi hayalciliğe kaptırmak ne de okuyuculara boş vaatlerde bulunmak istemeyişimizdi.

Ne var ki, yapıtlar genellikle ortaya konup okuyucuya, seyirciye, dinleyiciye sunulduktan sonra yaratıcıların ellerinden ve belirleyiciliklerinden sıyrılırlar, "kendi yaşantılarını" yaşamaya başlarlar. Nitekim Dergi de böyle oldu. Yazı Kurulu'nun Duisburg ve çevresinden başlayarak göreceli lokal bir yayım olarak düşündüğü Dergi ilk sayısında beklenmedik bir ilgiyle karşılandı, Dergi'ye övgülü mektuplar, şiirler, öyküler aktı. Federal Almanya dışından bile abone istekleri aldık. İlk başta öngörülen 1000 tiraj tükendi gitti. Fakir Baykurt'un, Ömer Polat'ın katkıları bizi daha da güçlendirdi. Böylece bu sayıya daha bir umutla hazırlandık. Dergi'nin kapsamını 8 sayfa daha genişlettik.

Bunları öğrenmek için değil, beklemediğimiz çapta bir sorumluluğun aniden omuzlarımıza vurduğu yükü sizlerle paylaşmak için yazıyoruz. Ve gerek yazı göndererek, gerek abone bularak Dergi'ye destek olan arkadaşlarımızdan daha yoğun bir dayanışma bekliyoruz. Örneğin Dergi'nin bu sayısında da hemen gözünüze çarpacak olan haber boşluğunu ancak sizlerden gelecek haberlerle dolduracağımıza inanıyoruz. Dergi'de çalışan profesyonel kadrolu bir elemanımız henüz yok. Yazıların tümüne zamanında yanıt veriyoruz. Bu nedenle de "Dergi Dostları"nın anlayışına sığınıyoruz.

Gelecek sayı için göndereceğiniz her türlü kısa öyküyü, şiir, deneme yazıları, haberler, bize yapacağınız eleştiri ve öneriler için şimdiden teşekkür ederiz.

Dergi Yazı Kurulu

İçindekiler/Inhalt

Fakir Baykurt HAS ELEŞTİRİYE ÖZLEM	S. 4.
Orhan Gökçe ÖLÜMÜNÜN 32. YILINDA SAİT FAİK	S. 4.,5.
Özgen Ergin MELAHAT TOGAR'LA SABAHATTİN ALİ ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ	S. 6.,7.,8.
Ali Serenceli GÖÇMEN İŞÇİLİKTEN GÖÇMENLİĞE	S. 9.
Ömer Polat BİZİM SEYRAN	S. 10.,11.
Tayfun Demir KIBRIS'TAN BİR MEKTUP	S. 11.
Kenan Sinanoğlu EIN GESPRAECH MIT SIGRID KRUSE	S.12.
Gül Karadeniz GÖKDELEN GEZİSİ	S.13.,14.
Gökçe Yeşilyurt İŞTE MOMO	S. 14.
Özden Tuna MOMO	S. 15.
Okurlardan ŞİİRLER	S. 16.
GENÇKIZLARLA BİRLİKTE	S. 17.,18.,19.
Tayfun Demir BİR EKMEK VAR ORADA	S. 19.
Sabri Uysal GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK VE BATI MÜZİĞİ	S. 20.
Mevlüt Asar KARAGÖZ ÜZERİNE ORHAN KURT'LA BİR SÖYLEŞİ	S. 22.
Saliha Güner DAĞLARA YAZILIDIR SIMON DE BEAVOIR ÖLDÜ	S.23.,24. S. 25.
ROSA LUXEMBURG'A KÜÇÜK GELEN BİR FİLM	S. 25.
HABERLER	S. 26.

DERGİ'nin

yıllık abone tutarı:

F.Almanya için DM 15,00

Diğer ülkeler için DM 20,00

(Türkiye aboneleri abone tutarı karşılığında kitap gönderebilirler)

Has eleştiriye özlem

Fakir BAYKURT

Çeyrek yüzyıldır yurt dışında oluşan işçi varlığımızla birlikte, aydın varlığımız da toplandı. Yazıp çiziyorlar. Çeyrek yüzyıl önce gelen işçilerden de yazıp çizenler burada bir dönemin sanatına onur verecek derecede gelişip serpildiler. İkinci kuşak, Türkçe yada Almanca ile görünmeğe başladı. Yurtta demokrasinin içine sokulduğu yeni iklimden ötürü dışarı çıkanlar da, işçilerimizin yoğun olduğu şehirlerde yaşıyor. Bunların toplamından, "Yurt dışında yeni bir edebiyat oluşuyor" gibi sözler ediliyor epeydir.

Bu edebiyat Türkçe ile yapılıyor ama Türkiye'dekinden ayrı. Almanca ile yapılıyor ama ürünlerini kimse Alman edebiyatından saymıyor. İki dilli, iki kültürlü yazarlar örneği çoğalıyor günümüzde. Yurt dışında gelişen edebiyatın kimin malı olduğunu belirlemenin ivedisi yok.

Bu edebiyat nasıl bir edebiyat? Özellikleri, değeri ne? Yurttakinden ayrılan yada benzeşen yanları neler? Ne derece gelişti, daha iyi nasıl gelişebilir? Bunları anlamak daha önemli.

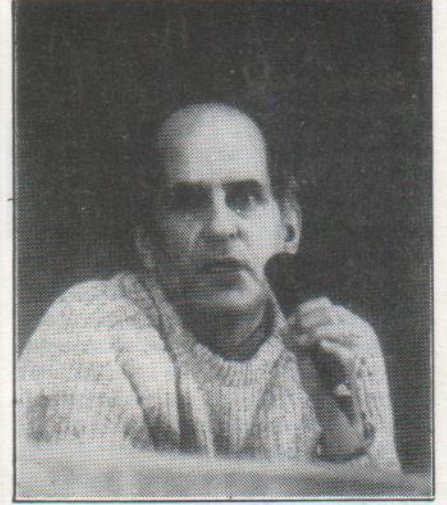
Ama nasıl anlayacağız? Kime bakaçaz, kimi okuyacağız? Çünkü bu edebiyatın doğru dürüst bir eleştirisi yapılmıyor. Hattâ tanıtılmıyor bile. Zaman zaman buradaki yazarların birbirlerini yazıp tanıttıkları oluyor, ama özellikle yeni çıkan kitaplar, özellikle gençlerin kitapları, hiçbir yankı görmeden, ilgisizliğin kuyularında yitip gidiyor. "Değerli ürünler eninde sonunda dikkatleri çeker, kendini kabul ettirir, tanıtılmasa, eleştirilip değerlendirilmese de olur!" diye kulağının üstüne yatıyor çoğunluk.

Oysa gençler, ilk kitaplarını binbir güçlük ve umutla çıkarırken böyle bir ilgiyi ne büyük bir merakla beklerler! Yenileri, gençleri desteklemenin yollarından biri de, onların yapıtlarını dergi ve gazete sayfalarında değerlendirmektir. Kusurlarını belirtip yol göstermek, onları yüreklendirmektir.

Yurt dışında oluşan edebiyatın eleştirilmesini isterken, bunu kimden, nereden bekleyeceğimizi soruyorum kendime. Yurttaki eleştirmenlerden mi, yoksa dışardan mı? Yurttakiler her zaman birbirlerine yetmezler. Yurttaki ünlü eleştirmenler, orada çıkan kitapları okuyup eleştirmeye vakit bulamazlar.

Yurt dışında gelişen edebiyatın eleştirmenleri, yurt dışında yazıp çizenler arasından çıkacak. Bence bunun ucu göründü, belirtileri arttı. Az da olsa yazılıp çiziliyor. Henüz az, ama bunlar arasında dikkat çeken örnekler var. Duisburg'ta çıkan "Dayanışma" ile "Türkiye Postası" gazetelerinde değerli edebiyat eleştirileri gördüm. Özellikle "Dayanışma"da çıkanlar gerçekten kıvanç verici örneklerdir.

Elbet eleştirilerin de eleştirisi yapılabilir, yapılmalıdır. Dostluk, arkadaşlık adına övgüyü, yada "Bizim klikten değil" diye yergiyi, kişisel özellik yada kusurları gündeme getirip gevezelik etmeyi, hattâ uluorta dedikoduyla eleştiri sayan hasta anlayışların eleştirisiyle, eleştirmenlikle hiç ilgisi yok. Eleştiri adına eline kalem alan kimileri de bir orta hakemi yada takım komutanı çalışmıyla, kaş çatıyor, parmak sallıyor. Bu eğilimlerden bir bölümünün yurttan yansıdığını söyleyebiliriz. Öyle eleştiri anlayışları var ki, alay etmeden yazmayı, üstü örtülü söz dokundurmadan yargı belirtmeyi bilmezler sanki. Örneğin genç bir yazarın sözünü ediyorsa, "Daha cümle kurmayı bilmiyor! Niçin yazıyor ki?" diyebiliyor. Yada sevdiği edebiyata birkaç örnek verecekse, birkaç ad sayacaksa, bir parantez açıp, "Sadece ilk yazdıkları" deyip son yazdıklarını hiçleyebiliyor. Bütün bunları yaparken bir tek neden, bir tek kanıt tanıt göstermiyor. Bir yazarın cümle kurmayı bilmediğini söyleyeceksen, yapıtını ele alıp hiç değilse bir iki örnek gösterecek o yargıyı açıklayacaksın. Bir yazarın ilk yazdıkları, son yazdıkları sadece bir parantez açılıp kapatılarak iyi yada kötü diye nasıl kesilip atılabilir? Herkesten yazara, yapıta, emeğe saygı beklemek gerekirse de, eleştiri adına ortaya çıkanların kendilerini ve eleştiriye harcamaktan sakınması gerekir. Eleştiri, bir toplumun sanatsal ortamına getireceği yararlardan ötürü saygıdeğer, ciddi bir iştir. Eleştiri, gelişmemiş çalışmalarını geliştirmede, gerileyen çabaları ilerletmede uyarıcı, canlandırıcı etkiler yapabilir. En sağlıklı çalışmaların bile eleştiriye gereksinmesi vardır. Eleştiriye dayanamayanlar, hafif bir eleştiri karşısında tepki gösterenler küçük kişilik sahipleridir. Eleştiriye dayanıksız kişilikler, kemikleri gelişmemiş bedenler gibi yıkılır gi-

derler...

Bu yüzden demek istiyorum ki, eleştiri, iyi, has eleştiri mutlaka olmalı. Yurtta bir hanım yazarın kitabı için hı-zını alamayıp iki yazı yayımlayan bir eleştirmen, ikisinde de o kitabı övebilmek için, "yazarın arka kapaktaki güzel fotoğrafı"ndan söz etti. Güzel hanım fotoğrafının edebiyat eleştirisiyle, eleştirilen romanla ne ilgisi olabilir? Nitekim, çok değil on yıl geçti, o yazar yok bugün. Belki on yıl sonra eleştirmen de yok olacak.

Has eleştiri, kanıtı tanıtı olmak-tan, bir yargı söylüyorsa onu nedeniyle birlikte söylemekten başka, kişisel durum-lara, özelliklerle ilgilenmeyecek, a-lay etmeyecek, saldırmayacak. Sadece övmekle yada yermekle yetinmeyip, yapıtın olumlu, olumsuz özelliklerini sıralayacak. Sanatçı ne yapmak istiyor, bunu ne dereceye kadar başarabiliyor, gösterecek. Bu yaptığı, yapmak istedi-ği, yapılması gereken mi? Çağa, insana, engelleri aşip ilerlemeye çalışan insana ne getiriyor, götürüyor, katkıları var mı, yok mu; yapıtın estetik değeri ne? Bütün bunları kanıtıyla, nedeniyle gösterecek. Yoksa yazar ters, yanlış bir iş mi yapıyor? Ama ille nedeniyle! Eleştirmen nedeniyle söyleyecek, böylece okur bir yargıya varacak.

Bir de, eleştirmen ne yazarsa yaz-sın, güzel yazacak. Çünkü eleştiri de sanatsal bir türdür.

Yurt dışında oluşan ürünleri değerlendirecek ciddi bir eleştirmenin özlemini çekiyoruz.

Ölümünün 32. yılında

Sait Faik

Çağdaş Türk edebiyatının ilk güçlü hikayecilerinden olan Sait Faik, 23 Kasım 1906'da Adapazarı'nda doğdu. Edebiyat ve ekonomi gördü. Bir süre İsviçre, Fransa gibi ülkelerde bulundu. Bu ülkelerde gezi ve gözlemler yaparak kültürel gelişim sağladı, sanat ve edebiyat çevreleri ile ilişkiler geliştirdi. 1935 yılında ülkeye geri dönerek, bir Ermeni lisesinde öğretmenliğe başladı. Babasının ölümü ile ticaret hayatına atıldı ise de bu alanda başarısızlığa uğrayarak, ticareti terketti.

"Biz toplumda insanlarımızla birlikte yaşamak istiyoruz."

Sait Faik edebiyat yaşamına şiirle başladı. Şiirlerini ölümünden sonra "Şimdi Sevişme Vakti" adlı bir kitapta topladı, ama Sait Faik edebiyatımızdaki ününü hikayeleri ile sağladı. O'nu ölümünün üzerinden bunca yıl geçmiş olmasına rağmen güncel kılan hikaye alanındaki başarılarıdır. Sait Faik'in edebiyatımızdaki bu önemi yalnız iyi bir hikayeci olmasından kaynaklanmıyor. O aynı zamanda çağdaş Türk hikayeciliğinin temellerinin atılmasında ve bugünkü niteliksel boyutlara ulaşmasında da getirdiği anlayış bakımından büyük bir öneme sahiptir. Sait Faik, kendisiyle yapılan bir röportajda hikaye anlayışını şöyle açıklıyor: "Cemiyetimizin gelişmesi ile edebi telakiler değişiyor. Bugün eskiler diye adlandırılan yaşlı yazarlar hayata, topluma yukarıdan bakarlardı. hala da öyledirler. Hayata karışmayanlar yalnız tepeden seslenerek toplumu düzeltmek sevdasındadırlar. Bize gelince cemiyeti düzeltmek diye hiç bir iddiamız yok. Biz toplumda insanlarımızla birlikte aynı hayatı yaşamak istiyoruz."

"Her şey insanı sevmekle başlar."

Gerçekten de Sait Faik hem öyküleri hem de kendi varlığı ile halkın içinde de olmuş ender yazarlarımızdandı. Kendisine niçin zenginlerle değilsin dediğinde o "Zenginler yaşamasını bilmiyorlar, yaşamadan zevk almasını bilmiyorlar, onun için ben onlarla olamıyorum, onların yaşantısından tadalamıyorum." diyerek, toplumun egemen sınıfları ile arasına doğal olan sınırı çizmişti. Onun günlük arkadaşları arasında balıkçıları, dolmuşçuları, seyyar satıcıları veya balıkçı kahvesinde iskanbil oynayan insanları görmek her zaman olasıdır. Elbette bu sıradan insanlar onun hikayelerinin hem kahra-

manı olmuşlar hem de ona bu insanların yaşamına dönük güçlü gözlem yapma olanağı vermişlerdir.

Sait Faik'in hikayelerinin konusu hep insan olmuştur. İster doğayı anlatsın isterse balığı veya "patlak gözlü" bir köpeği. onun asıl ulaşmak istediği insandır. "Her Şey İnsanı Sevmekle Başlar" diyen Sait Faik insan sevgisini "Şiir" in "Hikayesi" ni yazarak insanı tüm boyutları ile hikayesine sığdırmış yazarlarımızın başında yer almıştır.

Sait Faik toplumcu-gerçekçi hikayeciliğimizin de öncülerindedir. İster anlattığı konularda bolca soyutlamalara yer versin, isterse gerçek üstü denemelere girsin onun hikayelerinde hep toplumcu-gerçekçiliğin izleri sürülür. Gerçi o hep İstanbul'u yazdığı için Anadolulu gerçeğini görmezlikten geldiği yolunda eleştirilere de uğramıştır. Ama bu eleştirilerin büyük bir bölümü hem gerçeği yansıtmaktan uzak, hem de subjektiftir. Kaldı ki toplumcu-gerçekçiliğin mekanla da bir ilgisi yoktur. Salt İstanbul'da kalınarak da gerçekler anlatılabilir veya salt köy konu alınarak ta bu yapılabilir. Bu olay ta-

O, yaşanası dünyaya ve onu süsleyen doğaya bütün benliğiyle bağlıydı.

mamen yazarın olaylara bakışı ve dünyayı yorumlayışı ile ilgili bir olaydır. Ayrıca da toplumsal olaylara sınıfsal bakıştır. Bu bağlamda yazarın "Sema-ver", "Haritada Bir Nokta", "Karanfil ve Domates Suyu", "Plajdaki "Hişt Hişt" adlı hikayeleri hem konuya açıklık getirmek ve hem de tartışmalara taraf olanlarca incelenmeye değer niteliktedir.

Sait Faik'in olaylara ve insana bakışında hep iyimserlik ön plandadır. Ne ki bu büyük hikayeci bu iyimserliğini sonuna kadar koruyamamıştır. Yakalandığı hastalık, giderek kendini hissettiren ölüm korkusu yazarın son hikayelerine yansımış onu hırçın bir dil'e götürmüştür. Son hikayelerinin toplandığı "Alemdağda Var Bir Yılan" bu karamsarlığın yazarıda hangi boyutlara vardığını göstermesi bakımından ilginç örneklerle doludur. Güzelim İstanbul, Burgaz'ı, Haliç'i, balıkçı motorları, seyyar satıcıları, "üç kağıtçıları" meyhaneleri, çay bahçesi ile yaşanmaz yerlerdir artık. Haliç boydan boya bir lağım çukurudur. İnsanlar yalancı, dolandırıcı ve hilekardır, velhasıl İstanbul yaşanamaz çirkin bir şehirdir. Ama tüm bu olumsuz yargular yukarıda söylediğimiz gibi onu saran ölüm korkusunun ruhsal yansımalarıdır. Ama bu karamsarlıkta, yaşama bağlılığın, onu do-

Orhan GÖKÇE

yasıya sevmenin ve ondan tadılmanın sonsuzluğuna erememenin, yaşamdan yavaş yavaş kopuşu fiziksel olarak görmenin acısını yakalamak zor değildir. Çünkü o bu yaşanası dünyaya, onu süsleyen doğaya bütün benliği ile bağlıdır. Güzel olan herşey başta insan ve doğa ve doğadaki bütün yaratıklar ona heyecan veren nesnelere. Tüm bu nesnelere Sait Faik biraz da kendini gördüğü için, nesnelere onda biraz daha anlamlı boyutlar kazanmaktadır.

Sait Faik'de bitmek tükenmek bilmiyen bir merak gizlidir. Vapurda yolculuk eden insan, küreğini sallayan kayıkçı, dolmuş çığırtkanı, bilet satıcısı, Rum meyhaneci onda hep merak uyandırmış, onları daha yakından tanıma isteğine yol açmıştır. O işte bu yüzden yazmaya yönelmiş, bu yüzden insan malzemesini hikayelerine baz yapmıştır.

Sait Faik öleli bugün tam 32 yıl oluyor. Ama ölümünün üzerinden bunca yıl geçmesine karşın o edebiyatımızdaki özgün yerini her geçen gün biraz daha pekiştirerek koruyor. Bir sanatçıyı ölümsüz kulan da budur. Giderek büyüme ve evrenselleşmek...

Yazar Adnan Binyazar, Sait Faik üzerine bir yazısını şöyle noktalyor: "Bütün büyük sanatçılar gibi, ölümünden sonra da büyüdü. Kişiliğinde eserini küçülten, gerektiği ölçüde ciddiye alınmasını önleyen bir taraf vardı adeta. Yok o şimdi. O derbeder, tedirgin yaşayışını aldı gitti. Ama ancak böyle, gönüllüce özgür bir yaşayışla verebileceği eserle bıraktı ardında. Büyüyor o eser şimdi. Durmadan da büyüyecek. Öyle sanıyorum ki, gelecek kuşaklar onu bizden daha iyi anlayacaklar, bizim pek yakınında olduğumuz için gözümüzden kaçan pek çok erdemlerini daha iyi kavrayacaklar"

Sait Faik'ten bir öykü

Portakal, Masa ve Sandalye

Odanın sessizliği, bir sandalyenin duruşu, duvardaki saatin tik tak'ı sinirime dokunuyor. Dışarıda kar atıyor. Pencereden görülen manzara dondurucu. İçimden bir şeyler yapmak geçiyor. Ama biliyorum ki, hiç bir şey yapamayacağım.

Atlasam bir vapura, şehire insem, diyorum, şehir umutların, tesadüflerin, tehlikelerin, gürlüklerin içinde her zaman elimin altında bulunan bir sergüzeşt tombalasıdır. Sokarım elimi bu torbaya, çekerim 77 numarayı çinko, 19 numarayı tombala!

Şehirde tam dokuz mil uzaktayım. Dört tarafım su içinde. Kar, azala çoğala yağıyor. Bir horoz ötüyor, bir çocuk hindi güdüyor. Çan çalıyor, uzaktan bir araba sesi duyuluyor. Tekrar horoz ötüyor.

Bu boş sandalye birdenbire doluvermeli. Kim gelip oturmalı? Hiç kimseyi istemiyorum. Ama sandalye... Bir insan bekler gibi duran sandalye? Onu yapan sandalyeci yaman adammış doğrusu. Sandalyeye insan bekletmesini bilmiş.

Bir portakal soyup yiyorum.

Bir ara dalmış olacağım ki, saatin sesi durmuştu. Gene başladı. Kar gene ufaldı. Mangalın başasında da sandalyedeki hal var. Birisi tutsun ucundan onu, bir kor parçasını alsın. — Adam üstündeki külli üflesin — sigarama uzat-sın kendini maşa.

Bana öyle geldi ki, maşayı satan Çingene karısı Mecidiyeköyü sırtlarındaki kulübesinin önünden bu maşayı elinde sallayarak kocasını çağırması:

— Koca be! Bu maşa başka maşa be! Ateş ister tutsun durup dururken yerinde.

— A be, keçileri kaçırdın mı? Kehlibar be? Ne söylersin ipsiz sapsız öyle be?

— A be, derim ki, ateş ister bu maşa benden.

Bıyığına ak düşmüş kırk beşlik Çingene'nin beyazı çok, karası bol, kırmızısı bir alay gözlerinden bir korku sıçramış:

— A be bizim karı oynattı, demiştir gibime gelir.

Halbuki Çingene karısı da benim gibi birdenbire bir maşanın duruşunu beğenmiştir. Duruşunu değil, duruşundan bir dost eli, hikâyeler anlatan, bir ahab eli düşünmüştür, görmüştür. Kehlibar şair kızdır, dertli kızdır, yalnız kızdır, garip kızdır. Kocası kışkanç mı kışkançtır. Onu öteki kadınlara maşa satmaya gönderdiği zaman evde dokuz doğurur.

Sigaramı yaktım. Karşımda lapa lapa kar yağıyor. Birdenbire bir sevinç, kuvvetli bir sevinç hissi kaplıyor beni. Nereden geldi bu sevinç bilmem? Sıkıntımın içinde nasıl belirdi? Sıkı bir iskarpin içinde yumuşak, minimini latif bir kadın ayağına benzer, bu sevinci ne etmeli?

Perdeyi sıyrıp karın hâlâ yağıp yağ-

madığını, yarın sabah mektebe giderken içleri al yeni lastiklerimle karları gıcırdatıp gıcırdatmayacağımı düşündüğüm çocukluk günlerimden kalma bu sevinci nereye asmalı; iki baş sarımsak bir nazar boncuğu ile?

Sonra kızılık ağacının dibine kuşyemi, darı, mısır, buğday atılacak; evden bir elek getirilecek; eleğin kenarına bir sopa konup kaldırılacak; sopaya bir ip bağlanacak; ip evin alt katındaki pencerede mavi mavi bakan çocuğa atılacak — ucuna taş bağlanıp —; sonra eve girilecek; saç sobanın üstünde kuru-yan mandalina kabuğunu sıcak sıcak ağıza atıp pencere kenarında, kapana girecek serçe beklenecek...

Hey zavallı, budala çocukluk! Şimdi sen bile yoksun, sesin o kadar uzaklardan geliyor ki, "Mezardan çıkıyor bu ses" diyecek gibi oluyorum.

Rüzgâr dandan dama geçiyor. Kurşun bir kubbeden kayıyor. Gökte bir gölge belirdi. Camların buğusundan büyüyen bu gölge birdenbire bir karga oluverdi. Geldi, evimin karşısındaki kiliseye kondu. Hem de başka yer yokmuş gibi tam putun üstüne.

Yıldız, poyraz çilgincasına esiyor. Şimdi darı taneleri gibi ufak ve sert bir kar, ölü gibi morarmış eski karların üstüne canlı, sarımsı bir renkle düşüyor.

Sokağa çıkmalı, bir kahveye gitmeli, İstanbul'a inmeli mi, inmemeli mi, diye düşünmeli. Bir vapur kaçırılmalı. Sonra ortalık kararınca, bastona dayana dayana eve dönmeli. Oturmalı, okumalı. Hep aşk hikâyeleri okumalı. İnsanların birbirini sevmeye buradan başladığını sanmalı. Kapanmalı yalnız kendi kendimizi düşünen varlığımıza, hayatımıza. Dışarıya burnunu bile uzatmamalı. Ne mangallıyı, ne mangalsızı, ne kaloriferliyi, ne ateşsiz, ne hastayı, ne aç düşünmeli; salmalı kendini hulyaya, gerine gerine aşk hikâyeleri okumalı.

Beklesinler dursunlar maşa ile sandalye. Eşşekler! Kuşlar hâlâ gökyüzüne fırlayıp yere keskin gözleriyle baka dursunlar. Bakalım bir lokma, bir tek darı tanesi görebilirler mi?

Kar yağıyor. Kimi kürkü, kimi çizmesi, kimi lastiği, kimi çivili kundurası, kimi bastonu ile evine dönüyor.

Berbat şey şu kış! Kötü şey, kötü! Bakma şatafatına! Bakma manzarayı İsviçre'ye çevirişine...

Kalktım. İnsan bekleyen sandalyeyi masanın altına sürdüm. Sonra mangalın üstünde el bekleyen talihsiz maşayı külden çıkardım; mangalın kenarına yatırdım. Kar da, rüzgâr da durmuştu. Köyün içinde ses sadâ yoktu. Gökyüzü kapkaranlıktı. Orada uzun, bitmez tükenmez bir kış gecesi durmuş dinleniyor, yeniden kar topluyordu. Önce pencereyi, sonra ağızımı açtım; kış gecesine sunturlu bir küfür, Kumkapılı bir Ermeni balıkçı küfrü salladım.

(Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Ankara 1970, s. 93-96)

Bir Sergi

Duisburg'un Güney Bölgesi Gesamtschule'si şirin renklerle örtülmüş, "modern" beton yapısıyla ürkütücü bir çağdaş mimariye tanıklık ediyor. Geniş koridorlarda çığlık çığığa genç insanlar koşuşturuyorlar. Okulun Türkçe öğretmeni Rukiye Stenzel'le kütüphanenin önünde buluşacağız ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çocukların kitap tanıtma çalışmalarını izleyeceğiz.

Bir sınıf çalışması olarak doğan, ancak boyutları bu çabayı çok aşan kitlesel bir kültür gösterisine dönüşen bu sergi; büyük boyutlu afişler, metin ve resimlerle bezedikleri panolardan oluşuyor.

Öğrenciler okudukları Türkçe kitaplar içinden beğendiklerini özgün yaratıcılıklarıyla tanıtmayı deniyorlar. Başaran'dan Behrengi'ye, Küçük Prens'ten Söğütler ses verince'ye dek uzayan çocuk seçkisi gerek grafik çalışması, gerekse Türkçeyi ülkelerinden uzakta yabancı dil olarak öğrenmelerine karşın yazınsal becerisiyle başarılı bir sergi niteliğinde.

Önümüzdeki haftalarda çeşitli semt kitaplıklarında görülebilecek olan sergi, anadil ve anadilde kültür dersleri öğrenim programı içinde ilginç bir örnek olarak başka okullarda da yenilenebilir.

Serginin bir başka özelliği, ülkelerinden uzakta yaşayan çocukların anadillerindeki kitapları seçerken ölçüt aldıkları değerler. Seçilen kitapların tanıtma yazılarında, resimlemelerinde bu ölçütleri apaçık görebiliyorsunuz. Göçmenlik, bir azınlığa ait olmak gibi duyarlıklar hem metinlere, hem de genel olarak afişlerin görsel düzenlemesine yansıyor. Bu da yurtdışında yaşayan çocuklarımızın iç dünyalarıyla daha gerçekçi kavranmasına ışık tutuyor.

Dergi'miz bu güzel çabayı kutluyor, yaygınlaşmasını diliyor ve bu anlamda da "kapak konusu"nu bu sergiye ayırıyor.

SEVDA ÜSTÜNE

Bu şiir sevda üstüne
Tarafımdan yazılmıştır

Akşam olmuş ay yükselmiş tepeye
Bir çift göz var süzölmüştür

Nice aşıklar yol boyuna
Kalem kalem dizilmiştir

Bu şiir sevda üstüne
Tarafımdan yazılmıştır

Mehmet Kemal'in yeni yayınlanan kitabı "ÖĞLE RAKILARI"ndan. (Broy Yayınları, İstanbul Nisan 1986, 64 s.)

Özgen Ergin

Melahat Togar'la Sabahattin Âli üzerine bir söyleşi

" Maarif Vekaleti hesabına okumak üzere Kasım sonlarına doğru Türkiye'den ayrıldı, Almanya'ya gitti. Orada dört yıl kalacak, alman dil ve edebiyatını öğrenecek, dönüşte liselerde çalışacaktı. Hayrullah Örs, Nurullah Taşkıran, Zahide Nail de o sıralar Almanya'da öğrenim görüyorlardı.

Sabahattin Ali trende Melahat Togar'la tanıştı. Sınavı kazanan beş kişiden (Osman Faruk, Ömer Lütfü vb.) biri de oydu.

Sabahattin Ali 300 liralık yolluğunun büyük bir bölümünü trene binmeden harcamıştı. Bu yüzden üçüncü mevkiye binmişti. Arkadaşlarını görmek için birinci mevkiye geliyordu. kondüktör görününce gizlice yerine gidiyordu. Sonunda, biletçi bavulunu alıp getirdi. Arkadaşları da bilet farkını ödediler. Böylece Sabahattin Ali bir daha onların yanından ayrılmadı.

Almanya'ya varınca Sabahattin Ali dil öğrenmek için bir bayanın evine pansiyoner girdi. On beş gün Berlin'de bir yıl kadar da Postdam'da kaldı. Al-mancasını ilerletmek üzere bir özel okulda (Deutsches Institut Für Ausländer) kurslara devam etti. Melahat Hanım ise Hermanns Werder'deki bir yatılı okula yerleşmişti. Burası Havel ırmağı üzerinde güzel bir yarımada idi. Sabahattin Ali cumartesieleri Melahat Hanımı görmeye geliyordu. Koltuğunun altında kitapları vardı, Uzun uzun konuşup dertleşiyorlardı, Nahit Hanıma duyduğu sevgiyi çektiği acıları anlatıyordu. Bir gün Melahat Hanıma:

"Sen Nahit'e benziyorsun. Yoksa sana da mı tutulacağım?" demişti. Fakat Melahat Hanım, Mesut İzzet (Togar) ile sözlüydü. Bu yüzden hareketleri ölçülü ve çekingendi. Öyleyken, Sabahattin Ali İstanbul'da yazmaya başlayıp Postdam'da tamamladığı "Terkib-i Bend" in bir nüshasını ona sunmuştu...

Yukardaki alıntıyı, edebiyat eleştirmeni Asım Bezirci'nin Sabahattin Ali, araştırma eleştirme kitabından aldım.

Sabahattin Ali ile ilgili pek çok inceleme, araştırma ve eleştiri kitabı yazıldı. Yaşamı en yakın arkadaşlarınınca olumlu, olumsuz yanlarıyla didik didik edildi. Ama yine de yaşamında ve ölümünde bir çok giz kapalı kaldı.

Yukarıdaki metinde adı geçen Sayın Melahat Togar'ı önemli ve mutlu bir rastlantıyla tanıştım. Onu Duisburg kenti yakınında, küçük bir sınır kasabasında buldum. Şu sıra Avrupa

Genç yazarımız Özgen Ergin Melahat Togar'la birlikte

Çevirmenler Merkezinde çeviri çalışmalarını sürdürüyor.

Sabahattin Ali ile ilgili kısa bir tanıtma yazısı hazırlarken, yıllar önce-sinin, Almanya yolunda tanışan bu iki insanını, yeniden buluşturmayı denedim.

Yetmiş yaşını süren, yüreği genç Melehat Togar beni heyecanla bekliyordu. Köln'den geldiğimi bildiği için, gecikmeye meraklanmıştı. Onu geçmiş yıllara götürmek hiç de zor olmadı Uzun uzun konuştuk, Ortak dostlarımızın kulaklarını çınlattık. Şimdi, sorulara başlayabilirdim.

Özgen Ergin: Melehat Hanım, Eleştirmen Asım Bezirci, Sabahattin Ali ile ilgili, inceleme araştırma kitabında, "Sabahattin Ali trende Melahat Togar'la tanıştı. Sınavı kazanan beş kişiden biri de o idi. Almanya'ya varınca, Sabahattin Ali dili öğrenmek için bir Alman bayanın evine pansiyoner girdi. Melahat Hanım ise Hermanns Berder'deki bir yatılı okula yerleşmişti." diye yazıyor. Sizi tanımak benim için büyük bir mutluluk oldu. Sabahattin Ali ile ilgili Almanya ve Türkiye'deki anılarımızdan bir demet istiyorum sizden. Sabahattin Ali ile nasıl nerede tanıştınız?... bunları bir de sizin ağzınızdan duymak istiyorum.

Melahat Togar: Anlatayım Özgen bey...Asım Bezirci'nin yazdığı gibi küçük bir grup halinde yola çıkmıştık, Daha yola çıkar çıkmaz tanıştık. O,ö-

teki arkadaşlardan ayrı yapıda birisiydi. Yolculuk boyunca pencereden dışarıya bakıp gözlemlerini anlatır, gördüklerini dikkatle inceler kendince yorumlardı. Öteki arkadaşlar ise yolculuğun neşesinde, dalgasındaydılar. Sabahattin Ali, Berlin yakınında Postdam'a yerleşti. Benim oturduğum yer de yine Postdam'a yakın yatılı bir okuldu Orada öğremim görüyordum. Yatılı kaldığım okul çok disiplinliydi. Sabahattin Ali'nin beni ziyaret etmesi, bana gelip gitmesi için izin almıştık. Her cumartesi bana gelirdi. Yeni yeni öyküler yazmaya başlamıştı. Bana okuduğu öykülerin, ilk dinleyicisi ben oldum. Realist bir biçimde yazıyordu. Bu bana biraz şey... geliyordu. Ben o zamanlar, sanırım okuldan aldığım eğitimden olacak bu kadar gerçekçiliğe alışık değildim. Saçma sapan da olsa onu eleştiriyordum. "Niçin böyle açık yazıyorsun" diyordum. Sabırla, bana değer vererek dinliyordu. Sonunda arkadaşlığımız ilerledi. Ama o ayrılıp başka bir kente gitmek zorunda kaldı, O kentdeki dil okuluna yerleşti.. Özgen Ergin: Özel bir soru... Sabahattin Ali'nin size gelmesinin tek nedeni, Almanya'da yalnızlık çekmesi mi, yoksa karşı cinsten birine duyduğu yakın ilgi miydi?..

Melahat Togar : Herhalde öyle... ikincisi dediğiniz gibi olacak, Benim de hoşuma gidiyordu bu ilgi. Benimle çok

(Devamı s. 7'de)

(Baştarafı s. 6'da)

meşguldü. İyi yetişmemi istiyordu, Pi-yano dersi almamı o teklif ve teşvik e-di-yordu... Anlatayım mı acaba...

(Melahat Togar Hanım, şu anda kim-bilir hangi anısının etkisiyle, genç kız utangaçlığında ikircikli...)

Özgen Ergin: Tabii..Tabii..

Melahat Togar: Bana, ilk aşkı olan bir Hanım'dan bahsediyordu.

Özgen Ergin: Nahit Hanım?..

O acı haberi duyunca, birçokları gibi ben de şok geçirdim. Müthiş bir şeydi.

Melahat Togar: Evet. İsim vermek istemedim ama, biliniyor galiba, Evet onu anlatıyordu uzun uzun, Ondan ilgi görmediğini, Nahit Hanım'ın bundan devamlı kaçtığını söylüyor yakınıyor-du. Ben de ilgiyle dinliyordum. Anla-tırken bu acısının üstünde çok durur-du. Çok gücüne gitmiş şeyler vardı. Ben de onun gibi üzüldüm. Sonra günün birinde bana, "Sen Nahit'e benziyorsun" dedi. Başka bir gün piyano çalarken "Melahat galiba sana aşık oluyorum" dedi. "Aman sakın dur!" dedim. "Olma!..." Böylece o, günün birinde başka bir kente gitmek zorunda kaldı. Mektuplaştık. Bir gün ondan acele yazılmış bir mektup aldım. "Benim Türkiye'ye dönmem gerekiyor, okulunda bazı olaylar ol-du" diye yazıyordu. Okulunda komi-nistlik propagandası yapıyor diye bir şikayet olmuş. Okul müdürü bunu müfettişliğe mi söylemiş bilmiyorum. Böylece Sabahattin Ali döndü. Ondan sonra onun hakkında pek birşey duymadım. Nişanlandım.

Özgen Ergin: Sözü Sabahattin Ali'nin geri dönüşüne getirmek istiyorum. Almanya'dan geri dönüş nedeni Asım Bezirci'nin kitabında: Okuduğu okulda, bir gün Alman öğrencilerden biri, bu parazit Türkleri buradan kovmalı de-miş. Bunu duyan Sabahattin Ali he-men yerinden fırlamış, "Blz sizin hükü-metiniz tarafından değil, bizim hükü-metimiz tarafından verilen parayla o-kutuluyoruz, parazit değiliz" diyerek bu Alman öğrenciye bir tokat vurmuş. İşte bu olay yüzünden okuldan atıl-mayla karşı karşıya kalmış. Bu yüzden Türkiye'ye dönmek zorunda kalmış bi-çiminde anlatılıyor.

Melahat Togar: Efendim, Asım Bezirci mutlaka araştırmıştır. Bana akseden, komünistlik propagandası yapıyor diye okuldan uzaklaştırıldığıydı... belki de bir iftiraydı. Yalnız bildiğim bir şeyi söylemeliyim, Almanca'yı öğrenir öğ-renmez hemen Rus edebiyatına başla-dı. Zaten koltuğundan kitap hiç eksik olmazdı. Arkadaşlar da onunla hep a-lay ederlerdi. Hep, sözlüklerle imla kı-lavuzlarıyla beraber geziyor diye. O, Al-manca'yı hepimizden önce öğrenmişti. Ama, Alman edebiyatına değil de Rus edebiyatına geçti... Ve Rus romanları-nı Almanca üzerinden okuyup tanıdı. Bana hep nasihat verirdi, yetiştirmek isterdi. O kitapları benim de okumamı çok isterdi.

Özgen Ergin: Yetiştirmek derken, sol düşünceye yönelmek diye bir amacı var mıydı?

Melahat Togar: Yok, yok... genel kültü-rümü artırmak için, mesela Almanla-rın, romantik şairi Novalis'i, daha o zaman bana tavsiye etmiş, bu adamı mutlaka okumalı, tanimalısın diyerek, o şairin şiirlerinden bir tanesinin bir kütasını Almanca yazarak bana gön-dermişti. Yani, benim gerek genel kültürde, gerekse müzikte, Almancada ilerlememi çok isterdi, teşvik ederdi. Fakat, katiyen bana düşünce yönünden bir zorlaması olmamıştır. Karda kışta yürüyerek her hafta geldiği için, çev-redeki öğrenci arkadaşlar da onu tanıyorodu. "Bak senin sevimli Türk yine geldi" diyorlardı. Bu benim çok hoşuma gidiyordu. Çok duygulu, engin gözlem gücü olan bir insandı. Karda gezintiye çıkıyorduk. Gezerken bir gün, ayaklarımızın altındaki kar sesine dikkatimi çekti. "Bak ayakla-rımızın karda çıkardığı sesi duyuyor musun" dedi. Ben o zamana kadar böyle bir şeye hiç dikkat etmemiştim.

Özgen Ergin: Melahat Hanım, "Saba-hattin Ali Almanya'da öğrenciyken sol hareketleri yakından görmüş, bazı ay-dınları da yakından izlemişti. Ama o-nun sol sosyalist düşünceye yönelmesi, Türkiye'ye döndükten sonra başlamış-tır." deniliyor. Siz ne dersiniz. Siz Tür-kiye'ye döndükten sonra, ilişkileriniz ya da duyduklarınız nasıldı?

Melahat Togar: Ben onu kırmıştım. U-zun bir süre için kaybetmiştim. Onun için, birşey söyleyemeyeceğim. Yalnız Rus edebiyatına çok merak sardığını, onları anlayarak hazmederek okudu-ğünü gayet iyi biliyorum.

Özgen Ergin: Rus edebiyatı dediniz, Öl-dü haberi geldikten sonra, arkadaşla-rından Sabri Soran, onun anısına bir şi-ir yazmış ve şiirde Puşkin adı çok ge-çiyor.. Puşki'ne özel bir ilgisi mi var-dı, hatırlayabiliyor musunuz?

Melahat Togar: Evet. Bu konuştukları-mız o kadar eski anılar ki, bazı şeyler

Sabahattin Ali duygulu, yerinde duramayan coşkulu bir kişiliğe sahipti.

insanın hafızasından silinmiş gibi olu-yor. Hayat öyle olaylarla yüklüyor ki insanın hafızasını, Bana unutulmaya yüz tutmuş anılarımı hatırlattığınız için size teşekkür ediyorum Özgen Bey. Puşkin'i onun ağzından çok sık işitirdim. Beni de Puşkin okumaya teşvik ediyordu. Ama ben yavaş oku-yan bir insanım. O ise çok çabuk ve sürekli okurdu. Sabahlara kadar oku-yan bir insandı.

Özgen Ergin: Puşkin adındaki bir yaza-rın varlığını ilk kez ondan duyduğunu-zu mu söylemek istiyorsunuz?

Melahat Togar: Evet... benim cahilliği-mi hep başıma kakardı, Holderlin ter-cümesiyle beni tercüme alanına iten rahmetli Sabahattin Ali'dir. Holderlin'i tercüme ederken bir çok şey... mesela Ajaks'ı, mitolojiye ait bir çok kelime-

yi, bilmiyordum. "Sen Ajaks'ın kim ol-duğunu da mı bilmiyorsun? Aman oku, aman öğren!" diye başıma kakardı, Sonra yeniden dostluk kurduğumuzda da benimle bilgi alışverişinde bulunur, bilmediklerimi başıma kakarak, "Bunu da mı bilmiyorsun" derdi.

Özgen Ergin: Siz Almanya'ya devlet sı-navını kazanarak gelmişsiniz. Yabancı dil öğrenimi yaptınız. Türkiye'ye dön-dükten sonra neler yaptınız, daha doğ-rusu çeviri yapmaya nasıl ilgi duydunuz.

Melahat Togar: Bugün çok mutluyum, böyle çetin ama çok zevkli bir iş olan çeviriye yöneldiğim için. Bu yönelme-de Sabahattin Ali'nin yardımlarını hiç unutmam. Yani, iki dilin içinde yaşa-mak, iki dili birbirine aktarmak, iki kültürü ve iki insan topluluğunu bir-birine yaklaştırmak, böyle alıyorum ben bu tercüme işini. Türkiye'ye döner dönmez beni Haydarpaşa Erkek Lise-sine Almanca öğretmeni olarak tayin

...bir gün piyano çalarken "Melahat galiba sana aşık oluyorum" dedi

ettiler. Çok gençtim. Almanya'da mü-hendis olan kocamla yeni evlenmiştim. Lisede altı yıl öğretmenlik yaptım. Bü-tün gayretimle iyi bir Almanca öğret-meni olmak için çalıştım, Bütün bu e-meklerimin boşa gitmediğini görekerek büyük övünç duyuyorum O zaman o-kuttuğum çocukların çoğu bugün, Al-manca'yı iyi bilen profesör, devlet a-damı, hukukcu oldular, Unutmayın ki ben çok yaşlı bir emekli öğretmen-im. Çok eski zamanlardan söz ediyorum. O zaman Atatürk hayattaydı, Siz daha dünyada yoktunuz.

Özgen Ergin: Sabahattin Ali yurda dön-dükten sonra ilişkileriniz koptu. İyi bir dostluğun üstü örtülü kaldı. Siz yurda geldikten sonra mutlaka, onun ülen-diğini duydunuz. Onun hapse girmesi sizde ve çevrenizde nasıl bir etki yap-mıştı?

Melahat Togar: Hapse girmesi demeye-lim de, şöyle diyelim isterseniz. Saba-hattin Ali aynı zamanda kocamı da az çok tanıyordu. Sonradan, ilişkiyi şö-y-le kurduk. O bir dönem, ünlü Hasan Ali Yücel'in kurduğu Tercüme Kuru-lunda üyeydi. Hasan Ali Yücel, Holder-lin'in bir eserinin Türkçeye kazandırıl-masını çok istemiş. Bu iş çok güç bir işti. O sıralar Ankara'da şu başındaki-lerden hiç biri, bu tercüme'yi yapmak istememiş. Sabahattin Ali "Ben bu işi yapacak birini, tabiat itibariyle, bu ro-mantik adamı anlayacak birini tanıyo-rum, bilmem kabul eder mi" diyor, be-ni ileri sürüyor. Hemen bana da acele bir mektup yazıyor. Ben bu işin altın-dan kalkamayacağımı söylediysem de, bana "Sen bunu mutlaka yapacaksın" diye tekrar mektup yazdı, Hasan Ali Yücel'de ayrıca, "Bunu bir ödev bili-niz, bu çeviriyi yapınız" diyerek rica yollu, biraz da iltifat dolu bir mektup

(Baştarafı s. 7'de)

yazmıştı. Yani beni tercüme alanına iten Sabahattin Ali olmuştu. "Ben sana yardım edeceğim" dedi ve etti de. Böylece çok zor bir eserle tercümeye başlamış oldum. Bu gün de iftihar ediyorum. Bu yıl sanırım üçüncü basımı yapılacak.

Bak ayaklarımızın karda çıkardığı sesi duyuyor musun?

Bugün çok mutluym. Böyle çetin ama çok zevkli bir iş olan çeviriye yöneldiğim için.

Özgen Ergin: İstanbul'da bir sabah, gazetelere bakarken "Sabahattin Ali kaçarken Bulgar sınırında öldürüldü" diye bir haber okudunuz. Bu haber o zamanın aydın çevresinde korkunç bir etki yaptı. Yıllar sonra Sabahattin Ali ilgili pek çok kitap yazıldı, bir çok araştırma yapıldı, ama ölümü bugüne dek acı bir giz olarak kaldı. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Melihat Togar: O dönemde eşimin görevi nedeniyle Amerika'ya gidiyorduk. O acı haberi duyunca, bir çokları gibi ben de çok şiddetli bir şok geçirdim. Müthiş bir şeydi... müthiş bir şey. Ve beni çok etkileyen, bana en çok dokunan, çok üzen de şu oldu Özgen Bey... Kitap okuyormuş. O hep okurdu. Kitap okurken, o fena adam arkadan gelerek, sokulup affedersiniz, sanki bir yılanın kafasını ezer gibi vermiş... Ne kadar üzücü hele kitap okurken öldürülmek.

Özgen Ergin: Sizi en çok etkileyen, üzen kitap okurken öldürülmesi...

Melihat Togar: Son derece üzücü. O an hep gözlerimin önüne gelir. Bir insan nasıl öldürülebilir? Şu anda da çok duygulandım işte. Konuşamıyacak duruma geldim...

Sonra fazla bir şey öğrenemedik. Şunu ayrıca söylemek isterim. Sabahattin Ali'nin en güzel yılları Ankara'da, onu Hasan Ali Yücel'in biraz koruduğu zamandı. O sırada Konservatuvarda Prof. Ebert'e Dramaturg olarak yardım ediyordu. Ara sıra 'İstanbul'a geldiğinde, evimizde misafir oluyordu. Belki bilmiyorsunuz, kendisi çok konuşkan, coşkulu bir insandı. Gece yarlarına kadar kocam ben ve o, oturup konuşuyorduk. Kocam o zamanlar gemi yapım mühendisiydi. Sonraları Profosör oldu. Sabahattin Ali sonraları bir geldiğinde kocama "Bak Mesut, bundan sonra sizleri sık ziyaret edemeyeceğim. Ben kamyunculuk yapıyor, bundan sonra size gelmem sana zarar getirebilir Çünkü beni izliyorlar. Sen bir fabrika müdürüsün. Bundan sonra pek gelececeğim" dedi. Komuşması çok heyecanlıydı, belki de bir buhran geçiriyordu. Bizler de çok üzüldük, onu kamyon işinden vazgeçirmeye çalıştık. "Sana böyle bir iş uygun değil" dedik. Ama dinletemedik. Sabahattin Ali kafasına koyduğu işi yapan bir insandı. Son görüşmemiz böyle oldu. Ölümü, dediğiniz gibi giz olarak kaldı, Nasıl oldu, neden öldürüldü?...

Özgen Ergin: Biliyorsunuz, Sabahattin Ali'nin Türk öykü ve romancılığında ayrı bir yeri var. Çevirmensiniz, edebiyatın içindedesiniz, Sabahattin Ali'nin edebiyatımıza etkisini, ya da edebiyatımızdaki yerini değerlendirir misiniz?

Melihat Togar: bana göre Sabahattin Ali edebiyatımızın en iyi öykü ve romancısıdır. Duyduğuma göre şu anda Kuyucaklı Yusuf sinemaya uygulanmış. Bu olayı çok ilginç buldum. Çünkü o romanı en beğendiğim eserdir. Ama kendisi Kürk Mantolu Madonna'yı çok beğenir, en sevdiği eseri sayardı, Bana da bunu çok söylerdi. Öykücü olarak da eşsiz bir öykü ustasıydı.

Özgen Ergin: Kürk Mantolu Madonna adlı romanında, özel yaşamıyla ilgili bölümler var mıydı?

Melihat Togar: Sabahattin Ali... nasıl söyleyim, çabucak yanan, sık aşık olan bir insandı...

Özgen Ergin: Melihat Hanım, Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'yı sevdiği eser saymasını ilk kez duyuyorum. Çoğu eleştirmenlerimiz, bu kitabı gerçekçi olmayan, fazla romantik diye yargılayıp eleştirdiler. Fazla duygusal kişisel yanları çok, Sabahattin Ali'den de bu eser çıkar mıydı, diyenler bile oldu, Siz ne dersiniz?

Melihat Togar: Ben o eleştirmenlere iştirak etmiyorum, Sabahattin Ali aslında çok romantik bir insandı....

Özgen Ergin: O zaman, benim aklıma okuyucu olarak şöyle birşey geliyor. Sabahattin Ali duygulu, romantik, yerinde duramayan coşkulu bir kişiliğe sahipti. Diyelim ki Kürk Mantolu Madonna'yı, tam istediği gibi, kendi iç bünyesine uygun bir biçimde yazdı ve en beğendiği eseri de buymuş. Ama

Ali Ertekin gibi bir adamın "Milli duygularla" adam öldüreceğine ihtimal bile vermiyorum.

öteki öykü ve romanlarını, toplumcu gerçekçi, eleştirel bir doğrultuda yazdı. Sizce bu öteki dediğim eserlerini Sabahattin Ali, belli bir amaç doğrultusunda mı yazdı?

Melihat Togar: Buna siz daha iyi hüküm verebilirsiniz, çünkü kendiniz de yazıyorsunuz. Bilemeyeceğim... Ama ağzından gayet iyi duydum, Kürk Mantolu Madonna en sevdiği eseri idi. Bağışlayın bu sorunuza, yeterince cevaplayamadım.

Özgen Ergin: Bir de, ölümüyle ilgili karanlık bir nokta var, Katil Ali Ertekin, mahkemede verdiği ifadede "Ben onunla konuştum, konuşurken onun ne denli komünist olduğunu öğrendim. Milli duygularım kabardı, ondan sonra onu mutlaka öldürmem gerekti. Onu öldürdüm" diyor. Oysa Ali Ertekin'in geçmişi, öyle milli duygularla dolu bir insan olduğunu göstermiyor. Ayrıca bilmem okudunuz mu, Nokta dergisinin son sayılarından birisindeki şekilde "Ben onu öldürmek için vurdum. Şöyle bir vurdum başına. Sonra güvenlik güçlerine teslim etmek istedim. Ama o bir vuruşta ölmüş" diyor.

Ama, Asım Bezirci'nin kitabında "Vurdum vurdum, baktım ölmemiş, bir daha vurdum, öldü" diyor. Cesedi tanınmaz haldeymiş. Olaylar gösteriyor ki, Ali Ertekin Sabahattin Ali'yi öldürmek için o arabaya binmiş ve ona rehberlik yapmış...

Melihat Togar: Ben de öyle düşünüyorum.

Özgen Ergin: Katil Ali Ertekin, yine Nokta dergisinde anılarını anlatırken "Ben MİT'le çalışıyordum Ben bir vatansever olarak, çeşitli olaylar hakkında MİT'e bilgi veriyordum, para alıyordum. Sabahattin Ali'yi öldürdükten sonra birkaç ay saklandım. Daha sonra gelip MİT'e haber verdim. Onlar da, biz memnunuz, ama elimizden birşey gelmez. Ortada ölü var, biz seni tutuklamak zorundayız dediler." diyor. Ama Aziz Nesin'in bu konudaki tutumu ve yaptığı açıklamalar çok şaşırtıcı. Özellikle Sabahattin Ali hakkında konuşmaktan çekiniyor ya da istemiyor. Oysa birlikte dergi çıkardılar, uzun süre beraber oldular. Nokta dergisinin andığım sayısında, "Ben birgün bu konuda yazacağım ama, şu anda konuşmak istemiyorum" diyor. Aziz Nesin daha önceki yaptığı açıklamalarda ise "Sabahattin Ali kendi hatalarının sonucu ölmüştür. Onu MİT öldürtmedi. Benim kanımca devlet adam öldürmez demişti. Bana göre Sabahattin Ali'nin öldürülmesi, üstü kapalı bir cinayet olarak kaldı. Ali Ertekin gibi bir adamın milli duygularının kabarıp da adam öldürmesi, bana hiç inandırıcı gelmiyor. Bana inandırıcı gelen, verilen görevi sadakatle yerine getiren bir emir kuluydu. Bu uzunca konuşmamdan sonra, benimle aynı kanıda mısınız diye sorabilirmiyim?

Melihat Togar: Tabi efendim. Evet. Bakınız, sizi gayet dikkatle dinledim, Ali Ertekin gibi bir adamın milli duygularla adam öldüreceğine ihtimal bile vermem. Muhakkak ki başka bir maksatla öldürdü. Yahut ta, öldürmeye mecbur olduğu için öldürdü. Aziz Nesin'in konuşmamasını garipsedim. İnsan bildiği birşeyi zaman geçirmeden söylemeli. Ben bir kimsenin, bildiği birşeyi söylemesini düşünürüm. Bu konu beni çok fazlasıyla üzüyor. Fazla birşey söylemeyeceğim. Bu konu gizli kaldı. İnşallah birgün herşey açıklanır, Bu katil adam şimdi hayatta ve rahat rahat dolaşıyor değil mi efendim?

Özgen Ergin: Evet, az önce andığım dergide, son derece rahat, hiç pişman görünmeyen bir fotoğrafı da var, Hatta yakınıyor, "Bu kadar iş yaptım da MİT bana para bile vermedi" diyor. Melihat Hanım, Ali Ertekin cinayetten sonra dört yıla hüküm giydi, fakat iki yıl sonra, af yasasıyla dışarı çıktı, Şimdi ise Kadıköy'de, Anadoluhisarı-Yeni-mahalle'de, Göksu Deresi'nin yanında, çevresi güllerle kaplı, pembe boyalı, iki katlı telefonlu, şirin bir evde oturuyor... Ama Sabahattin Ali'nin ise bir mezarı bile yoktur diyerek, sözlerimi bitirmek istiyorum.

Melihat Togar: Hazin... çok hazin bir hikayedir.

Göçmen işçilikten göçmenliğe

Ali SERENÇELİ

Türkiye'den F. Almanya'ya ilk işgücü akımı başladığından bu yana çeyrek yüzyılı aşkın bir zaman geçti. Gerek ilk yıllarda, gerekse sonrasında bu ülkeye gelenlerin büyük çoğunluğu günün birinde mutlaka dönmek niyetindeydiler. Bu açıdan ülkemizden F. Almanya'ya göçme olgusuna geçici gözle bakılıyordu. Örneğin bu göç yakın tarihin tanık olduğu en geniş kapsamlı göç olayı niteliğini taşıyan Amerika'ya göçmekten farklıydı: Avrupa'dan insanlar Amerika'ya yerleşmek ve Yeni Dünya'da kendilerine yeni bir yaşam kurmak üzere oraya gitmişlerdi. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında F. Almanya'ya gelen Türkiyeliler ise göçmen olarak yerleşmek amacını taşıyorlardı.

Ne var ki, başlangıçta F. Almanya'ya geçici olarak gelenler zamanla burada kalıcılığa başladılar, yani yavaş yavaş göçmen işçilikten göçmenliğe doğru bir evrimleşme gözlemlendi. Örneklemeye yoluyla yapılan anketler bugün F. Almanya'daki Türkiye kökenli işçilerin önemli bir çoğunluğunun daha çok uzun süre - ya da temelli - bu ülkede kalmak arzusunu taşıdıklarını gösteriyor.

Özellikle Türkiye'de yaşanan derin ekonomik bunalım bütünü kronikleştikçe, yaşama ve çalışma koşullarının kötüleştiği, üstelik de çalışma koşullarının kötüleştiği bir yana, çalışmama koşulları her geçen gün daha da yaygınlaştıkça geri dönüş niyetleri daha bir sönümlenecektir...

Kaldı ki, buradaki Türkiyeliler artık ilk gelen kuşaklardan da ibaret değil. İkinci ve üçüncü kuşaklar açısından göçmenleşme kesin denilebilecek ölçüde belirgin bir olgu.

Böyle olunca, hiç değilse Türkiyeliler açısından F. Almanya'ya daha şimdiden bir göçmen ülkesi gibi bakılabilir. Ya da bir başka deyişle, Türk olsun, Kürt olsun burada yerleşikleşen Türkiyeliler bir göçmen azınlık topluluğu oluşturuyorlar.

Bu durum kuşkusuz ki, buradaki Türkiyelilerin sorunlarını salt göçmen işçi sorunları olmaktan çıkartıyor. Her ne kadar F. Alman makamları hala Türkiyeli işçileri "Gastarbeiter" (misafir işçi) diye adlandırmaya devam ediyorlarsa ve onların sorunlarını "Gastarbeiter" sorunları düzeyine indiriyorlarsa da, gerçekte bu sorunları kategorik bakımdan "göçmen işçi sorunları" olarak değil, "göçmen sorunları" olarak ele almak gerekiyor.

Göçmen işçi sorunuyla göçmen sorununu arasındaki fark kuşkusuz ki salt

terimlendirmeden ibaret değil. Genel açıdan bakarsak göçmen işçi bulunduğu ülkede geçici olduğuna göre, sosyoloji diliyle göçmen işçi topluluğunun sorunu adaptasyon ve oriyantasyon sorunudur. Oysa yerleşikleşen ve göçmenleşen bir topluluğun sorununu entegrasyon düzeyinde ele almak gerekiyor. Yani o göçmen topluluğunun yaşadığı ülke toplumuyla bütünleşmesidir sözkonusu olan.

Bir ülkedeki göçmen topluluğunun entegrasyon sorununun sosyal, siyasal ve kültürel boyutları vardır. Ama bunlar arasındaki asıl belirleyici bileşken kuşkusuz ki, siyasal olandır. Çünkü göçmen topluluğunun sosyal ya da kültürel bakımdan bulunduğu ülkenin toplumuyla bütünleşmesinin yolları her şeyden önce politik alandan geçmektedir.

Göçmen topluluğu için yaşadığı ve çalıştığı ülke hâlâ "ev sahibi ülke" durumundaysa, yani o göçmenlere hâlâ yabancı muamelesi yapılıyorsa, entegrasyon yolunda sağlıklı adımlar atılmasına olanak yoktur. Oysa uzun yıllardır F. Almanya'da çalışmakta bulunan, kültürel farklılıklara rağmen bu toplumun bir parçası haline gelmiş bulunan, yeni kuşaklarıyla bu topluma daha fazla entegre olan bir topluluğun entegrasyon sürecini hızlandırmak için birinci koşul, F. Alman yurttaşlarının sahip oldukları tüm haklara göçmenlerin de sahip olmasıdır. Bu ise kuşkusuz ki, politik alanda çözümlenecek bir sorundur.

Örneğin, oy hakkı dahil olmak üzere çeşitli siyasal hakların tanınması, sosyal ve ekonomik alanda güvenle sağlanması, F. Almanya uyruğuna geçişi önleyen, ya da zorlaştıran tüm engellerin kaldırılarak bu konuda teşvik edici bir tutum izlenmesi entegrasyona doğru yaklaşım politikasının temel adımlarıdır. Bu önlemler kültürel alanda gerçekleştirilebilecek entegrasyon girişimleriyle bütünleştirildiği takdirde mevcut sorunun köklü çözümü mümkün olabilecektir.

Görüldüğü gibi, alınacak önlemlerin asıl belirleyici olanları politik alandır ve bu nedenle de bu ülkenin merkezi ve yerel makamlarına düşmektedir. Ama bütün bunların gerçekleşmesi, sayısız bir buçuk milyonu aşan Türkiyeli göçmen topluluğu F. Alman demokratik güçleriyle birlikte vereceği uğraşa bağlıdır. Biliyoruz ki, tarihte çalışanlar hiç bir hakkı kendiliğinden elde etmiş değildirler. Tüm haklar ancak onlar uğruna uğraş verilerek elde edilebilir.

Sorunun birinci yanı budur. Ama

sorun sadece politik alanda verilebilecek uğraşlardan ibaret değildir. Türkiyeli göçmenlerin F. Alman toplumundan dışlanmasını önlemek, buna karşılık entegrasyon sürecini hızlandırmak açısından politik alan dışında da bizlerin yapacakları vardır. Bu alan da kültürel alandır.

Bu ülkede yaşamakta olan Türkiyeli emekçilerin içinde buldukları toplumsal ciddi kültür farklılıkları bulunmaktadır. Ve kabul edelim ki, Türkiyeli göçmenlerin büyük çoğunluğu entegrasyondan uzak durmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadır. Bir çoğu Anadolu'nun kırsal kesiminden gelen ve kendi geleneklerini korumak için ziyadesiyle çaba harcayan Türkiyeliler entegrasyon konusunda bağnaz bir tutum içindedirler. Bu bağnazlık çoğu kez hem dinsel hem de milliyetçi açıdan kendisini göstermektedir. Oysa sözünü ettiğimiz ve korunmasına çalışılan geleneklerin önemli bir çoğunluğu feodal önyargıların, dinsel tutuculuğun ve kırsal kesime özgü anlayışların ürünüdür. Türkiyeli işçi burada dışlandıktan ve kendi kendisini dışlamak için çaba harcadıkça dine, Anadolu geleneklerindeki çeşitli bağnazlıklara bütünü sarılmakta, sonuç olarak, entegrasyonu istemeyen, o işçilerin günün birinde mutlaka geri dönmelerini arzulayan çevrelerin ekmeğine yağ sürmektedir.

Bu eğilim son zamanlarda ne yazık ki, F. Almanya'daki Türkiyeli aydınlar arasında da kendisini göstermektedir. "Benliğimizi yitirmeyelim", "Türklüğümüzü (ya da Kürtlüğümüzü) koruyalım", "geleneklerimize sahip çıkalım" sözleriyle azınlık milliyetçiliği yapan bazı ilerciler aydınlarla rastlanmaktadır. F. Almanya'daki yabancı düşmanlığı ve Alman milliyetçiliği gibi gerici eğilimlere ve duygulara karşı çıkmanın yolu karşıt milliyetçiliğe düşmek olmalıdır. Unutmamalız ki, bu ülkedeki Türk ve Kürt topluluğunun ortak birliği yoktur, üstelik de sözkonusu olan emekçiler küçük mülkiyet sahibi kimseler (küçük burjuvalar) değildir; onların tamamına yakın kısmı işçidir.

İşçileri ise milliyet esasına göre ayırmak ilerciler bir düşüncenin ürünü olmaz. Bu ülkedeki işçiler hangi milliyet kökeninden gelirlerse gelsinler tek bir sınıfı oluşturmaktadırlar; dil, kültür farklılıkları onların sınıfsal konumu yanında belirleyici özellik taşımamaktadır ve bizlere düşen görev de bu farklı-

(Devami s. 25'de)

Bizim seyran

Ömer POLAT

Bir pazar günü müydü, cumartesi miydi, yoksa yine bizim Almanların tatil günlerinden biri miydi, aklımda değil. Geçmiş gün. Tam anımsayamıyorum. Ama bir güneşli gündü. Orasını biliyorum. Neden dersin, çünkü bizim Almanya'ya güneş öyle pek uğramaz. Yeminlidir. Almanya'da güneş yoksul evine gelen konuk gibidir, fazla eylemez.

Neyse, anlayacağın güneşli bir gündü. Köln'e mi, Frankfurt'a mı, yoksa tersine Hamburg'a mı gidiyorum ne. Önemli mi? Önemli olan altımda mavi Granada'm, havada güneş, önümde üç şeritli uzayıp giden otoban.

Otobanda arabalar. Durgun, yorgun ırmaqlar gibi akıp giden arabalar. Renğin binbir çeşidinde. Arabaların içi ise tersine bir alem. Yüzlerde gülümsemeler, el tutuşanlar, öpüşenler. Her şey deminde. Ben ise orta şeriti tutturmuşum, Granada'm yola yayılmış, dalmış gidiyoruz. Keyfim yerinde, bozan da yok. Zaten ben otobanda bir tek şey bozulurum: Arkamdan uzunlarını yakana. Birisi uzunlarını yaktı mıydı, dayanamam. Cinlerim başıma toplanır. Yol vermek ağırına gider. Böyle anlarda, eğer orta şeritten gidiyorsam, inadına, ufaktan frene dokunur, yavaşlarım. Bunun anlamı: Ulan hödük, arabana çok güveniyorsan, işte sol şerit yanda, buyur geç gittir. Yok, orta şeritte değil de en sol şeritten gidiyorsam, işte iş o zaman değişir. Ufaktan gaza dokunurum. Dokunmamla birlik bizimki fırlar öne. Coşar, kanatlanır. Saydığım önce paranın hakkını yemez. Ben gaza bastıkça o yola yayılır, arapatı gibi başını öne uzatır. İşte o zaman arkamdan uzunlarını yakananın hali dumandır. Gittikçe ufalır, bir nokta olur. Bundan sonra ikinci numaram başlar: Ufaktan gazı azaltır, yaklaşmasını beklerim. Gelir, dayanır ardıma. Ses etmez, bilirim. Öyle kuzu gibi takılır ardıma. Uzunlarını da yakamaz, gelir peşimecek. Sonra işaret verip orta şerite geçer, haydi sana güle güle kardışım, derim. Anlayacağın benimki bir çeşit otoban dersi vermektir şu bizim Almanlara.

Sözü uzattım gene. İşte o güneşli günde, keyfim yerinde, gidiyorum orta şeritten. Havada güneş, teypte İbo. Dalmışım türkülere, girmişim havaya, gitmişim yurduma. Dağında mıyım, ovasında mı, ne yalan söyleyeyim, şimdi çıkarmam güç. Ama yurduma gittiğim kesin. Anlayacağın benim de Granada'mın da keyfi yerinde. Sanarsın Alevi meclisinde samaha oturmuşuz. Sağolsunlar, ardımızdan ışık mışık yakan da yok. Neden dersin, havada güneş var. Her şey ibadet ediyor. Dağ, taş, orman ve insanlar. Güneş her şeyin içine girmiş, hücrelere can gelmiş, bizim Alman'ın bile yüreği ısınmış.

Bak, gene uzattım sözü. İşin aslına bir türlü gelmiyorum. Nedenini sorarsan, ben o anın tadını çıkarmak istiyorum. Tıpkı tuza doymuş koyun, nasıl

dağ gölünün suyunun tadını ala ala i-çer, benimki de öyle. Bağışla dinleyenim.

Ben işte böyle giderkene, beni bu İbo çıkardı yoldan. Durup dururkene, birden "Yallah şöför yallah, apar meni" diye tutturmaz mı? Sanarsın Kerem'dir Aslı'yı arar. Meliyor. Dinine yandığının İbo'su bana söylüyor sanki. Sen olsan benim yerimde neylersin! Kırk yılın başı İbo kardaşın senden bir şey isteyecek, sen de kıracaksın onu. Yakışır mı delikanlılığa? Yakışmaz. İşte o zaman dokundum ufaktan gaza. Bizimki fırladı ve çoğa varmadan da orta şerit az geldi. Geçtim sol şeride. Başladı önümde gidenler teker teker yardan dökülmeye. Yanlış anlama, uçuruma değil, sağ şeride yani. İbo meliyor, "Yallah şöför yallah, apar meni" diye, ben bir yandan gaza basıyor, öbür yandan İbo'ya eşlik ediyorum. Ne gün, ne yol bitsin istiyorum.

Ama, elinoğlu koymaz ki dana kapıya gelsin. Nerde var, nerde yok biri dayanır ardıma. Başladı uzunlarını yakıp söndürmeye. Gazı kökledim. Bizimki başladı hırlamaya. Gel de deli olma. Sinirlerim tepeme tünemiş, unuttuğum İbo'yu miboyu. Kulağıma bir cızıltı gibi gelir sesi. Bu güneşli havada yol vermek ağırına gitmese, geçeceğim sağa. Ben basarım gaza, o yakar uzunlarını gözümün içine içine. İbo durmadan "yallah" der durur, ama duyan kim. Gözü çıksın bizim Granada'nın. Bir gören yaylaya giden Kürt gelini sanır.

Yol vermeye karar verdim. Geçmeden de sağ elimin işaret parmağını hazırladım Alman'a. Nasıl olsa dönüp bakacak keyf düşmanı. Parmağıma şakağıma götürüp "idiot" diyeceğim herife. Yoksa otobanda başka türlü hayıf alınmaz. Bizim oralar olsa, iş kolay. Çek atını bir dereye, bekle. Geçince de çık karşısına, sor hesabı. Bizim burada ise zaman Zümrütanka kuşunun kanadında. Bulabilirsen, bul.

Geçtim sağa. Gözlerim sola kayık, elim tetikte. Yan aynada bir sarı Mercedes başı gözüktü, geldi hizama. Tetiği çekmek için başımı döndürdüm. Ve de dondum kaldım. O ne biçim bir andı. Sağ ön koltukta başı kasketli, benim yaşlarımda bizlerden biri. Mübareğin gözü yolda. Dersin arabayı o sürüyor. Ama direksiyonda? Direksiyonda bir kadın. Başörtülü. Saçlarının bir bölümü fırlamış mavi güllü eşarptan, isyanda. Fındık büyüklüğünde bir burun, kalkık ufaktan. Döndü, baktı gözlerimin içine. Gözleri ışıltılar dolu. Gözlerinde Munzur suyunun ışıltıları. Benim "idiot" diyecek parmağım donmuş kalmış havada. Onun gözlerinde ışıltılar, benim gözlerim donmuş, bacaklarım donmuş, körolası Granada donmuş. Kısa bir andı, o an. Güldü bana. Gözleriyle, dişleriyle, her yanıyla güldü. Küçük bir

çocuğa güler gibi güldü. Küçük bir çocuğa azarlar gibi, parmağımı salladı, kayboldu. Eridim. Çözüldüm, tekrar sol şeride geçtim, bacaklarım açıldı, gaza bastım bütün gücümle. Mavi güllü başörtüsü gittikçe uzaklaştı benden. Renkler silindi, kayboldu. "Yallah şöför", diye ünleyen İbo'yu susturdum, önce orta şeride, sonra sağ şeride geçtim, elim kolum gevşedi, gücüm bitti. Gören on günlük akorttan yeni çıkmışım sanır.

Aradan ne kadar zaman geçti, ben yoldan nasıl geri döndüm, eve nasıl geldim, akşam karanlığı nasıl çöktü, bugün bile anımsamıyorum. Garibimin "iç, iyi gelir," diyen sesine uyandım. Evet uyandım. Sanki bade uykusuna yatmışım da uyanmışım. Pir elinden bade içmişim sanki. Biri yaradan aşkına, biri pir aşkına, biri de bir güzel aşkına. İçim yanar, gözümün önünden ak bulutlar geçer. Ak bulutlar, mavi gökte yüzer geçer önümden. Bulutların içinden mavi güllü başörtülü, saçları isyanda, küçük burnu kalkık, bir yüz güler bana. Sonra parmağımı sallar, aynen sevdiği çocuğunu yalandan azarlar gibi.

Garibim önüme çay koymuş, çocuklar ortalarda yok. Oturmuş yanıma, başı göğsüne düşmüş, kolları kavuşmuş, çaresiz. Bakar öyle. Soramaz halimi. Bir yandan çekinir, bir yandan kıyamaz.

İşte dinleyenim, o kısa an beni böyle yaktı. Kerem gibi yaktı, Ferhat'tan, Zine'nin Memo'sundan beter etti. Yemedim içmedim kesildim. Silkinirim, kurtaramam. Neye baksam, nere gitem o. O her yerde. Fabrikada bantın üstünden geçer civatalar yerine, sokakta her sarı arabanın içinde o. Düşümde o, günümde o. Bir dertki düşman başına. Bir dert ki padişah sırrı. Açaman kimselere. Yanarım ha, yanarım. Bir yandan kendi derdime yanarım, bir yandan kara gözlü yavrularına, bir yandan garibime. Boyunlarını bükür, öyle bakarlar yüzüme. Ne onlar sorarlar, ne ben açarım. Bilirler bir onulmaz derde düştüğümü. Binerim arabama, düşerim otobanlara. Gözüm sarı Mercedesler arar. Bulurum, ulaşırım yüreğim güvercin yüreği çırpıntısında. Ya bir o ma çıkar, ya bir tüyü bozuk. Dolanırım Kerem gibi, dolanırım yana yana.

Böyle böyle ay mı geçti, yıl mı geçti bilemem. Şimdi söylesem yalan olur.

Onu çok aradım otobanlarda. Çok başörtülü kadın gördüm araba süren. Ama onu? Bir daha göremedim.

Söz vaktine çeker, gene böyle bir gündü, onu aramadan döndüm eve. Baktım garibim sofrayı kurmuş, bir de en sevdiğim yemeği yapmış: İçliköfte. Giyinmiş, taranmış, süslenmiş. Kara gözlülerimi de bezemiş. Dersin Kurban bayramı. Dizilmişler sofranın başına,

Kıbrıs'tan bir mektup

Arkadaşımız Tayfun Demir, kısa bir tatil için gittiği Kıbrıs'tan Dergi'ye ve Dergi Yazı Kuruluna bir mektup yazmış. Çok severek okuduğumuz bu içten mektubu, Dergi okuyucularıyla paylaşmak istedik, Bu nedenle mektubu sizlere sunuyoruz.

Dergi Yazı Kurulu...

Sevgili Dergi, Aydın, Fuat, Kenan, A-siye, Yüksel, Merhaba hepinize! Yurdumun kokusuyla yüklü, yurdumuzun kokusuyla!

Doğu, Berlin, Budapeşte üzerinden İstanbul ve Antalya'nın gece ışıklarını onbin metre yukarıdan ardımda bırakarak Larnaka'ya iniyorum. İlk gecede portakal bir ay ışıyor. Devasa uçakların arasında bir avuç Alman turistle gümrüğe yürüyorum, Sonu gelmez sorgu sual içinde gittiğim her kentte polise kayıt yaptırmak koşuluyla kurtuluyorum alandan. Kapıda birlikte uçtuğumuz insanlar karşılıyor beni. Şaşkın, meraklı bakışlarına utangaç ve kısa açıklamalar getiriyorum. . Sürgün olmaya görsün insan bir kez. Her sokakta ayrı bir acının öfkesi, sonra hüznün: Bütün kaynaklarından yaşamın usul usul boşanıp kuşandığım, Larnaka'dan güney-batı sahilleri boyu süren 110 millik bir sabah yolculuğu Polis'te sonlanıyor. Polis. 1974 öncesi 750 Rum ve 600 Kıbrıs Türkü'nün yaşadığı küçük bir kent. 2000 yıllık bir tarihle gülümsüyor selvi ve okalıptüs ağaçları arasında, Şimdi sevdiği Rum delikanlının yanında kalmayı seçmiş Günaz dışında birkaç yaşlı insan kalmış bizimkilerden. Evkaf'ın boş dükkanları, cami, çilgin yeşillikleriyle utancını gizlemeye çalışan birkaç boş ev ve dostlarını yitirmiş Polis'li Rumlar. Mısır'lı mıyım acaba? Kıyıda boş bir eve yerleşiyoruz. İngiliz egemenliğinden kurtuluşun coşkusu her 1 Nisan'da tatille kutlanıyor. Polis'e kayıt yaptıramıyorum. Yediveren limon bahçelerinde, siperlerde, topçu sığınaklarıyla altüst edilmiş tepelerde yeniden yeniden keşfettiğim yılan otları, gevenler, sütleyenler arasında akşam iniyor. Dikimde Kemal Burkay'ın "Akdeniz Olur" şiiri uğurluyorum güneşi. Koyun batı yakası önce bir Acem halısının göz kamaştıran renk cümbüşüne, sonra adım adım kızıla kesiyor. Akdeniz, kıraç tepeler ufuk alev alev yanıyor.

Lacivert giysileri içinde altın dişleri, altın çerçeveli gözlüğü polis müdüründen çok, güneşte aydınlık bir bayram sabahında kızlarını, oğullarını, karşılamaya durmuş yaşlı babanın sevecen, saygın, utangaç, mutlu yüzü karşılıyor beni karakolda. "arkadaşlar gitti, ben Türkçe unuttum". Bahçede üç hurma ağacı, üzerine konup kalkan yüzlerce çığırtağ serçeyle yükseklerle konuşmuş arı kovanlarını andırıyor. Yaşlı komiser pencereden üzerinde bir çift güneş salınan portakal dalıyla dönüyor. Küçük çakısıyla birlikte bir portakal uzatıyor bana "bu çok güzel". Alnımda biriken terleri silip sigaramdan soluyorum, sıkıntımı korkuya veriyor, "bir şey olmaz", "birşey yok, biz burda" diyor. Nasıl

anlatabilirim ona, üniformalı, polisli, askerli herşeyin beni nasıl tedirgin ettiğini. meğer bunca güzelmiş portakal...

Küçük kumsal kahvesinde oturuyorum. kaytan bıyıkları yanık yüzünde bir bıçak ışıltısı, aksak yürüyüşünü gizlemeye çalışarak "Poro" geliyor arabasından selamlaşıyoruz. Gene arabasına dönüyor. Yanık türküler sözveren bir kaset dönüyor arabada, Poro'nun elinden çiğ enginar yiyoruz.

Sonra şaşkına döndüğüm, soluğum kesildiği an geliyor. Kulaklarıma inanmıyorum. Beynimde binbir soru, bin bir bağ kurma telaşı "olamaz" diyorum. Mahzuni Çalıyor. Hayır, Türkçe değil bu duyduğum sözler. Ama şarkı, kesin "Domdom Kurşunu" ardından "Oy Oy Emine" o da Rumca. Poro'ya önümdeki defteri kalemi uzatıyorum. Kasetin adını yazıyor eğik büyük bir yazıyla "Tiarns Akazebas" Ne şaşkınlığımı, ne elimle masaya tıklayarak müziye tempo tutuşumu kavırıyor. "Size Almanca kaset çalayım diyor. Aman, aman ha! Diyorus hep bir ağzıdan. Hep bir ağzıdan kakkahalarla gülüyorsunuz sonra.

Silme keklik bir dağın oyuğundan içeri süzülüyoruz. Apansız bir serinlik Salkım yosunlardan on binlerce uç u zanyıyor küçük pınarlara kol germiş yaşlı incir ağacına. Altında bin yılların kutsanmış suyu ışıyor. Afrodit, güzellik tanrıçası banyosundayız. Görkemli okalıptüslerin arasında denize bakıyor Afrodit. Saçları yüzümü sarıyor. Bin yıllık şarap tadında saçları. Mutlulukla gülümsüyor. Bir düş düşünüyorum, düşümde peri padişahının kızı aylı geceye iç çekiyor. Akdenize kanat vuran bir kuş olup özlümimi denizin öte yüzünde ak buluta yazıyor. Toros'ların ardı seçiliyor, tahta bavuluma oturmuş yanık, derin çizgili yüzlerinde küçük tarihlerini yazan ihtiyaçlara orada ne işim olduğunu gülüyorum. Bakışlarını gizliyerek bir kadın geçiyor önümüzden. "Giritliymiş ataları" diyor yaşlılardan biri. Uç tarih yaşamış, ayrı düşmüş de kendinden, bir kez olsun korkmazmış. Afrodit güzel, alımlı ama erkek düşünceliymiş. Peri Padişahının kızı kocaman yüreğinde sevgi. Akil-hymiş. Bilmezmiş akılcılığı. Bu Giritli başka. Aklım fikrim ataları Girit'li kadında nereye gitsem neye baksam, neyi sevssem karşımda. Kızgın öglen güneşinde yanıyor karşı tepeler. Adacıyı buğu buğu çiçekleniyor. Elimi güneşe verip güneşin öte yüzüne bakıyorum. Bir kadın geçiyor kahvenin önünden beni görmüyor.

babalarını beklerler. Tek tek baktım yüzlerine, gözlerine. Her gözden sevgi aktı yüreğime, sevinç aktı gözlerime. Can geldi canıma. Aslan garibim, dedim sırtına vurdum karımın. Eskilerdeki gibi. Sevindiler, kışın yem bulan serçeler gibi cıvıldaştılar.

O geçen zamandan bu yana ilk kez doya doya yemek yedim, çocuklarımı okşadım, kokularını içime çektim. Söylemesi ayıp, o gece ilk kez karımla başgöz oldum. Ve saban kahvaltısında çayımı yudumlarırken, bir şimşek çaktı beynimde. İşte o da kısa bir andı. Yarın, seni şöför okuluna yazdıracağım, dedim karıma. Önce şaşırıldı, sonra gözleri ışıldadı. "Yazdır," dedi sadece, sevecen gözlerle.

O gün yazdırdım karımı şöför okuluna. Uzatmayalım, iki ayı geçmeden de ehliyet geldi koynunda. Doğrusu karımın ehliyet alacağına hiç usum yatmamıştı. Şerefine çiğköfte yoğurdum, bir de küçük rakı açtım. Karım ilk kez rakı içti benimle. Hem de bir koca bardak dinime imanıma. Kafayı bulunca, bir de güzel göbek attı bana. Alnına bir yüzük yapıştırdım, olsaydı yanımda, binlik kurban olsundu valla. Utanmadım, bende oynadım. Çoluk çocuk yaman bir şenlik yaptık o gece. Karımın gözlerindeki ışıltıları ilk o zaman gördüm. Bir ışıltı ki, tövbe tövbe bok yemiş Munzur'un gözesi. Ulan hıyar dedim, kendi kendime. Düğmesine basmadan hiç ışık saçar mı Granada. Hele bu garibim üstüne üstlük insan. Gerçekten hiyarmışım o zamanlar.

Şimdi mi? Şimdi ben hiç geçmem direksiyona. İşe bile o götürür beni. Bizim Seyran. Karım yani. Hele tatil günlerinde, başka kentlere gideriz. Tanıdıklara. Karım uçar gibi sürer Granada'yı. Yanımdan geçen sarı Mercedes bile olsa dönüp bakmam. Bir, ara sıra döner Seyran'a bakarım. Saçları uçar yelin ağzında, bazen yüzüne dolanır, savurur bir elle geri, döner bir de bana bakar. Gözlerinde ışıklar, yüzünde sevgiler dolanır. Heyecan sarar dört bir yanıma, uçmak isterim o an.

Ömer Polat
16-31 Ocak 1986
Gelsenkirchen

Kıbrıs, Nisan 1986
Tayfun Demir

Literaturaktivitäten in Duisburg

Ein Gespräch mit Sigrid Kruse

K.Sinanoğlu: Sigrid, wie entstand die Interessengemeinschaft DUISBURGER Autoren und wie wird sie tätig?

Sigrid: Die Interessengemeinschaft DUISBURGER Autoren wurde gegründet, um städtische Unterstützung für Literatur erhalten zu können. 1978 habe ich erstmals anlässlich des City-Festes die Duisburger Autoren zu einem Workshop eingeladen, damit sie sich untereinander kennenlernten. Es gehörte zu meinen Aufgaben als Bibliothekarin der Zentralbibliothek.

Später stellte die Stadt das Künstlerhaus in der Goldstraße zur Verfügung, wo wir uns in einem der Räume versammeln können und kleinere Lesungen veranstalten. Bei diesen Zusammenkünften werden Texte von "jungen" Autoren vorgelesen und anschließend wird darüber diskutiert.

Die Teilnehmer sind Schüler und Studenten, Arbeiter und andere Berufstätige jeden Alters. Es kam auch vor, daß in Deutsch schreibende Ausländer bei uns waren. Oft wurden die Texte der Ausländer Anregung zu langen Diskussionen über die erschwerten Bedingungen, mit denen sie hier konfrontiert sind. Mit einigen haben wir an verschiedenen Orten gemeinsame Lesungen durchgeführt. Mittlerweile gibt es türkisch schreibende Autoren, die Lesungen veranstalten, z.B. im Internationalen Zentrum, eine sehr positive Entwicklung. Nun wäre es gut, mit uns gemeinsam weiterhin Lesungen zu planen. Es war interessant, daß ein ausländischer Autor von der Stadtbibliothek den Preis für den "Text des Monats" erhielt und auch andere Texte sich mit denen der in ihrer Muttersprache schreibenden Deutschen messen konnten.

K.Sinanoğlu: In Duisburg gibt es eine Reihe von Literatur-Initiativen. Können diese in irgendeiner Weise mit ihren Werken an die Öffentlichkeit treten?

Sigrid: Es gibt Lesungen von Gruppen im Künstlerhaus Goldstraße, es gibt die "Buchpremierer" für ein neues Buch, es gibt, wie schon gesagt, den "Text des Monats" und außerdem die Aktion "Postkarten-Lyrik". Diese Gedichte werden in den Büchereien der Stadt, in einigen Schulen, in Jugendzentren, im Theater etc. ausgelegt. Auf diese Weise werden Menschen unterschiedlicher Schichten im Alltag mit einem Gedicht bekanntgemacht. Sie können den Text mitnehmen und manche hängen ihn bei sich zu Hause oder anderswo an die Wand.

Es gibt in Duisburg überraschend viele Menschen, die schreiben. Da gibt es keine Altersgrenze. Ich wünschte,

daß sie zu den Lesungen, die regelmäßig organisiert werden, auch gingen. Da hätten sie die Möglichkeit des Ge-

dankenaustausches und der Begegnung mit Autoren, die bereits Erfahrungen und Erfolg haben. Von denen können sie viel lernen. Mit der Zeit bekämen sie auch einen sicheren Blick für ihre eigenen Texte.

K.Sinanoğlu: Hat das Interesse an Lesungen im Laufe der Jahre zugenommen?

Sigrid: Ja, das Interesse hat in den letzten Jahren zugenommen. Trotzdem ist die Literatur immer noch der "stillste Sektor". Was kann man da noch tun? Ich halte nichts davon, überall Literatur anzubieten, d.h. aufzudrängen. Wir haben anfangs versucht, in Kneipen Lesungen zu machen. Da kamen wir in heiße Diskussionen mit den Biertrinkern, die da waren. Wir haben weniger Gedichte gelesen als diskutiert. Die Leute im Ruhrgebiet sind von der schweren Arbeit erschöpft und wollen, wenn sie abends ihr Bier trinken, selbst entscheiden ob sie ein Gedicht hören wollen oder nicht. Sie haben außerdem auch kaum Muße, weil sie andere Probleme haben, Arbeitslosigkeit oder die Furcht, den Arbeitsplatz zu verlieren. Dennoch sind auch aus diesem Personenkreis junge Menschen hervorgetreten und bekannte Autoren, die in ihren Werken die Probleme des Ruhrgebiets aufgreifen. Diese Autoren bemühen sich um die Leute der Region und versuchen, an sie heranzukommen. Es gibt viele Anthologien mit Ruhrgebietsgeschichten. Man räumt sogar den zeitgenössischen Schriftstellern in den Lese-Büchern immer mehr Platz ein.

K.Sinanoğlu: Sigrid, von Dir sind bis jetzt zwei Gedicht-Bände und verschiedene Erzählungen erschienen. Was fällt Dir ein, wenn Du mit dem Begriff "Literatur" konfrontiert wirst?

Sigrid: Jede Gesellschaft macht im jeweiligen Zeitalter die ihr gemäße Literatur. Beispielsweise kann ich nicht schreiben wie Goethe oder zur Zeit der Romantiker; der Mond ist ja auch nicht mehr, was er zur Zeit der Romantik mal war. Unsere Zeit ist eben eine andere. Das verändert jedoch nicht die generellen Themen der Literatur wie Liebe, Schmerz, Gewalt und Naturschönheit etc. Lediglich in der ausdrucksweise und der Sprache unserer Zeit kann der heutige Mensch seine Empfindungen und Gedanken vermitteln. Es ist erforderlich, daß ein Gedicht, ein Roman, eine Erzählung, ein Hörspiel oder ein Fernseh- oder Theaterstück Empfindungen, Freuden und Erfahrungen mit Hilfe der Sprache konkretisiert, immer vorausgesetzt, daß dem Leser Denkanstöße gegeben werden. Ich glaube, man kann nicht von Literatur-Schaffen reden, wenn dieser Aspekt zu kurz kommt.

Das eigene Schreiben kommt für mich nicht unbedingt an erster Stelle. Es gibt viel Begabtere mit denen ich mich nicht messen kann. Ich sehe vielmehr meine Aufgabe darin, eine Basis für die Beschäftigung mit Literatur zu schaffen, dafür zu sorgen, daß man über Texte ins Gespräch kommt oder bescheidene Hilfestellung für junge Autoren zu geben. Das finde ich wichtig. Jedenfalls ist das eine schöne Sache, ich muß nicht unbedingt regelmäßig selber schreiben, aber ich muß lesen. Ohne Lesen könnte ich nicht auskommen.

K.Sinanoğlu: Für dieses Interview und das Gedicht, was Du uns für den Abdruck der DERGI gegeben hast, danken wir herzlich.

AUF EIN NEUES JAHR

Du fängst immer wieder an heute oder morgen. Mit verlegenem Lächeln entscheidest du: weiter

Das Wetter macht es nicht leicht. Keine Sonne, kein Schnee, weder Wind noch Sturm-Wolken, brüchig wie Erinnerungen.

Bleib hier.

Bei dir ist es warm, wenn du dir Arme um die Knie legst.

Sätze fallen dir ein.

So schlecht bist du gar nicht wie du dich fühlst, denkst du (schon lange denkst du mehr als du fühlst) täglich tust du, was du kannst,

du kannst mehr als du tust:

gegen Gott und die Welt entscheiden für einen Freund.

Sigrid KRUSE

aus: "Heimat und Geschwindigkeit". Edition Pestum, Sommer 1986

Gökdelen gezisi

Eveet nineciğim... Gökdelenler ülkesinde, gökdelen gezisindeyiz. Ben diyim 60, sen de 70 katlı "dev" bir gökdelenin taa tepesindeyiz. Masallarında ki gibi, başı öbek öbek bulutlu kaf dağında... Dağ taş, yer gök gökdelen... Bize, uçurtma uçuracak hiç yer kalmamış! Başım döndü, içim fena oldu nineciğim. Bakamadım aşşığılara. Sokuldum dayıma. Gruptaki teyzeler de sarıldılar sıkı sıkı amcaların kollarına...

Tepesi kısa, ensesi uzun saçlı rehber ağabey başladı yaya-yaya konuşmaya. Dayım tercümanlık yapacak:

—Dediklerinden pek bir şey anlaşılıyor... Ağzından çikleti çıkarsaydı bari.

Yani anladığım kadarıyla, ülkelerinde gökdelenleri ve özgürlükleriyle övünürlermiş en çok. Burada herkes kuşlar kadar hürmüş... Zaten maskotları da "kartal".

Rehber ağabey kollarını yana açtı, kapadı, kartal taklidi yaptı. Ve güldü bütün dişleriyle...

Malum, kartallar yükseklerde yaşar. Göklerin hâkimi. Ve bu ülkede özgürlük uçsuz bucaksız, gökler kadar sonsuzmuş. Böyle özgürlüğe "gökdelenler" yarışmış elbet...

Herkes gülerken başını salladı:

—Bravo!.. Çok doğru... Gökdelen ve özgürlük!.. Güzel benzetme yaptı, aferin! Rehberimiz pek esprili.

Gökdelen fotoğrafı çekmeğe başladı hemen teyzeler amcalar...

Rehber ağabey çikletiyle kocaman bir balon yaptı -bana göz kırptı-, patlattı ve bağırdı "Boooooom"!

—Ayyyıy?! Korkuyla kaçıştı herkes gerilere.

—Ne var... Ne oldu?!..

—Allah iyiliğini versin!.. dedi ak saçlı teyze. O nasıl ses öyle?.. Ödümüz patladı! Yapma oğlum, zaten ayakta zor duruyoruz.

"Korkmasınlar canım, ufak bir şaka yaptım, diyor" dedi dayım.

—Aman efendim bırakalım şimdi şakayı makayı. Şu güzellikten kâm alalım. Bu ne zenginlik... Ne ihtişam!.. Büyüledim, hayran kaldım doğrusu. Şehir diye işte buna denir.

—Eveet... dediler. "Gökdelenler pek dehşet!"

—Bana sevimli gelmedi. Aksine ürkütücü, itici... "Bunlar, sanki şehrin beton dişleri!" Bu şehir zaten bir dişli çark... Ben izinle sizden ayrılıyorum. Otelde buluşuruz. İyi eğlenceler...

—Grubun havasını bozuyor hep! dedi, kat kat enseli, göbekli amca. İsbet etti gitti... Müze gezecektir gene arşın ya da sefil mahalleleri. "Beton dişler"miş... Aman ne espiri, ne espiri.

—Ben de söyleyeyim fikrimi: İnsanı burada beton çarpar! dedi, ak saçlı

GÜL KARADENİZ

Gül Karadeniz 1953 yılında Bursa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu kentte tamamladıktan sonra sanat öğrenimi amacıyla İstanbul'daki Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne kaydoldu. Bir süre Akademi'nin Dekoratif Sanatlar Bölümü'ne devam ettikten sonra 70'li yılların dayattığı politik nedenlerle tahsilini yarıda bırakmak zorunda kaldı.

Edebiyata olan ilgisi daha orta öğrenim yıllarında başlayan Gül Karadeniz'in bu güne değin çeşitli sanat ve edebiyat dergilerinde kısa öyküleri, kültür ve sanat üzerine deneme yazıları yayımlandı.

1980 yılında yurtdışına çıkarak bir süre İsviçre'de kalan G. Karadeniz, daha sonra Federal Almanya'ya geldi.

Halen Duisburg'da yaşamını sürdürmekte olan G. Karadeniz edebiyat çalışmalarının yanı sıra resim de yapmaktadır.

teyze. Hem merak ettim doğrusu, sorulmuş bakalım rehberine. Bu gökdelenler ne işe yarar. Buralarda, kartallar gibi kim oturur, kim kalkar?..

—Bu gökdelenler, bunların çoğu iş yerleriymiş. Yani işadamlarının, fabrikatörlerin, bankerlerin filan büroları bulunmuş. Bazıları da lüks apartmanlar... Çok zenginler oturmuş. Dayım işaret etti- Şu tam karşımızdaki gökdelen müthiş pahalı bir otel. Tepesindeki camekanlı yer, buranın en büyük restoranlarından biriymiş.

—Aman ne harika!.. Neşeyle hoptadı, el kırptı mini şortlu güzel abla. Öğlen yemeğini orada yiyelim bugün. N'olur!

Herkes kahkahayla güldü...

—Şaşırдың mı sen kızım? Para mı dayanır o lokantaya?.. Bizi burda ancak hamburgerci paklar.

—Ayy gene mi hamburger... yüzünü buruşturdu al yanaklı teyze. Bıktık, u-sandık, öğlen akşam hamburger, hot dog, koka kola... Doyurmuyor da mubarekler insani. Tok oturup aç kalkıyoruz sofralardan.

—N'apalım efendim, burası pahalı memleket. Bizim paranın da mâlum sefaleti... Sandöviç bile ağır geliyor keseye. Allahtan biz yanımızda üç-beş kutu konserve getirmişiz...

Gül KARADENİZ

—Yedi katlı "gökdelen dondurması" yiyemedim. Resmini gördüm. Tam kolom kadar! Restoranda yenirmiş... Bunu ben dedim nineciğim.

—Biz buraya yemeğe, içmeğe mi, yoksa bu muhteşem memleketi gezmeğe görmeğe mi geldik'..

Ak saçlı teyze —Görmesine görüyöruz ama hep dışardan. Gezmeğe gelince... Avuç dolusu para! Allahtan cadeler camekânlar bedava.

—Bizim rehber nerelere kayboldu? Göreceğimizi gördük. Fotoğraf da çektik. İnek artık aşşığı.

—Başka bir grubu gezdiren kız arkadaşını gördü. Sohbeta tutuldular tatlı tatlı. Bizi unuttu. Rehberimiz biraz lâubali...

—Şöyle alıcı gözle bakıyorum da... Müthiş parayla yapılır bu gökdelenler!

—Değil mi efendim, ne servet!.. Ellerinizi oğuşturarak devam etti kat kat enseli amca. —Para akıtmış, harikalar yaratmışlar... Elleri sağlık!

—Kimin eline sağlık, amcacığım?

—Gökdelenleri yapanların. Duymadın mı oğlum, iş adamları yapmışlar bu harikaları.

—Bu katları üst üste diken iş adamları, ayy yâni, iş adamları mı?

—Hiç iş adamları kat diker mi? Para onlardan, paraaa... İşçiler yapmış elbet.

—Öyleyse işçi amcaların eline sağlık.

—Evde herkes anneme "eline sağlık" diyor. Çünkü kat kat böreği o yapıyor. Teyzeler, amcalar güliştüler... "Bu çocuk pek sevimli".

—Ee pekiii, parayı kim getiriyor eve... Baban değil mi? Unsuz, yağsız, yani parasız börek mi yapılır, haa?..

—Ama amcacığım benim annem de çalışıyor. Hastahanede, dişçi. Annem böreği yapıyor, kendisi de yiyor. Gökdelenleri diken işçi amcalar yemek yiyor mu burda?

Herkes kahkahayla güldü...

—Yavrucuğum, biz bile adım atamadık lokantanın kapısından içeri. İşçi kusur kalsın...

—Aman efendim güllüp geçelim dedi kat kat enseli amca. Çocuk akli... Söylediği her saçma sapan şeye cevap verecek değiliz ya. Bir de işçi çıktı şimdi başımıza...

Ak saçlı teyze dalgın dalgın —Düşündüm de çocuk haklı. "Aferin" i hakke-den işçi. Ayakta zor duruyoruz biz. Kolay mı bu kaf dağlarını dikmek?

—Doğru... dedi, teyzeler, amcalar. "Gerçekten zor iş".

—Amca, iş adamları ne iş yapar?

—Lahavlee... Yahu biz buraya çocuk eği'tmeğe mi geldik?..

—Yok efendim, çocuğu aydınlatmak lâzım. Bak yavrucuğum, toplum-

(Devamı s. 14'de)

(Baştarafı s. 13'de)

da herkesin bir işi, bir görevi vardır. Meselâ senin annen dişçi, diş yapar. Tüccâr ticaret yapar. Sonra, -diye devam etti boynu eşarplı şık amca ve karmakarışık bir şeyler söyledi... İş adamları da toplum için çeşitli işler yapar. Anladın değil mi yavrum?

-Anlayamadım amcacığım?..

Ak saçlı teyze gevrek gevrek güldü:

-Televizyonda görmüyor musun a evladım? Dallas serisinde, Hanedan'da... İş adamları işte Keringtın'ların, Ceyar'ların yaptığını yapar. Uzun lafın kısıası...

-Aman efendim, ne yaptınız!.. Çocuğa böyle örnekler verilir mi hiç? Onlar filim...

-Ne yani, iş adamı değil mi onlar?.. Ayrıca az bile söyledim. Gerçek filimlerden farklı mı sanki? Daha beter!..

Nineciğim, ortalık karıştı. Herkes birbirine bağırıp çağırmağa başladı... En çok da ak saçlı teyze. Neyse, rehber ağabey döndü geldi. "Yarınki programınız, süper mağazalar..."

-Bravo... Herkes sevinçle el çırptı. -Yaşasın hürriyet... Yaşasın alış veriş...

-..... Bir harika şekerim, o gri-blö tilki ceketler...

-..... Oğlana "Adidas" bot, kıza "tanga" bikini, unutmayalım sakın elektrikli bigudileri...

-..... Bulözler, roplar hep "Dallas mavisisi"... Çok moda, sana da alalım bir Ceyar şapkası....

-..... Salata kurutma aleti, portatif ütü...

-..... En büyük arzum bir deve tüyü pardesü...

-.....

-.....

Başımı okşadı ak saçlı teyze. "Yarın biz seninle şöyle Hayvanat Bahçesi'ne doğru uzanalım ne dersin?.."

-Sahi mi teyzeciğim?.. Yaşaaa!...

-Sağ olun! -Teşekkür etti dayım-Görüyorsunuz hiç vaktim yok... Ben götüremiyorum.

-Uçurtmamı da alayım yanına. Belki bir yer bulup uçururuz, gökyüzünde...

Rehber ağabey tekrar konuşmağa başladı, çikletini çiğneyerek. -Burada herkes hürdür... Herkes dilediği yerde oturur, dilediği yerde gezer, yer içer...

-Öyle ya... dedi ak saçlı teyze. Aş ocaklarında karın doyurmağa çalışmak... Gece sokaklarda, kaldırımların üzerinde sıra sıra kıvrılıp uyumak... "Sefillik" özgürlüğü de var elbet!..

Gökdelenden indik.

-Ohhh, dünya varmış... dedi, teyzeler, amcalar. Ayağımız yere bastı.

Rehber ağabey Türkçe konuştu:

-Ben sevmek lokum, şişkebab ve göbek dans.

Dansöz ablaların taklidini yaptı...

"Maşallah"(!) biz de, böyle şöret yapmışız. Aksaçlı teyzeden başka alkışladı herkes. Bravo...

-Tenk yu... Bay bay, si yu...

Amerikan kovboyları, yuppi yuppi yuuuu...

için, kapkara ayakları vardı, Ancak kış günleri arasına ayakkabı giydiği olurdu, Ne var ki, bunlar bir birine hiç uymayan değişik iki ayakkabı olur üstelik kendisine çok bol gelirdi. Bunun nedeni, Momo'nun orda burda buldukları ya da kendine armağan edilenler dışında hiç bir şeyinin olmayıştıydı,

Eteği rengarenk paçavralardan dikilmiş olup topuklarına kadar uzanıyordu. Eteğinin üstüne ise eski, çok uzun bir ceket giyer, kollarını da bileklerine kıvrırdı, Daha büyüyeceğini düşünerek, ceketini kısaltmayı istemezdi. Ayrıca öyle güzel, çok cepli ve kullanışlı bir ceket bulabileceğini de Allah bilirdi.

Yoksa sihirbaz mıydı? Yoksa bütün dertleri, sorunları çözebilecek sihirli sözler mi biliyordu? El falna bakabiliyor ya da gelecektek haberi mi verebiliyordu?

Hayır hiç biri değil. Başka hiç kimsenin yapamadığı ancak küçük Momo'nun başarabildiği şey; dinlemek idi. Ancak belki şimdi bir kısım okuyucular, bunun pek de olağan bir şey olmadığını söyleyecektir.

Bu bir yanılgı, gerçekte dinlemesini bilen çok az insan vardır. Ve Momo'nun dinlemekten anladığı şey çok çok farklıydı, Momo öyle bir dinleme yeteneğine sahipti ki, dinlediği aptal kişiler akıllıca düşüncelere varabiliyordu. Onlara düşünceleri çağırarak şeyler söylediğinden ya da sorduğundan değil, aksine, sadece oturuyor, dikkatle dinliyor ve söylenenlere yürekten katılıyordu, Fakat dinlerken, karşısındaki kara gözleriyle süzüyordu ve o zaman anlatan kişiler, daha önce hiç düşünmedikleri, içlerinde duymadıkları düşüncelerin birden ortaya çıkışını hissediyorlardı,

Momo'nun öyle yoğun dinlemesi, çaresiz, kararsız kişilerin dahi birden bire ne istediklerini bilmesini sağlıyordu. Ya da çekingen kişiler aniden kendilerini rahat ve cesur görüyorlardı, Yahut mutsuz, dertli insanlar dayanıklı, neşeli kişiler oluyordu,

Momo'nun dinlemesi işte böyle birden dinlemeydi.!

O, hülyalı gözleri, fakat inanılmaz güçlü çenesi ile yakışıklı bir oğlandı, Daima şakacı ve dalgacıydı, Yerli yersiz öyle gülerdi ki, bakanlar gülmeden edemezdi. Asıl adı Giralamo (Cirolamo) olmasına karşılık, sadece Gigi (Gici) diye çağırılırdı.

Daha önce anlattığı öykülerin çoğu, aklına daha iyi bir şey gelmeden anlattığı, veya tekrarladığı yahut gördüğü herhangi bir filmde veya okuduğu gazete öykülerinden aldığı, oldukça kuru kaçan öykülerdi, yani, önceden kanatsız kuşlara benzeyen öyküleri, Momo'yu tanıdıktan sonra, birden kanatlanır uçmaya başlar, Bu da özellikle Momo yanındayken, onu dinlerken gerçekleşirdi. Fantazi gücü baharda açan çimenler gibi yeşeriyordu.

İşte Momo

Gökçe YEŞİLYURT

Bu romanı (hikaye, öykü) çok beğeniyoruz. Çünkü yoksul Momo, çok iyi dinlemesini bilen birisi; arkadaşları da öyle. Momo her zaman ve herkese zaman ayırabiliyor.

Momo'nun çok arkadaşı var. Bunlardan Gigi turist rehberi, Beppo ise çöpcü. Gigi masal anlatmayı çok seviyor. Peppo'da dinlemeyi sever. Eski tiyatro yıkıntılarının oraya oynamak üzere birçok çocuk geliyor. Momo oradaysa neşeli oyunlar oynuyorlar. Orada değilse, ne oynayacaklarını bilemiyorlar. Momo'ya hergün genç, yaşlı birçokları geliyor; sorunu olan herkes Momo'ya gidiyor.

Momo, büyük bir kentin güney kıyısında, tarlaların başladığı, evlerin ve kulübelerin giderek yoksullaştığı yerde, eski bir tiyatro kalıntısında yaşıyordu. Momo'nun dış görünüşü gerçekten çok değişti. Bu haliyle de, temizliğe ve düzene değer veren kişilerde ürkütücü bir etki bırakabilirdi. Öylesine küçük ve sıkı idi ki, görenler hiç bir zaman bu kızın sekiz mi yoksa oniki yaşında mı olduğunu anlayamazdı,

Vahşi kapkara ve kıvrık saçlı başına sanki hiç tarak ya da makas değmemişti. Kocaman kara gözleri ve yine, çoğu kez yalın ayak gezdiği

MOMO

Özden Tuna

Man muß ihm inzwischen nicht mehr vorstellen. "Momo", "Die unendliche Geschichte". Jeder sollte ihn kennen: Michael Ende, geboren am 15. Nov. 1929 in Garmisch Partenkirchen, ist ein Bestsellerautor, einer der besten deutschen Romancier unserer Tage. Auf mehr als anderthalb Millionen Exemplare haben es seine beiden Märchenbücher inzwischen gebracht, in mehr als 2 Dutzend Sprachen sind sie übersetzt worden. Ruhe ist die Voraussetzung seiner Kunst, Phantasiewelten gegen die beschädigte Realität zu setzen, in einfachen, glasklaren Sätzen. Das Mädchen Momo, das gegen die grauen Herren kämpft, die von der gestolenen Zeit der Menschen leben, hat mit sehr heutigen und dieszeitigen Widrigkeiten zu tun.

Es handelt sich um ein kleines Mädchen namens Momo, ihr Alter, sowie ihre Familie ist unbekannt. Sie wohnt am Stadtrand, in der Ruine eines Amphitheatere. Sie gewinnt viele Freunde, die in der näheren Umgebung wohnen, zum größten Teil sind es Leute, die es sich gerade noch leisten können, Momo etwas zum Essen zu bringen. Viele ihrer Freunde besuchen sie um sich auszusprechen und ihre Probleme loszuwerden. Momo gibt keine guten Ratschläge oder berät sie. Nein. Sie hört ihnen zu. Sehr wenige Menschen können so zuhören wie Momo. Die Menschen, denen Momo zuhört, sprechen alles aus, was sie auf dem Herzen haben, wie eine magische Kraft. Doch niemand bemerkt, daß immer mehr "grauen Herren" in der Stadt ihr Unwesen treiben und daß immer mehr Menschen von einer schrecklichen, krankhaften Eile angesteckt werden und sich auch gegenseitig anstecken "lassen".

Diese grauen Herren gehen von Mensch zu Mensch und erklären ihnen wie wenig Zeit sie doch haben und daß sie doch auch Mitglieder der "Zeit-Sparkasse" werden sollten und somit mehr Zeit sparen sollten. Auch Momos Freunde werden Mitglieder der "Zeit-Sparkasse" und haben kaum mehr Zeit füreinander, auch nicht für Momo. Das merkt Momo und möchte dafür sorgen, daß ihre Freunde sie wieder besuchen. Das paßt den grauen Herren nicht, deshalb weid sie auch von solch einem grauen Herrn besucht. Aber Momo

schafft es, trotz der Kälte, die mit diesem grauen Herrn plötzlich aufgetaucht ist, zuzuhören und alles aus ihm heraus zu locken. Und so erzählt er ihr, daß sie, die grauen Herren von der Zeit-Sparkasse die Zeit der Menschen stehlen und so Herrscher der Menschheit werden wollen. Und daß sie bereits sehr mächtig seien.

Doch mit diesem Zuhören wirft sich Momo in eine Gefahr. Jetzt wissen die grauen Herren, daß Momo ihnen im Weg steht und suchen sie überall. Als sie sie fast gefunden haben, wird Momo doch noch durch eine Schildkröte gerettet die sich für die Menschen verständlich machen kann. Diese Schildkröte führt Momo durch seltsame Straßen in die Niemalsgasse, wo das Niemalshaus steht, in dem Meister Hora wohnt. Dort erfährt Momo, daß aus diesem Haus die Zeit kommt und wie eine Stunde entsteht. Als sie wieder nach Hause geht, merkt sie nicht, daß sie inzwischen ein Jahr lang nicht mehr zu Hause war. Aber es entgeht ihr nicht, daß sich alles verändert hat:

Graue Wolken hängen nun über der Stadt, es sind keine spielenden Kinder mehr zu sehen, alles ist wie erfroren. Doch nochmals kommt sie in ein Gespräch mit einem grauen Herrn, der versucht mit Momo ins Geschäft zu kommen, indem Momo den grauen Herren zeigen soll, wo Meister Hora wohnt und dafür würde sie dann ihre Freunde wieder sehen dürfen. Doch ein zweites mal hilft ihr die Schildkröte, die hellsehen kann, aus der Patsche und führt sie zu Meister Hora, wohin ihnen die grauen Herren unauffällig folgen. Doch da Meister Hora eine Allsichtbrille besitzt, weißt er aber alles bescheid. Nun müssen Meister Hora und Momo versuchen die Menschheit zu retten und die grauen Herren reinzulegen. So nachen sie einen Plan, indem Momo in einer Stunde versuchen muss, den gefährlichen grauen Herren zu entkommen und die Welt vor dem ewigen Stillstand, d.h., alles würde still stehen, es würde keine Zeit mehr geben, zu bewahren.

Es würde sich lohnen, dieses Buch zu lesen, sich Gedanken darüber zu machen, was Michael Ende mit dieser phantastischen Geschichte sagen wollte.

FRÜHLING IN DUISBURG

es ist April
der Himmel ist traurig
die Wolken sind weinerlich
nur die Fabrikschornsteine
lachen in Duisburg

je mehr Roboter
an den Werkstischen
desto größer wird die Angst
der schaffenden Hände
in den dunklen Ecken der
Grünanlagen
ist die Scham der Arbeitslosen
nicht mehr zu verbergen

wenn du nach Hoffnung fragst-
sie ist in ein großer Luftballon
in der Kralle des preussischen
Adlers
er wird gleich platzen
die Duisburger warten
schweigend ab

in alten Arbeiterwohnungen
die schützend nahe
doch weit entfernt sind
werden die Väter mit leeren
Brierflaschen
und die Kinder mit
"Micki-Maus"-Filmen
in der Nacht zum Schlafen
gebracht

ein armer Maler
von dieser Landschaft
erschreckt
setzt sich ans Rheinufer
er hockt vor der Leinwand
und ruft den Frühling
als ob eine Handvollsonne
und ein paar kranke Knospen
alles wiedergutmachen
könnten

GÖNLÜM TÜBİNGEN'DE
KENDİM MÜNİH'TE

Bi kız severim.
Ağzı var dili yok.
Yıkar boynunu bakar.
Bi anası var.
Yüzüme güler.
Arkamdan atar.
Babası dersin
"Geleceği yok kızım" der,
Keser atar.
Ben yutkunurum.
O boynun бүker

BURADA

güneşi dondurduk
buzu ateşledik
ama
silemedik yabancığımızı

TÜRKİYELİLİĞİM

Angelika 'ya

Karşı masada oturur
bakar umut dolu
kışı yaza erdirmiş
yoksul gibi
uzanmak istefim masasına
bi kucak dolusu dostlukla
bunu
bıyıklarımın türkiyeliliği
engeller

SAMİ AĞABEY

"Askere birlikte gitmiş,
İçerde birlikte yatmışız."

Önünde tel örgü,
Yanında nöbetçi,
İçinde hasret.
Lamı cimi yok,
Bal gibi mahkumsun.

ZOR BE KARDEŞİM

Yaşamak zor be kardeşim.
Sevi üstüne türkü söylemek,
Sonunda terkedilmek.
Barış için savaşmak,
Aç kalmak.
Ve bir gün
Ansız gelen ölüme yenilmek.
Zor be kardeşim.

SİTEM

"Kel Ali'nin Mustafa'ya"

Duydum ki,
Çift çubuk bitmiş.
İnek buzağılamış.
Samanı atmışsın samanlığa.
Eh,
Sizin parti de iktidarda.
At artık postunu,
Köy kahvesine.
Tüttür cigaranı,
Çek tesbihini.
Biz burada ezilip horlanırken.

Serkan ACAR
(Münih)

DIE DICHTUNG UND ICH

Meine Mutter war auf dem Feld
Ich war auf dem Wege
Ich weiß es nicht, ob mir
die Nase lief
Aber ich war barfuß
In meinem Fuß war ein Dorn
In meinen Augen standen
Tränen

Ich wiß nicht, woher-
Aus der Flöte eines Hirten
Oder aus einem Lied-
Die Dichtung kam
Sie hat mein Haar gestreichelt

Jetzt ist meine Mutter
in der Fabrik
Ich bin wieder auf dem Wege
Ich weiß nicht, woher-
Aus dem Geräusch
der Maschienen

Aus den Büchern
Oder aus den Museen
Die Dichtung kommt
Und streichelt meine
Einsamkeit

Mustafa ÖNAL
(Krefeld)

güneşi karşılamaya çağırıyorum
seni

ölümü yalanlayan çiçekler getirdim
sana
geçyollar boyunca topladığım,
yıllar boyunca
işte bunlar da anlatamadıklarım
gençliğim, mapus yatmışlığım,
isyancı yüreğim
ki, seni yitirmenin korkusuyla
taşıdım onları
sönmeyle yanmak arası bir ateş gibi
gizleyerek ellerimle

yalnızlığımı yıllar sürmüş
yalnızlığına uzatıyorum
tut ellerimi, çoğalt,
senden başkasını özletme bana
yollarımız ayrı da olsa,
birlikte yürünebilir elele
güneşi karşılamaya çağırıyorum
seni
uzun ve hüznünlü bir şarkının
eşliğinde

Kemal Erdoğan GÖZÜTOK
(Hamburg)

AYRILIŞ

Gittin,
her giden gibi
kapanmaz bir yara
bırakarak kalbimde.

Su boğar,
ateş yakar
materi harekette
"mermer de ölür"

Unutmak zor olsa da unutulur
gözlerde yaş
yüreklere Kerem misali
kara sevda.

Eğer çantamda
taşımıyorsam da resmini
bilincimin en sağlam yerindesin
ümitsiz gecelerde
karanlıklara haykırıyorum
.....ismini

Kemal ÇELİKER
(Hamburg)

BİR GECE

bir gece yine geldiler
paslı mızraklarını doğrultup
tutsak ettiler bakışlarımızı
adı okunduğunda onun
bir adım gedideydik hepimiz
hiç konuşmadı giderken
son bir kez baktı öylece
kırlan onurumuza
gecenin içinde
kayboldu yüreğimiz

İ. Hakkı YAŞAR
(Berlin)

Genç kızlarla birlikte

Günümüzün gençliğinin sorunları giderek daha da büyüyor. Bu durum yurtdışında yaşayan gençler açısından daha bir önem kazanıyor. Yabancı bir ülkede, kendi kültürel değerlerinden uzakta bir yaşam sürdüren gençliğimizin sorunları ve çözüm yollarına ilişkin öneriler "Dergi"nin uğraş alanları içinde.

Bu amaçla Duisburg kentinde yaşayan ve öğrenim gören dört genç kızımızla bir konuşma yaptık. Sorunlarını onların ağzından bir kez daha dinledik. Aşağıdaki konuşmada, çeşitli konularda onların görüşleri ve düşüncelerini bulacaksınız.

Dergi: İstersen önce seni tanıyarak başlayalım. Okurlarımıza kısaca kendini tanıtır mısın?

— Adım Gülçin Ayaz. 1969 yılında Almanya'ya geldim. Karşıyım. Grundschule ve Hauptschule'yi Almanya'da okudum. Şimdi Handelsschule'ye devam ediyorum. Babam burada işçi olarak çalışıyor. Annem ise ev kadınıdır.

Dergi: Şimdi de seni tanıyalım.

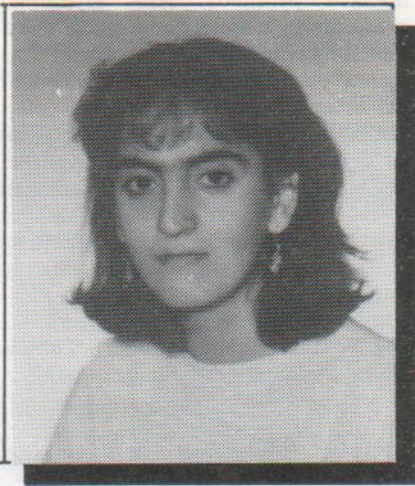
— Adım Aysel. 1974 yılından bu yana Almanya'dayım. İlkokula burada başladım. Handelsschule'ye devam ediyorum. Babam Mannesmann'da işçi, annem ev kadını.

Dergi: Seni de tanıyalım.

— İsmim Meral. 18 yaşındayım. 1975 yılında Almanya'ya geldim. Yüksek Ticaret Okulu 1. sınıf öğrencisiyim. Babam Mannesmann'da, annem de Mühlheim'de telefon kablo fabrikasında çalışıyor.

Dergi: Son olarak seni de tanıyalım.

— İsmim Sevim. 19 yaşındayım. İlkokulu Türkiye'de bitirdim. Yüksek Ticaret Okulu'na devam ediyorum. Annem ev kadını, babam Mannesmann'da işçi.

Dergi: Gülçin, uzun yıllardan beri Almanya'dasınız. Burada yabancı olmaktan kaynaklanan sorunların var mı? Varsa, bunlar nelerdir?

— Gerçi ben burada kendim yabancı olmaktan ötürü kötü bir işleme uğramadım. Ancak görüyoruz. Bu ülkede yabancılara karşı giderek kabaran bir hoşnutsuzluk var. Yabancılar, özellikle de Türkler bu kötü işlemlerle sık

sık karşılaşıyorlar. Bunları ben de izleyebiliyorum. Bu durumda ister istemez benim üzerimde de olumsuz etkiler bırakıyor. Örneğin başörtülü bir Türk kadını gördüklerinde ona bakıp gülmeleri beni de sinirlendiriyor.

Dergi: Peki okuldaki arkadaşların arasında da böyle şeylerle karşılaşılıyor musun Gülçin?

— Bize direkt böyle şeyler söylemiyorlar. Türkler üzerinde konuştukları zaman "sakın siz üzerinize alınmayın" diyorlar. Bizi sokaktaki Türkiyelilerden ayırdıklarını söylüyorlar. Türkler üzerine bir sürü olumsuz hikaye anlatıyorlar.

Dergi: Bir genelleme yapılırsa, büyük çoğunluk Türkler hakkında olumsuz yargılara mı sahip?

— Genellikle öyle. Biz okula yeni başladığımız sıralar, bize hemen yakınlık göstermediler. Yavaş yavaş ısındılar. Sonra peşinden sorular geldi. "Kaç kardeşsiniz? Annenizle babanız nasıllar? Size ve kardeşinize nasıl davranıyorlar? Biz duydu ki, Türkler çocuklarına çok sert davranıyorlar mı?" falan filan.

Dergi: Peki sen Alman arkadaşlarının kendin arasında bir kültür farkı seziyor musun?

— Sanmam. Hiçbir konuda onlardan daha gelişkin olmadığımı inanmıyorum.

Dergi: Aysel, sen aynı konuda neler düşünüyorsun?

— Gerçi Almanlar genellikle bizleri küçümsüyorlar. Ama ben şahsen Almanlara kötü diyemem. Aralarında çok iyileri de var. Benim gözlediğim kadarıyla, yabancı düşmanlığı bir azınlık tarafından yürütülüyor. Ama gene de tramvaylarda, sokakta bu durumla karşılaşmak her zaman olası. Bana yapılmaya da bir yabancıya bakıştaki küçümseme bile beni fazlasıyla üzmeğe yetiyor. Duvarlarda yazılar okuyoruz, "Türken raus" diye. Bunlar hiç hoşuma gitmiyor.

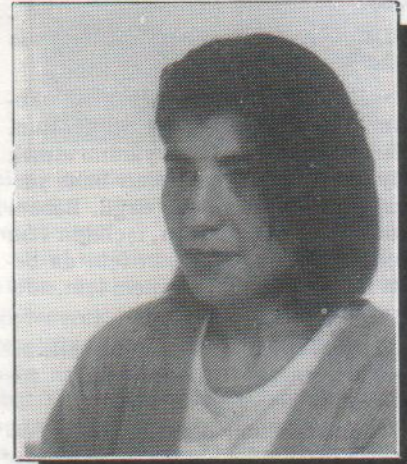
Dergi: Bu durum seni psikolojik olarak etkiliyor herhalde. Etkiliyorsa okuldaki başarın üzerinde olumsuz izler bırakıyor mu?

— Kesinlikle bırakmıyor. Daha çok çaba sarfetmem gerektiğine inanıyorum. Sokaktaki bu tür izlenimlerimi, okula taşıyorum. Çünkü orada çok

iyi arkadaşlarım var. Ama, tanımadığım Almanlara yaklaşmada, onlarla ilişki kurmada olumsuz etkiliyor.

Dergi: Meral, sen bu konuda ne söylemek istiyorsun?

— Ben uzun zamandır Alman toplumunun içinde yaşamış olmama rağmen, okulda olsun, dışarıda olsun zaman zaman yabancı olduğumu hissetmekteyim. Burada bir gözlemimi söylemek istiyorum. O da, yabancı düşmanlığının genellikle işsiz Almanlar ve onların çocuklarında, bir de çok zengin Almanlarda olduğunu gördüm. İşsiz aile çocukları, yabancıların annesinin, babasının işini elinden almış ola-

rak görüyorlar. Yabancıları işsizliğin nedeni olarak kabul ediyorlar. Öyle olunca da yabancılara karşı kaba davranışlarda bulunuyorlar. Zengin aile çocukları da bizleri küçümsüyorlar. Okuldaki arkadaşlarımı yabancı düşmanı diye suçlayamam. Bunlar azınlığı teşkil ediyorlar ve ön yargıyla hareket ediyorlar. Arkadaşlarımızla ilişkilerimiz sürdükçe, onlar da görüyorlar ki, hiç de onlardan farklı değiliz. Yani, ilişkiler ne kadar sıcak olursa, karşılıklı birbirimizi anlamamız da kolaylaşıyor.

Dergi: Sevim, şimdi de aynı konuda seni dinleyelim.

— Ben birkaç yıl öncesine kadar yabancı düşmanlığı nedir bilmezdim. Çocukluktan çıktıkça, bunu hissetmeye başladım. Sokakta olsun, televizyonda olsun bunu görebiliyorum. Okulda çoğunlukla olmasa bile, bu tür insanlarla karşılaşılıyor. Sayıları az olsa da onların davranışları beni tedirgin etmeye yetiyor. Onlarla karşılaşmak, konuşmak istemiyorum. Ama dediğim gibi, onlar çoğunlukta değil.

Dergi: Bir başka konuya geçmek istiyorum. Siz burada yaşayan şanslı insanlarsınız. Öyle görüyorsunuz. Burada yaşayan yabancılar arasında yüksek okula devam edebilen çok az sayıda gençlerdensiniz. Bir de genç kız olduğunuzdan, bu durum biraz daha önem kazanıyor. Okul hayatınızda ailenizden bir olumsuz-

(Devamı s. 18'de)

lukla karşılaştınız mı? Biliyorsunuz burada yaşayan ülkemiz insanlarının büyük çoğunluğu, çocuklarının iyi bir öğrenim görmesi yerine, bir an önce işçi olmasını istiyorlar. Kız çocuklarına bakış, daha da olumsuz. Gülçin, sen ailenin bu konudaki yaklaşımını anlatır mısın?

— Benim annem ve babam okumam için hep bana destek oldu. Gerçi insan giderek okumaktan bıkmıyor. Ama ben ailemin bu konudaki olumlu yaklaşımını gördükçe daha da gayret ediyorum. Babam, annem aslında Türkiye'ye geri dönmek istiyorlardı. Sırf bizim okul durumumuzu düşündükleri için, gitmek fikrinden vazgeçtiler. Benim ve kardeşimin iyi bir öğrenim görmesi için hiçbir fedakarlıktan kaçınmıyorlar. Ben de onları mahcup etmemek için daha çok çalışmak, bu okulu bitirdikten sonra üniversiteye gitmek istiyorum.

Dergi: Aysel, sen nasıl bir durumla karşılaştın?

— Ben de annem ve babamdan okumam için yeterli desteği görüyorum. Ellerinden gelse daha da yardım etmek istiyorlar. Ama Almancaları bana yardım etmek için yeterli değil. Babam kendisi işçi olduğundan, işçiliğin tüm güçlüklerini biliyor. Onun için de benim iyi bir öğrenim görmem için, adeta zorluyor.

Dergi: Peki Aysel, bu okulu bitirince ne yapmak istiyorsun? Öğrenimini sürdürmekten yana mısın?

— Çocukluktan beri hep avukat olmayı istedim. Ama burada bu imkansız. Burada hukuk tahsil etsem bile, Türkiye'de geçerli değil. Onun için ekonomi tahsili yapmak istiyorum.

Dergi: Meral, şimdi de seni dinleyelim.

— Ailem okuyup bir meslek sahibi olmamı çok istiyor. Okumamda en büyük etken annem ve babam. Onları görevimin önüne getiriyorum. Çektiği sıkıntıları düşündükçe, mutlaka okuyup iyi bir meslek sahibi olmak istiyorum. İşçilerin fiziki olarak yıprandıklarını, kendilerini geliştirmede yeterli zamanı bulamadıklarını görüyorum. Bu okul bitince üniversiteye devam etmek istiyorum. Bu olmazsa, muhasebecilik veya buna benzer bir meslek sahibi olmayı istiyorum. Daktilo ve stenografi yazmayı öğrendim.

Dergi: Sevim, sen neler anlatmak istiyorsun?

— Ben küçük yaştan beri okumaya karşı çok istekliyim. Bu durumu bilen ailem de benim okumam için elinden geleni gösteriyor. Ben bütün arkadaşlarımın bizler gibi öğrenim görmesini arzu ediyorum. İlerisi için henüz bir şey söyleyemem. Sonuna kadar okumak istiyorum, ama hangi dalda olacak onu henüz kararlaştırmadım.

Dergi: Sevim, görüyorum tümünün ailesi sizlerin okumasından yana. Sizleri destekliyorlar. Ama genel bir anlayış var, o da şu: Çoğu Türk aileler özellikle kızları okutmaktan

yana değil. Bir an önce işçi olsun, evin ekonomisine katkıda bulunsun istiyorlar. Sen bu tür anlayışlara sahip kişiler tanındın mı? Ya da bu durumda olan arkadaşların var mı?

— Dedğim gibi, ben kişisel olarak bu tür bir baskı ile karşılaşmadım. Ama böyle durumlarda olan pek çok arkadaşımız var. Hatta bir an önce işçi

olması için çocuğunun yaşını büyütenler, küçük yaşta kızlarını evlendirenler, evlenmeye zorlayanlar tanıyorum. Bu durum onlar adına beni de üzüyor.

Dergi: Şimdi de biraz kültürel sorunlarımızı konuşalım. Gülçin sen dört yaşından bu yana Almanya'da bulunuyorsun. Ülkemizin yaşayan kültürel değerlerinden uzakta bir başka kültürel atmosfer içindesin. Ülkemiz kültürüne yabancılaşma sende nasıl yankılanıyor. Örneğin izine gitğinde, kendi ülkende kendini yabancı hissediyor musun?

— Ben geçen sene Türkiye'ye izine gitmiştim. Aradan uzun bir zaman geçmişti. Gördüğüm olaylar beni çok şaşırttı. Öyle anlıyorum ki, ben Türkiye'yi yeterince tanımıyorum. Daha çok burada anlatılanlar ve gördüğüm filmlerle sınırlı benim ülkem hakkındaki bilgilerim. Ama Türkiye'yi çok seviyorum. Çok güzel bir ülke. Ama işin gerçeği, insanlarına bir türlü alışamadım. Meselâ ablamla çarşıya çıkıyoruz. Bütün gözleri üzerimde hissediyorum. Herkes bize bakıyor ve bizi yabancı olarak görüyorlar. Burada nasıl Almanlar yabancı olduğumuzu anlıyorlarsa, orada da yabancı olduğumuz anlaşılıyor. Çeşitli sorular soruyorlar. Nereden geliyorsun, kimsin vb. gibi. Yani ben kendi ülkemde rahat rahat dolaşmıyorum.

Dergi: Peki siz ülkenizin kültürel sorunları ile ilgileniyor musunuz? Örneğin edebiyatımızı tanıyor musunuz? Gülçin senden başlayalım.

— Tabii ben Türkiye'de hiç okula gitmediğimden, Türkçemin güzelleşmesi için çok kitap okuyorum. Türk edebiyatçıları ile ilgileniyorum, onları tanımaya çalışıyorum. Kütüphane kitap bulmamda bana kolaylık sağlıyor. Türkçe gazeteleri okuyorum. Radyo dinliyorum.

Dergi: Peki en çok sevdiğin Türk edebiyatçıları sorsam.

— Ben en çok Aziz Nesin'i seviyorum. Ama diğerlerini de seviyorum. Fakir Baykurt, Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve diğerleri. Aziz Nesin'in hikayelerini anneme de okuyorum. O da çok seviyor. "Harika Çocuklar" adlı hikayesini çok sevdim. Hem bizim, hem de anne-babaların alacağı çok dersler olduğuna inanıyorum.

Dergi: Peki Alman edebiyatını da izleyebiliyor musun?

— Tabii. Goethe'yi, Schiller'i, Bertolt Brecht'i ve hemen tüm çağdaş yazarlarını tanıyorum. Bu ülkede yaşadığıma göre, onların kültürel birikiminden de yararlanmak ve tanımak zorunda olduğuma inanıyorum.

Dergi: Aysel, sen de soruyu dinledin. Bu konuda söylemek istediklerin var halinde.

— Ben de ülkemizin kültürel yaşamını tanımaya çalışıyorum. Son zamanlarda da kütüphane uğrak yerim. Orada çok sayıda Türkçe kitap var ve ben bu olaktan yararlanmaya çalışıyorum. Eskiden az okurdum. Ama insan büyüdükçe, kitaplara daha çok bağlanıyor.

Dergi: Aysel, sen de Türk edebiyatının önemli isimlerini halinde tanıyor sun.

— Tabii. Ben de edebiyatımızın önemli isimlerini tanıyorum. Çoğunun kitaplarını okudum. Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Fakir Baykurt en sevdiğimim. Ama daha pek çok isim tanıyorum. Alman edebiyatını da çok seviyorum. Goethe'yi, Schiller'i, Thomas Mann'ı ve diğerlerini tanıyorum, kitaplarını okuyorum.

Dergi: Meral, şimdi de seni dinleyelim.

— Türkiye'deki yaşantıyı yakından tanıdığımı söyleyemem. Zaten hepimiz izinden izine gidiyoruz. Ve bu da tanımamıza yetmiyor. İzine gittiğimde oradakilerin bizlere hangi gözle baktığını biliyorum. Onlar için bizler "Almanca"yız. Türkiye'nin kültür ve edebiyat ortamını yakından izlemeye çalışıyorum. Edebiyatla ben kişisel olarak da ilgileniyorum. Türk edebiyatçılarından Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Fakir Baykurt, Sait Faik, Sabahattin Ali, Necati Güngör'ü severek okuyorum. Ama diğer yazarlarımızı da tanıyorum. Burada yaşadığım için de Alman edebiyatı ile ilgileniyorum. Örneğin, Dürrenmatt, Brecht, Thomas Mann, Max von der Grün ve diğerleri.

(Devamı s. 19'da)

Genç kızlarla birlikte

(Devamı s. 18'de)

Dergi: Biliyorsunuz biz "Dergi" adında iki aylık bir dergi çıkarıyoruz. İlk sayısı size ulaştı. Bu dergiyi nasıl değerlendirdiniz, bundan böyle içeriğinin nasıl olması gerektiğini, önerilerinizi öğrenmek istiyoruz. Bu konuda ne söylemek istersiniz?

— Ben Dergi'yi okudum, Çok beğendim. Yalnız sayfa sayısının yetersiz olduğuna inanıyorum. Biraz daha büyütürseniz daha iyi olur, İçindeki yazıları sevdim. Şiirler özellikle hoşuma gitti. Yalnız edebiyat değil başka sorunlara da eğilseniz seviniriz. Örneğin burada yaşayan gençlerin problemleri ve çözüm önerileri gibi.

Dergi: Aysel sen "Dergi"yi nasıl buldun?

— Ben "Dergi"yi çok beğendim. 2. sayısını sabırsızlıkla bekliyorum. İçindeki şiirleri ve diğer yazıları çok beğendim. Sayfa sayısı artırılsa iyi olur. Bir arkadaşımızın hikayesinin yayınlanması ayrıca sevindirici.

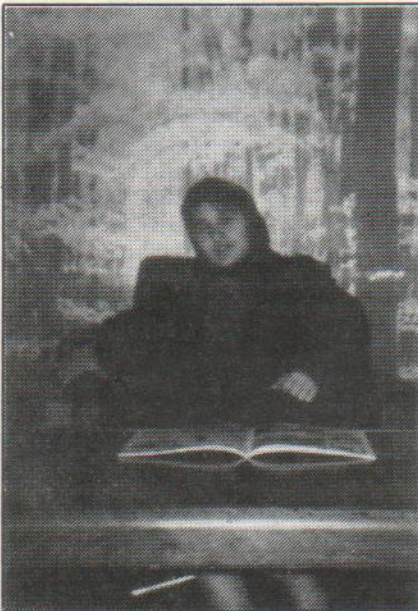
Dergi: Meral senin düşüncelerin nedir?

— Ben yıllardır Duisburg'da böyle bir derginin çıkmasını özlemle bekliyordum. Çıktı da, "Dergi"yi çok beğendim. Dergi daha çok burada yaşayan Türkiyeli gençlerin sorunlarına eğilmelidir. Bu tür röportajları beğeniyorum. İlerde bütün röportajlara başka kesimden gençlerle devam edilmelidir.

Dergi: Son olarak senin düşüncelerini de öğrenelim, Sevim.

— Ben de Dergi'yi çok beğendim. Öyküler ve şiirler olsun hepsini sevdim. Tanıdığım bir arkadaşımın öyküsünün yayınlanmasına ayrıca sevindim. Bundan sonraki sayılarda gençlerin problemlerine daha bir yoğunluk vermenizi isterim. "Dergi"nin uzun ömürlü olmasını dilerim.

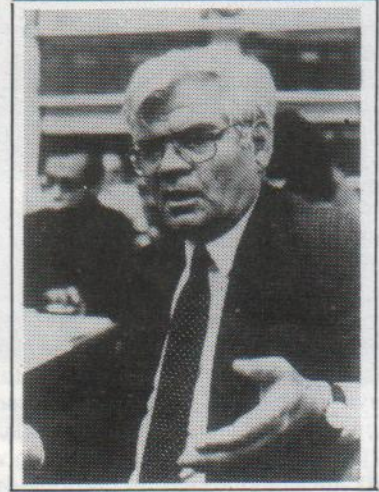
Dergi: Çalışmaya katıldığınız için hepimize teşekkür ederim.

Fethi Savaşçı'nın yeni şiirleri

“Bir Ekmek Var Orada”

Tayfun DEMİR

Uzun yıllardır Münih'te endüstri işçiliği yapan Fethi Savaşçı, kırsal değerlerle yapılanan kişiliğine "işçi bilinci"nden kattıklarıyla yoğun bir edebiyat üretti. Öyküler, şiirler, mektuplar ve bir de roman yayınladı. Elimizdeki kitaptan yeni çalışmalarının da yakında yayınlanacağını öğreniyoruz. Fethi Savaşçı 'Göç Edebiyatı'ımızın en çok kökeni nedeniyle özgünlük taşıyan değerlerinden biridir.

"Süssüz yalın bir dille ve somut gerçeklikten ayrılmadan 'açık yürekle' yazan" Savaşçı'nın "Bir Ekmek Var Orada" adlı yapıtı kırkdokuz şiirden oluşuyor. Gurbet, özlem ve ekmek şiirleri. Bir de yakınışlar. Bir yandan toprağundan, sevdiklerinden koparılmışlığın bitmeyen, dinmeyen acıları; bir yandan da "ozan" olarak yeterince anlaşılmamış olmaktan gelen, zaman zaman küskünlüğe, tırmalayıcı tonlara ulaşan bir yakını.

Savaşçı'nın şiirleri "küçük çekişmeleri" dışlamak isteyen "iyi niyetli" dizelerle başlıyor. Almanya, izin öncesi ve sonrasının türlü insan halleri, özlemler ve onca yıllık yaşamın anıları, çekilen acıların silinmez izleri sökün ediyor ardı ardına. Arada bir korkulara tanık oluyorsunuz: "Bir daha buluşamayız diye bir korku var içimde", "Bilmem bir daha birbirimizi bulur muyuz?", "İstesek de bir daha bir araya gelemez", "Bilmem bir daha buluşabilir miyiz?"

Yaşamını kol emekçisi olarak üreten, buna karşın yazınsal eyleminde bunca yıl direten (evet, neredeyse olanaksız bir işi gerçek kılan) Savaşçı, ye-

ni şiirlerinde yer yer umutsuz bir yorgunluğu resimliyor "siyah-beyaz" renkleriyle.

Şiiri seçkin bir estetik tadla özdeş kılmış beklentiler için çok şey yok söylenecek. Oysa insanın tükenmez gerçeğinde Savaşçı, şiirin ötesinde tadlarla donatılmış bir sofraya çağırıyor sizi: Yaşamın günlük küçük sevinçleri, boğuntuları arasında akıp giden yıllarla, tanış insanlarla, biçimsel kurumlarla sevgi ve öfkenin hesaplaşmasında insanca bir sofraya.

"Son şiir / Ozan bol şiir yok / Herkes şiir yazıyor ozanımız bolca / Buğday gibi, karpuz gibi, yonca gibi / Ama şiir yok ortada."

Ve bu şiirle bitiyor kitap.

* Berlin, Yabanel Yayınları 6, 1986, 55 S.

ÇEŞİTLİ KAYGILAR İÇİNDE

Leylekler beğenmezlerse atarlar yavrularını yuvadan
Tilkiler pirelenince soğuk suya girer çıkar
Hayıtlar çiçek açınca ilk yazları
Ağustos böceklerinde bir çengi bir kıyamet
O dağ senin bu ova benim derken
Çıkaramadık doğanın tadını bile
Kaç adımda geçilirdi Menderes köprüsü unuttuk
Çeşitli kaygılar içinde bunca yıl
Bu Cermen ülkesini mesken tuttuk

Fethi SAVAŞÇI

Geçmişten günümüze Türk ve Batı müziği

Sabri UYSAL

Bilindiği gibi günümüzde en önemli savaşımlardan birisi de kültürel savaşımdır. Ancak, tarihsel gelişim süresi içerisinde toplumların yaşam serüvenlerini incelediğimizde, daima ekonomik ve iktisadi alanda güçlü olanların, kültürel alanda da diğerlerini etkilediklerini görüyoruz.

"Doğanın yarattıklarına karşı insanın yarattığı değerler bütünü" olarak kabul ettiğimiz "Kültür" kavramı içinde, müzik önemli bir yapı taşı oluşturmaktadır. Önümüzdeki sayılarda müziğin çeşitli dalları ve özellikle ülkemizdeki müzik sonuçları üzerinde durmaya çalışacağız. Bu sayıda, kısaca geçmişten günümüze Batı ile olan kültür ilişkilerimiz çerçevesinde Türk ve Batı müziğinin etkileşimi üzerinde duracağız.

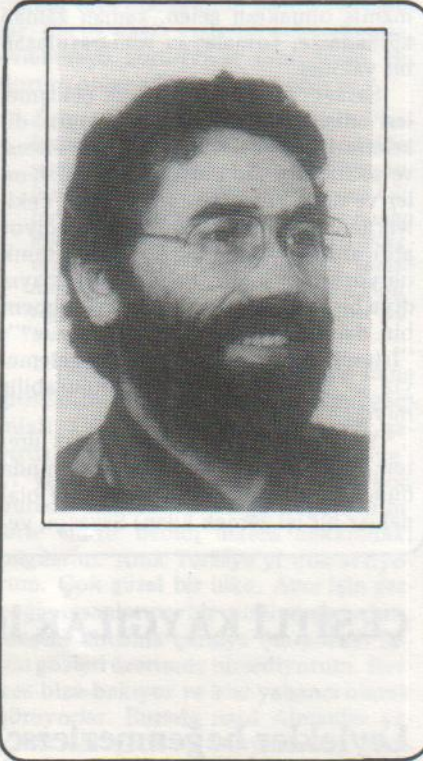
Kanuni Sultan Süleyman'dan (1494-1547) borç olarak iki milyon altın ile cephane, at ve savaş gemisi alan Fransa Kralı I. François, Kanuni'nin bu yardımlarına karşılık seçkin müzisyenlerden oluşan bir Orkestrayı 1543'te İstanbul'a gönderir. Batılı bu ilk Orkestra, sarayda bir çok konserler verir. Fakat konserleri dikkatle izleyen Kanuni, böyle bir müziğin cengaver ruhunu yumuşatacağından korkar ve sert bazı önlemlerle derhal Orkestrayı geri gönderir. Hatta çalgıcıları kıldırtarak. (1)

Ancak daha sonra, konserler sırasında çalışan üç zamanlı ritim'leri ilginç bulan padişah, saray müzisyenlerine aynı tarzda eserler bestelemelerini emreder. Bunun üzerine üç zamanlı ritmi kullanmak suretiyle bir çok eserler bestelenir ve bu eserlere "Frenk işi" anlamına gelen "Frankçin" adı verilir. Bugünde aynı adla anılmaktadır.

Bu ilginç serüvenle başlayan diyalog 16. ve 18. yüzyıllar arasında Avrupada adeta bir moda gibi yaygınlaşan "Mehter" ve "Mehter müziği" ile birlikte iyice yoğunlaşmıştır. Aynı dönümlerde bir çok Avrupa ülkesinde oluşturulan "Mehter Takımları"nın yanı sıra, Avusturya İmparatorluğu, Lehistan ve Rusya'dan mehter müziğini yeniden incelemek üzere İstanbul'a bir çok uzman gelmiştir. Türklerin Orta Asya'dan bu yana sürdürdükleri Orduya müzik birliklerini katma fikri, böylece Batıda da benimsenmiş ve Batının gelişmiş sanat müziğinde, Türk müziği unsurları kullanılmaya başlanmıştır. Müziğin yanı sıra Batı Tiyatrolarında ve balelerinde Türklerle ilgili temalar yer almaya başlamıştır. Beethoven, ünlü 9. cu Senfonisi için yaptığı taslakta, "Senfoninin sonu Türk müziği ve koro ile bitecek" şeklinde not düşmüştür. (2) Yine Mozart'ın bir çok eserlerinde

Mehter ritmi görülür. Bunun yanında Saraydan kız kaçırma" operasında yine Türkler konu edilir. Bir başka ilginç örnek; günümüzde bir müzik terimi olarak kullanılan ve Dünya Müzik Literatürü'ne geçmiş olan "Alla Turka" sözcüğü, Batılı besteciler tarafından çıkarılmış ve "Türk Mehter Temposu" anlamında kullanılmıştır. Davulun "Türk Davulu" olarak Orkestraya girmesi yine o dönemin getirdiği olgulardır.

Bunun karşılığında, Osmanlı Saray bestecileri ve müzisyenleri nin, batının çok sesli müzik eserlerine "Frengane" deyip ilgi göstermediklerini, ancak ritm unsurlarından yararlandıkları görülmektedir. Bunların başında "Frenkçin" ve "Vals" gibi 3 zamanlı ritim'ler gelmektedir.

Bu dönemde, Batı ile olan ilişkilerimizde, daha çok Batının etkilendiğini görüyoruz. Sanıyoruz bunun en büyük nedeni, Osmanlı Devletinin Avrupa içlerine kadar hakim olması,askeri ve iktisadi alanda güçlü olmasıdır, Ancak, daha sonra Batıdaki yeni buluşlar ve buna bağlı olarak gelişen teknolojik üstünlük, dengeyi tamamen değiştirmiştir. Tanzimat Fermanı ile birlikte de, bu üstünlüğü resmen kabul ettik.

II. Mahmut, 1826'da Yeniçeri Ordusu yerine Batı örneğinde yepyeni bir Ordu ve bando oluşturmuştur. Bandonun başmada G. Donizetti getirildi. Bu dönemde Batı müziğine verilen önem nedeniyle "Müzika-i Humayun" gelişti-

rilmiş ve Bizani, Guatelli gibi sanatçılar getirtilerek görev verilmiştir. Padişah Abdülmecid döneminde Sarayda yoğun bir müzik hayatı görülür.

Bandoların yanı sıra koro, orkestra, ve bale grupları oluşturulmuştur. Dolmabahçe Saray'ında verilen konserlerde Verdi, Rossini, Haydn ve Donizetti gibi bestecilerin eserleri sık sık seslendirilir olmuştur. Aynı dönemde, ordu bandoları, Avrupa'da tanınmış ünlü opera eserlerini başarı ile seslendirmişler ve büyük ilgi görmüşlerdir. (3) 1848 yılında İstanbul'a gelerek sarayda konserler veren ve "Liszt" nişane ile telif edilen ünlü kemancı Henry Vieuxtemps, Bellini'nin Somnambula Operasını İtalyanca olarak izlemiş ve özellikle eşlik eden bandoyu çok beğendiğini belirtmiştir. Bunların yanında F. Liszt ve ünlü orkestra şefi Angelo Mariani'nin Saraydaki müzik hayatına renk kattıkları görülmektedir.

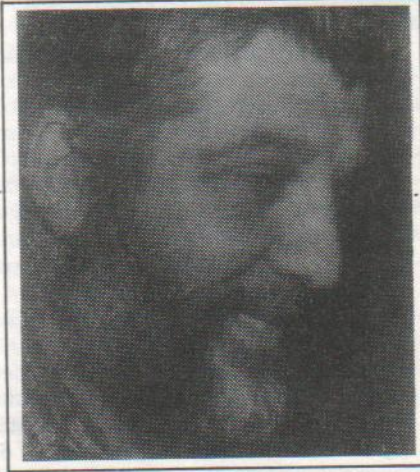
Batı dünyasının müzik kültürü ile olan ilişkilerimiz Cumhuriyet dönemine değin böylece sürdürülmüştür. Cumhuriyet dönemi ile birlikte Atatürk'ün de direktifleri ile batıya olan bu yöneliş yeni bir boyut kazandı. Müzikle ilgili tüm eğitim kuruluşları baştan sona değiştirilerek batı müziğine dayalı bir eğitim sistemine oturtuldu. 1927 yılından itibaren yetiştirilmek üzere yurt dışına öğrenciler gönderilmeye başlandı. Ünlü Türk Beşlisi'ni oluşturan U. Cemal ERKİN, Cemal Reşit REY, A. Adnan SAYGUN, Necil Kazım AKSES ve Hasan Ferit ALNAR bunlardandı.

Bugün bu girişimler ve çabalar belki bir yol katetmemizi sağlamıştır. Ancak evrensel anlamda müzik sanatının inceliklerini çoktan keşfeden ve belki bir sisteme dayandıran Batı Dünyası ile aramızdaki mesafeyi 60 yılda kapatmak oldukça zor. Hele hele hâlâ Batı Müziği mi? Türk Müziği mi? Tekseslilik mi? Çok seslilik mi? gibi tartışmaların sürdüğü ülkemizde, asıl sorun körü körüne taklit ve aktarmacılıktan çok, batının yöntem ve tekniklerinden yola çıkarak, geleneksel renk ve motiflere dayalı bir senteze ulaşabilmektir.

Dip notlar:

- (1) KÖSEMİHAL, M. Ragıp: Türkiye Avrupa münasebetleri İst., Num. Mat. 1939
- (2) ALTAR, Cevat Memduh: "Doğu-Batı Kültür Akışimleri Üstüne Bir Deneme" Kültür ve Sanat / Aralık 1974 Ank. Ajansı Türk yay.)
- (3) ŞEHİSUVAROĞLU, Haluk: "Eski Türk Sanatları" İst., Varl. Yay. 1960

Türkiye Kültür Yaşamı Aydın Emeç'i Yitirdi

1939 doğumlu Aydın Emeç, Saint Joseph Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okudu. 1965'de ABC Gazetesi'nin kurucuları arasında yer aldı. 1968'de Cengiz Tuncer'le birlikte edebiyatımıza değerli yapıtlar kazandıran E Yayınları'nı kurdu. 1982 yılından bu yana ise Cumhuriyet Gazetesi Kültür Servisi'ni yönetiyordu.

Aydın Emeç'in adını genç yazarlarımızla kurduğu yakın, umutlandırıcı dostluklarla edebiyatımızta kazandırdığı değerler kadar, özgün çevirileriyle bizlere tattırdığı dünya edebiyatının doyumsuz yapıtları da sürekli belleklerimizde tutacaktır.

Emeç'in edebiyatımıza kazandırdığı başlıca yazarlar ve eserleri arasında; Jerzy Kosinski (Boyalı Kuş, Adımlar), Richard Wright (Kara Çocuk), İlya Ehrenburg (Fırtına, üç cilt), Vasconcelos (Şeker Portakalı, Kayıgım Rosinha, Yaban Muzu, Güneşi Uyandırılm), Vasili Vasilikos (Ölümsüz "Z"), Konstantin Simonov (İnsan Asker Doğmaz, Yaşayanlar ve Ölüler, Silah Arkadaşları), İtalo Calvino (Ağaca Tüneyen Baron), Milan Kundera (Şaka), Nikos Kazancakis (Kardeş Kavgası) sayılabilir.

Aydın Emeç, Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yıllar içinde, yurtdışındaki kültürel ve sanatsal etkinliklerimize özel bir ilgi gösterdi. Bunların ayrıntılı olarak yurda yansıtılması yolunda çaba harcadı.

23/24 Nisan gecesi geçirdiği kalp krizi sonucu aramızdan ayrılan Aydın Emeç'i anıyor, yurtdışındaki dostları olarak saygıyla uğurluyoruz. Başımız sağolsun.

Haldun Taner öldü!

Öyküleri, mizah yazıları, özellikle tiyatro alanında verdiği ürünlerle edebiyatımızın önde gelen adlarından olan Haldun Taner, 8 Mayıs günü 71 yaşında öldü.

1935 yılında Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra, Almanya'ya giden Taner Heidelberg Üniversitesi'nde bir süre iktisat ve siyasal bilimler öğrenimi gördüyse de, sonraki yılları yurt içinde ve yurtdışında edebiyat ve tiyatro üzerine kuramsal ve pratik çalışmalarla geçti.

Haldun Taner'in ilk öyküsü "Töhmetyet" 1945'te Yedigün dergisinde Haldun Hasırcıoğlu adıyla yayımlandı. 1950'li yıllar Sait Faik ve Orhan Kemal gibi ünlü isimlerin yanında, Haldun Taner'in de güçlü bir gözleme dayanan, usta bir mizah ve yerginin sergilendiği öykülerine tanık oldu. Yaşamın Demokrasi (1949), Tuş (1951), Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu (1953), Ayışığında Çalış-Kur ve On İkiye Bir Var (1954) adlı öykü kitaplarını, daha sonra Konçınalar (1967) ve Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (1969) izledi.

Haldun Taner'in ilk oyunu "Günün Adamı" beklediğinden fazla yankı uyandırdı, bunda oyunun daha sahnelenmeden yasaklanmasının rolünü şöyle anlatıyordu yazar: "Yere bırakılırsa bir tenis topu kadar sıçrayabilecek bir oyun, yasaklanınca, hızla yere atılınca, havaya sıçradı". Çalışmalarında ustaca bütünleştirdiği güldürü, eleştiri ve ironi'yi kendisine yönelen baskılar karşısında da tekrarlayacaktı: "Beni bir anda meşhur eden yasağılara minnettarım"! Haldun Taner tiyatronun saygınlığını yalnızca çalışmalarında koruma çabasında kalmadı, tiyatro eserleri ve sanatçılara yönelik baskılar karşısında da sesini duyurdu.

Taner'in adı ülkemizde hiç kuşkusuz epik tiyatronun öz ve teknik olarak yerleştirilmesi çabalarıyla yadsınamaz bir bütün oluşturur. İlk oyunundan başlayarak, yaşananları, dışarıdan bakma tekniği ile, kendi eleştirisini de katarak ve seçimi seyirciye bırakarak aktarma çabasında oldu Haldun Taner. Aktardığı ise, çoğu kez, sıradan insanın kırgınlıkları, umutsuzlukları, umutlarını ve nihayet yaşamın getirdiği güçlükler karşısında yalnız olmadığını, dayanışacağı başkalarının olduğunu gösteren, toplumun farklı güçlerini sergileyen yaşam kesitleridir.

Gerçek bir olaydan bir kabadayının öldürülmesi olayından yola çıkarak yazdığı Keşanlı Ali Destanı (1964), ülke içinde (1420 kez) ve dışında (243 kez) tekrar tekrar sahnelendi, onu Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım, Eşegen Gölgesi (1965) ve Zilli Zarife (1966) izledi.

Taner'in edebiyat ve tiyatro alanında verdiği diğer ürünler arasında:

Günün Adamı, Dışardakiler, Ve Döner Dönerdi, Fazilet Eczanesi, Lütfen Dokunmayın, Huzur Çıkmazı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Ayışığında Şamata adlı oyunları;

Devekuşuna Mektuplar, Hak Dostum Diye Başlayalım Söze, Çok Güzelin Gitme Dur, Oyma Akıl Koyma Akıl, İki Kalas Bir Heves, Seyit Gazi'deki Ateş'te topladığı fıkra ve makaleleri;

Düşsem Yollara Yollara ve Alman Çeşmesi adlı gezi notları;

Bu Şehr-i İstanbul ki, Vatan Kurtaran Şaban, Dün Bugün, Mevzuumuz Aşku Sevda Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence, Hayırdır İnşallah adlı kabare oyunları ve çeşitli sanatçılarla birlikte gerçekleştirdiği Astronot Niyazi, Dev Aynası, Yalan Dünya, Ha Bu Diyar, Çıktık Açık Alınla, Haneler, Kapılar adlı kolektif kabare çalışmaları;

Bir Kaçak, Senin İçin, Tuş, Keşanlı Ali Destanı, Dağları Delen Ferhad adlı senaryoları sayılabilir.

Haldun Taner'in çok sayıda eseri arasında ayrıca,

Berthold Brecht, Moliere, Antik Yunan Tiyatrosu, Avrupa'da Komedyanın Tarihi, Soyut Tiyatro, Teorik Dramaturji, Oyun Yazımı Tekniği, Geleneksel Türk Tiyatrosu Tarihi, Piyes Tahlilleri üzerine ders notları;

Hebbel'in Tiyatro Görüşü, Madam Bovary ve Elfi Briest, Mizahçı Murat Bey'in Romancılığı adını taşıyan araştırmaları;

çeşitli yazar ve çevirmenlerle gerçekleştirdiği Onyedinci Yüzyıl Türk Hahları, Euridice, Kızgın Damın Üstündeki Kedi, Tiyatro Terimleri Sözlüğü çevirileri de vardır.

Çok sayıda radyo, TV ve yazı dizisine de imzasını atan Haldun Taner, yıllardan bu yana aktardığı portreleri Ölür İse Ten Ölür, Canlar Ölesi Değil'de toplamıştı.

Karagöz üzerine Orhan Kurt'la bir söyleşi

Mevlüt ASAR

Kiebitz'in düzenlediği "Kasper-Karagöz-Karagiosis" başlıklı sergi nedeniyle Duisburg'da bulunan Karagöz sanatçısı ve Karagöz yapımı, oynatımı, Karagöz müziği konusunda Kültür Bakanlığı öğretim görevlisi olan ORHAN KURT ile arkadaşımız Mevlüt Asar'ın yaptığı söyleşi sunuyoruz

M. Asar: Sayın Orhan Kurt, bize kendinizi tanıtır mısınız?

O. Kurt: 1930'da İstanbul'da doğdum. Yüksek tahsil de dahil, tahsilimin tamamını İstanbul'da yaptım. 1981'de İstanbul Belediyesi'nden emekli oldum. Karagöz ile ilişkim 40 senenin üstünde. Yalnız Karagözle değil Türk musikisi ile de ilgiliyim.

M. Asar: Bildiğimiz kadarıyla ülkemizde Karagöze gönül veren üç-beş kişiden birisiniz. Nerden kaynaklanıyor bu Karagöz aşkı?

O. Kurt: Benim yetiştiğim günlerin şartlarından kaynaklanıyor. Çocukluğumuzda TV yoktu, sinema yaygınlaşmamıştı. Karagöz insanların en önemli eğlencesiydi. İnsanlar Karagözle eğlenir, onunla deşarj olurdu. Her türlü fikri ve zihni tatmini Karagözle bulurdu. Benim de ilgilim çok küçük yaşlarda her çocuk gibi, kartonlardan Karagöz tasvirleri keserek, kendim söylemek istediğim şeyleri onun ağzından söyleterek başladı ve günümüze kadar geldi.

Karagöz sanatını büyük bir Karagözcü olan, Katip Salihler, Tecelli Beyler, Hayali Memduhlar zamanını yaşamış ve altmış senelik bir zamanı aşmış gelmiş Ragıp Tutekin'den öğrendim. Onun tek talebesiyim ve onun uslubunu devam ettirmekteyim.

M. Asar: Karagöz'ün sarayda ortaya çıktığı, IV. Murat'tan sonra padişahların eğlencesi olmuş, sonradan halka indiği ileri sürülüyor. Bu bağlamda Karagözün Türk kültüründeki yeri nedir?

O. Kurt: Karagöz'ün saraydan halka indiği görüşüne katılmıyorum. Olay tersine gelişmiştir. Karagöz'deki tipler halk tipleridir. Halk arasında gelişerek, büyük karagözcüler yetişmiş ve saraya çıkmıştır. Biliyorsunuz, "Dine aykırı mıdır, değil midir?" diye birtakım tartışmalar da oldu. Bunu Şehy-ül İslam'a seyrettirdiler. Dedi ki, "İbret gözüyle seyredilirse dince bir mahsuru yoktur."

Zaten, Karagöz bir ibret sahnesidir. Bizim toplumumuzun bütün kesimlerini içine alır. Çelebiler diye erkekler, zenneler diye kadınlar... Karagöz o zamanlar o kadar yaygındır ki, kadınlar evlerinde çocuklara Karagöz oynattırlardı. Basit bir yöntemle, masanın çarşafını aşağıya indirip altında mum yakarak, "oğlum mamasını yedi, yaramazlık yapmadı" gibi (eğitsel) anlamda. Halka bu kadar yakın, yaygın bir sanattır ve kültürümüzdeki yeri o zamanlar büyüktür...

M. Asar: Zamanın akışı içinde, Karagöz'ün geleneksel biçimini aşmaya yönelik çabalara ve yenilik girişimlerine tanık oluyoruz. Örneğin, Katip Salih'in girişimleri, Batı Tiyatrosunun etkileri, dilde yenilik gibi. Bu konularda sizin görüşünüz?

O. Kurt: "Yenilik yapılmalı mı, yapılmamalı mı?" tartışmaları uzun zamandır vardır. Ben buna katılmıyorum. Karagöz geleneksel şekilleriyle,

yani Karagöz, Hacivat kıyafetleri, ondaki zenneleriyle muhafaza edildiği kadar Karagözdür. Bakın, değişiklik konusunda büyük atılımı Katip Salih yaptı. Perde yerine buzlu cam tatkik etti. Karagöz'e kantoları soktu. Kantolar tuttu, hâlâ devam ediyor. Ama diğer yenilik çabaları tutmadı. Sebebi, Karagöz'ün ne olduğunun doğru anlaşılması...

Karagözde yenilik şöyle oluyor: Biliyorsunuz, Karagöz bir sistemi, bir ideolojiyi hicveden yahut empoze eden bir sanat türü değildir. O, güncel konuları, yani insan ilişkilerini eleştiren bir oyun türüdür. Bunun günümüzde de çok bol malzemesi var. Buna karşılık Karagöz'ü günümüz diliyle konuşur biçime getirdik ve konuların yorumunu değiştirdik...

M. Asar: Cumhuriyet'ten sonra Karagözü sinema ve tiyatroya aktarma çabaları da var. Bunların başarılı olma derecesi nedir?

O. Kurt: Bir takım insanlar bir takım arayışlar içinde olurlar. Bu başarılı olur yahut olmaz. Bu hareketler de başarılı olmayan hareketlerdendi... Biz kendi değerlerimizle dünyanın kültür alanında bir yerlere gelebiliriz. Başkalarını taklit ederek, başkalarının sanatlarını yaparak değil. Bununla demek istemiyorum ki, o sanatları yapmayalım, reddedelim.

M. Asar: Karagöz edebiyatı da etkilmiş. Örneğin Aziz Nesin'in Karagöz tiplerini kullanarak yazdığı oyunlar var. Bunların Karagöz'e katkısı oldu mu?

O. Kurt: Yukarıda söylediğim gibi, Karagöz insan ilişkilerini konu alan ve onları eleştirmeye çalışan bir oyun türüdür. Bunu yaparken eleştirinin dozu fazla aşırıya kaçmamalıdır. Yeni oyunların yazılmış olması sevindirici ancak daha önce bu oyunları oynayacak insanların yetiştirilmesi gerekir. Karagöz için yazılmış aslında pek çok oyun var. Cevdet Kudret eski metinlerden kırk adedini topladı. Bu oyunların hepsi rafta durmakta. Yine de edebiyat gücü olanların, Karagözü iyi etüd ederek yeni oyunlar yazması iyi bir şey...

M. Asar: Karagöz'ün toplumumuzda giderek unutulmasını, bu sanatın kendini toplumsal gelişmelere uyduramasına bağlayan görüşler var. Bu konudaki düşünceniz?

Çetin Öner ve ilk romanı

“Dağlara Yazılıdır”

Çetin Öner, 1985'in sonlarında davetli olarak bulunduğu F. Almanya'da birçok kentte kitaplarından parçalar okudu. Bir kısmımız onu dinledik, tanıştık, söyleşide bulduk. Bu sıcak, içten, alçakgönüllü insanı sevdik. Onu sanat yaşamı ve ilk otobiyografik romanı "Dağlara Yazılıdır"la, biraz daha yakından tanıtmak istiyoruz.

Duisburg'da yayınlanan bir gazetenin sorularına verdiği yanıtta yaşamını şöyle özetliyor: "1943 yılında Binboğalar dağında, bir dağ köyünde doğdum. Çukurova'da büyüdüm. Kayseri'de geliştirdim. Ankara'da olgunlaştım ve yandım.... Ama bu yanıklardan asla pişman değilim." Sanat yaşamına başladığı Ankara Sanat Tiyatrosu (AST) daki çalışmaları sırasında sık sık koğuşturmaya uğradığını ve bu tiyatroyun sanat yaşamımızdaki öncü işlevini bilenler için bu "yanıklar"ın ne anlama geldiğini kavramak zor değil.

Tiyatro Emekçileri Sendikası TİSEN Ankara Şube başkanlığında da bulunan Çetin Öner, TRT'de sunuculuk, senaristlik, yönetmenlik, oyunculuk yaptı. TV'nin çeşitli bölümlerinde 8 yıl çalıştı. Aziz Nesin'in "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz", Reşat Nuri Güntekin'in "Sarıpınar 1914", Cahit Aray'ın "Karaların Memetleri" TV dizilerini ve "Huzur" adlı TV kısa filmi yaptı.

40'dan fazla oyununda rol aldığı, sanat yöneticiliğini ve yönetmenliğini yaptığı AST'da Gogol'ün "Bir Delinin Hatıra Defteri" adlı oyununu Gürol Gökçe ile sahneye koydu.

Daha sonra sinema ustası Lutfi Akad'ın yanında çalışarak sinema bilgisini geliştirdi. Akad, Serpil Akıllıoğlu ve Ziya Üstan'la birlikte, Faruk Erem'in yazdığı "Bir Ceza Avukatının Anıları"ndan sinemaya uyarlanan dört film yapımında yer aldı. Bu dizinin "İs-i" adlı bölümünde baş rolü oynadı. Ne ki, idama karşı bir konuyu işleyen bu bölüm nedeniyle dizinin tümü sansürün gazabına uğrayarak TV'de yayınlanmadı.

YAZAR ÇETİN ÖNER

İlk uzun çocuk hikayesi "Keklik" 1972'de yayınlandı. Ardından ikinci uzun çocuk hikayesi "Horoz", daha sonra "Gülibik" adıyla yayınlandı. "Mavi Kuşu Gören Var mı?", "Binboğa'dan Gelen Çocuk" bunları izledi. "Gülibik" 1977'de Almanca'ya çevrildi. Bir Alman yönetmeni tarafından 1981-82 yıllarında, TRT ile ortak yapımla olarak filme alınan "Gülibik", 1984 yılında Berlinde, "En İyi Çocuk Filmi" ödülünü aldı. Ardından Gijon-

S.Güner

da bir ödül ve sonra da New York'ta "En İyi Eğitici Çocuk Filmi" ödülünü kazandı. Kitabı Türkiye'de 7. Baskıya ulaşan "Gülibik", bunca uluslararası başarısına karşın hâlâ TRT'de gösterilmemiştir.

"Dağlara Yazılıdır" adlı otobiyografik ilk romanını 1984'de tamamladı. Roman aynı yıl Cem Yayınevi tarafından yayınlandı.

DAĞLARA YAZILIDIR

Çetin Öner, "Dağlara Yazılıdır" adlı romanının o güzel, özlü önsözünü şöyle bitiriyor: "Binin atımın terkisine, birlikte aryalım yitirdiğimiz şeyleri. Haydaaaa."

Binip terkisine gidiyoruz çocukluk günlerine. Roman, "Ben o zamanlar kendimi rahvan bir tay sanırdım. Yürü-

mek nedir bilmezdim. Dere tepe, dağ bayır, tarla tapan demez, koşar ha koşardım... Kavaklar budanıp da, dalları çocuklara birer at olunca, bir tay olurdu birden, kızıl doru bir Çerkes tayı. İncecik bacaklarıma verirdim tüm gücümü. Gergin bir yay olurdu. İçimden gelen ilk ısıklık fırlardım yerimden. Koşar ha, koşardım..." diye başlıyor.

Daha ilk satırdan gireriyorum çocukluğum o düşsel dünyasına. O kızıl doru rahvan tayın peşinden satır satır doyulmaz bir yolculuğa çıkıyoruz. Binboğa eteklerinden Kafkaslara ulaşıyor, rüzgar gibi atlarla Binboğalar'a geri dönüyoruz.

Romanı, damağımızda Gorki'nin "Çocukluğum", İstrati'nin "Arkadaş", "Baraga'nın Dikenleri", "Kodin", Aytmatov'un "Cemile"sinden aldığımızı-

benzer bir tadla okuyor, düşünürüz. Çocukluk anılarından ölümsüz yapıtlar yaratan bu yazarlar neyi aramışlardı o yitirilmiş, ama bilinçaltında yaşayıp giden yıllarda.

arzu muymdu bu arayış? Yoksa, çocuk gözüyle dünyaya bakışın fantastik boyutlarını, renklerini yakalama arzusu muymdu onları çeken?... Çetin Öner kendi nedenini romanın başına Alex Hailley'in "Kökler"inden yaptığı alıntıyla vurguluyor: "Ona kimse nereden geldiğini öğretmemiş... Bu yüzden nereye gideceğini bilmiyordu."

Çetin Öner, ait olduğu ve büyük ölçüde asimile edilmiş bir halkın, Çerkesler'in tarihini, kültürünü yaşayarak öğrendiklerinin ötesinde araştırmış az kişiden biri olarak övülesi bir iş yapmış. Bununla da kalmayarak, özünü, biçimiyle, diliyle özgün bir sanat yapıtı yaratmış bu çabadan.

Köyün henüz pazara açılmadığı, adet, töre ve geleneklerin taşıyıcısı ihtiyarların henüz hayatta olduğu bir dönemi Kafkas efsane ve masallarıyla bağlayarak tarihsel bir süreci yansıtmış romanına. At ve silah tutkusıyla, yiğitlikleri, ataklıkları, konukseverlikleriyle, yiyecek içecekleri, adetleri, töreleri, dilleriyle Çerkes halkını tanıtmayı başarmış bu kısacası (156 sayfa), ama güçlü yapıtta.

Çetin Öner'in bu başarısından bir sinema adamı olmasının da payı var kanımızca. Romanın kurgusu bir film kurgusu gibi, sahne sahne yapılmış. Bu nedenle özgün bir bölümlenmesi var. 1, 1-2, 1, 1-2-3, 1 gibi numaralanmış bölümler.

Yazar doğayı, insanları, davranışları, olayları adeta bir sinema objektifiyle kaydedilmiş gibi yansıtıyor. Duyumlar, duygular, duyarlıklar bile davranış ve devinimlerle veriliyor. Uzun iç ve dış betimlemeler yok. Tek bir fazla sözcük yok romanda. Düzyazıyla yaşamın şiirini yakalayabilmiş olması hem sinemacılığın, hem de dildeki ustalığından geliyor. Yalın, şiirsel, anlatım gücü yüksek bir dili var Çetin Öner'in. Lirik bir anlatıma ulaşmış. Ama kesinlikle "şairaneliğe" düşmeden. Lirizmin, zeka ile duyarlılığın birleştiği noktada ortaya çıktığı ne kadar doğru.

Okurun yüreği ve bilinciyile birlikte beş duyusuna birden hitabediyor yazar. Sinemanın iletilemeyeceği duyumları, örneğin koklama ve dokunma duyularını da çağrışımlarla somut algılara dönüştürüyor neredeyse. İşte, diyor insan, yazılı anlatımın gücü ve vazgeçilmezliği.

"Büyük bir sessizlik içinde sürüyor yemek. Pır pır ediyor gaz lambası. Ba-

(Devamı s. 24'de)

DAĞLARA YAZILIDIR

bamın gölgesi duvara vuruyor. Ablam kalkıp lambayı kısıyor biraz. Alev düzeliyor. Oda mısır ekmeği, kızarmış et, yanmış yağ kokuyor." Yukardaki bölümü bir film sahnesi gibi canlandırabilirsiniz gözünüzde, ama mis gibi kokuları da duyumsayarak. "Havada kar kokusu vardı." "Dışarda fırtına kokuyordu.", "Oda uykü kokuyordu.", "Oda ölüm kokuyordu.", "Ninem kesilmiş süt gibi, taze peynir, kurutulmuş et gibi kokuyor. Elleri elma kokuyor, göğsü yeşil sabun, soluğu nane kokuyor." Ya dokunma duygusu.... "Ninem kırırdadıkça kemikleri batar, uyardırırdı beni." "Ocakta ısıttığım ellerim sızlardı.... Çatlak derilerim inanılmaz, dayanılmaz bir biçimde kaşınırdı.

Çetin Öner, çocuğun ve bilimsel düşünce öncesi insanın gelişmemiş gerçeklik duygusunu yansıtmada da başarılı. "Ben o zamanlar kendimi rahvan bir tay sanırdım." tümcesini bir şiir dizesi gibi yer yer yineleyerek vurguluyor çocuk yanılması ve hayal gücünü. Büyüyünce fırtına gibi, kızıl-doru bir at olacaktır ve onu kimse geçemeyecektir. Nine, köyle gelen ilk kamyonu müjdeleyen torununa, "Ah, akılsız oğlum benim. Nereden çıkardın kamyonu? Gemi o, gemi" der. Çünkü Kafkasyadan bir gemiyle gelmiştir ve ömründe ondan hızlı başka bir taşıt aracı tanımamıştır. Nine böylece Binboğa'dan geçirir gemiyi.

Romanın ağırlıklı temalarından biri Çerkesler'in at tutkusudur. At onlar için gücün, çevikliğin, hızın simgesidir. Anayurtlarında, Kafkaslarda, kuzeyden gelen saldırgan adamlara değil, atlılara yani atlara yenildiklerine inanırlar. Yurtlarını terketmek zorunda kalmışlardır. Ama onları yurtlarından koparanlar, yüreklerinden yurt özlemini söküp atamamışlardır. O günleri yaşamış olan köyün ihtiyarları hâlâ yenilginin, göçün acısını, göçmenliğin dramını yaşayıp gitmektedirler. At onlar için yurt gibi, sevgili gibidir. Hele bir Damış dede vardır ki, at tutkusuyla Çerkeslerin adını "at hırsızı"na çıkarırların en ünlüsüdür yörede. Çerkeslerin at soyundan geldiklerine inanır. Atla bütünleşmiş, bir olmuştur adeta. Damış'ın tarajik sonunu anlatan, "Damış Dede At Oldu" başlıklı bölüm unutulmayacak çarpıcılıkta bir bölüm.

20 yıldan fazla cephelerde, Seferberlikte, Enver Paşa'yla Doğuda, M. Kemal'e Anadolu'da savaşan ve sonunda köyün müezziniğini, imamlığını yapan Haje Dede, köy halkı için değişimin, yeni koşullara uyumun önderidir. Cumaları camide Allaha Arapça, haftanın diğer günlerinde Kafkaslardan birlikte getirilmiş "Koca Tanrı Tha"ya Çerkesçe yakaran köy halkının hocası Haje Dede, camide vaazına Türkçe başlar, Çerkesçe devam eder.

Baharla gelen Bılız, "köyün delisi"dir. Kodin'i çağrıştıran iyi yürekli, ama yarı akıllı, dev yapılı Bılız'ın anlattığı öyküler Çerkesler'in yöreye gelişini tablolar halinde gözümüzde canlandırır, ince yanık sesiyle söylediği türkülerini duyar gibi oluruz.

Romanda daha çok ihtiyarlar ve çocuklar vardır. Köy yaşamında başlı başına toplumsal bir kurum olan ihtiyarlar geçmişle gelecek arasında köprüdür. Onların yaşlarını kestiremeyiz. Belki de 100 yıl yaşamışlardır. Yazarmı Mikenli bir ozandan aldığı "Yaşlıları iyi dinleyn, / Çok ekmek ve tuz yemiştir onlar." dizeleri roman kahramanlarının neden çocuklar ve yaşlılar olduğunu anlamamıza yetiyor.

İnsanın doğayla mücadelesinde niteleksel bir değişim olan ve uygarlığın başlangıcı kabul edilen ateşin bulunuşu Mitolojide Prometheus Efsanesiyle simgelenir. Yarı tanrı Prometheus, tanrılardan ateşi çalarak insanoğluna armağan ettiği için sonsuza kadar cezalandırılır. İnsanoğlunu karanlıktan, soğuktan, güçsüzlükten kurtarmak için kendini feda eden bir öncüdür o. Romanda ninenin ağzından anlatılan ilk Kafkas soyundan Nartlar'ın efsanesindeki Parmat da Yunan Mitolojisindeki Prometheus'un bir eşidir. Hangisi önce doğdu, hangisi diğerini etkiledi bilmiyoruz ama, halkların kültür miraslarının göçler, savaşlar yoluyla nasıl birbirini etkilediğinin ve kültürün evrensel yanının bir örneğini veriyor bize. Romanda yer yer vurgulanan ateş teması, bu efsaneyle de incelikli bir bağ kurularak simgesel anlamlar, boyutlar kazanıyor. Küçük tay, ateşle oynamaktan gizemli bir zevk duyar ve ninesi onu sık sık, "Ateşle oynama!" diye uyarır. Ama ışığın, aydınlığın, uygarlığın taşıyıcısı öncülerin öğütlerine aldırmadan, yanma, acı çekme pahasına da olsa ateşle oynamaktan vazgeçemeyeceklerdir.

O. Kurt: Karagöz'ün toplumsal gelişmelere ayak uyduramaması değil, Karagöz oynatanların bu gelişmelere ayak uyduramaması söz konusu. Karagöz her konuyu espiri anlayışıyla, yani şakaya alarak işler. Yani hayat felsefesi herşeyi şakaya almaktır...

Karagözün unutulmasının asıl sebebi, sinema ve tiyatrunun Karagöz'e yaptığı baskı ve Karagözcülerin maddi sıkıntıya düşüp başka yollar aramalarıdır. Karagözcü, gün geldi 1-2 kile bulgura, bir şişe rakıya bu işi oynatır oldu. Tabii "Açlığın girdiği yerde, aşk bacadan kaçır." sözü burada da gerçekliğini korudu.

M. Asar: Öte yandan Karagöz'ün ünü sınırlarımızı aşmış, sizin burada oluştunuz da bunun bir kanıtı. Karagöze olan yabancıların bu ilgisini nasıl açıklıyorsunuz?

O. Kurt: Karagöz çok güzel, cici, sevimli bir tip. Oyun tekniği, yani oyunun sunuluşu yönünden de gayet ilginç. Yabancılar bunun gerek renk, hareket, espiri ve insana yakınlık yönlerini çok iyi anlamış durumdadır. Şimdi den Almanya'ya ikinci defa gelme teklifi aldım...

M. Asar: Gözlemediğimiz kadarıyla, buradaki 2. kuşak Türkiyeliler çocuklar ve gençlerde de Karagöz'e ilgi oldukça yüksek. Hatta Karagöz oynatanlar, onu Almanca konuşuranlar çıkarıyor. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

O. Kurt: İkinci nesilden gençlerin bu işle meşgul olmaları fevkalade sevindirici bir şey. Yalnız bu gençlerimize kendi başlarına eksik yaptıkları bu işi doğru yapmak imkanı tanınmalı. Doğrusunu öğrenip, iyisini öğrenip, iyi tatbik etmeleri gerekir. Çünkü, onların bugün Almanya'da ulaştıkları sanat çizgisi, Alman seyircisinin görüşü, göz kültürü çoktan aşmış durumda...

M. Asar: Karagöz'ün Türkiye kültüründe yerini alabilmesi, geleceğinin güvenceye kavuşturulması için neler yapmak gerekiyor?

O. Kurt: Efendim, önce devletimizin halen yaşayan ve bu işi akademik seviyede yapan üç karagözcüye sahip çıkması lazım. Ufak kurslarla, geçici çalışmaları Karagöz öğrenilemez. Karagöz oynatmak ve tasvir yapmak akademik bir çalışmayla mümkündür. Mesela şu anda Kiebitz'in tertip ettiği bir Karagöz seminerindeyim. Burada genç yaşlı bir grup tasvir yapmayı öğreniyorlar. Aslında bugün yaptıkları bir tasviri enaz bir ay etüd etmeleri lazımdır...

Biz zenginliğin farkında olmayan mirasyediler gibiyiz. Dünya milletleri "kültür" diye ufak tefek şeylerle yani, "habbeyi kubbe yapma"ya uğraştıkları bir devirde biz koskoca bir kültür hazinesine gerekli yakınlığı göstermiyoruz. Senelerdir bunu anlatmaya çalıştım. Karagöze yardımcı olacağını zannettiğim büyük küçük her kapıyı çalışmış bundandır.

M. Asar: Söyleşimizin bu yönde katkıda bulunması umuduyla, size çok teşekkür ederiz.

İlk size söylüyorum, ey ayrıntının ayna olduğuna inananlar!

Çoğunluk yalandır bu memlekette

Ne biliyorsanız sadakat ve andlar üstüne.

Kaç sarhoşla tanıştınız akşamevlerinde

Ve kaç ihanetle uyandınız elleriniz sizden ayrı

Sizden uzakların önünde zayıf-zangır titrerken

Ve daha kaç kez kırılabilir içine kanayan bir damar

Dolanırken yorgun ağzılarda keçiboynuzu anılar

(Süha TUĞTEPE'nin yeni yayınlanan "Yüzler ve Zarflar" adlı şiir kitabından) Broy Yayınları, İstanbul Nisan 1986, 64 s.

Simon de Beavoir öldü!

Eserleri dünyada en çok okunan yazarlardan biri olan Simone de Beauvoir, 13 Nisan 1986 günü, 78 yaşında öldü. 1908'de Paris'te doğan yazar Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe öğrenimi yaptı. 1929'da felsefe profesörü oldu. Öğrenciliği sırasında tanıştığı ünlü düşünür Jean Paul Sartre'la evlenmelerine karşın birliktelikleri 50 yılı aşkın bir süre, 1980'de Sartre ölünceye kadar devam etti. Simone de Beauvoir, Sartre'in felsefi görüşlerinden de etkilendi.

Bir süre felsefe öğretmenliği yapan Beauvoir, 1943'de yayınlanan "Konuk Kız" adlı romanıyla yazarlığa başladı. Ancak dünya çapında ün yapmasını sağlayan, 1949'da yayınlanan "İkinci Cinsiyet"-"Le Deuxeme Sexe" adlı eseri oldu. "İkinci Cinsiyet" öylesine büyük yankılar yaptı ki, Fransa'da iki yıl içinde 97 kez basılarak bir rekor kırdı. Birçok dile çevrilen kitap Türkçeye de çevrilerek defalarca, çeşitli adlar altında basıldı.

Bugüne dek "aşılmamış" bir eser olarak nitelenen "İkinci Cinsiyet" de Simone de Beauvoir, kadını tarihsel boyutlar içinde, üretim güçleri ve üretim ilişkileriyle ideoloji arasındaki karşılıklı bağımlılığı göz önünde tutarak incelemişse de, konuya daha çok felsefi açıdan yaklaşmıştır. Varoluşçuluktan kaynaklanan bu felsefi düşünceye göre kadın sorunsalının temeli, "İnsanlık erkektir ve erkek kadını kendisine göre değil, kendine göre tanımlar, kadın özerk bir varlık olarak kabul edilmez, biçiminde belirlenir. Buna göre erkek "özne" dir, kadın ise "öteki" Beauvoir kitabında kadının "öteki" olmayı kabul edişinin, yani boyun eğişinin nedenlerini araştırır. Sonuçta kadının kendini bir özne olarak ortaya koymasını tek çıkış yolu olarak görür.

İdealist bir dünya görüşünden, tarih ve toplum dışı, "İnsan düşüncesine" ilişkin bir ikilikten (dualite) yola çıktığı ve konunun toplumsal bir olay olarak kavranmasına elverişli bir teori kurmadığı için, fikirleri bir eylem kılavuzu da olmamıştır. Aslında amacı felsefi bir açıklama getirmektir. Ne var ki, başta feministler olmak üzere kadın konusıyla ilgilenen herkesi farklı biçimlerde de olsa esinlendirmiş olan dev bir eser koymuştur ortaya.

Simone de Beauvoir roman, deneme ve inceleme kitapları yazdı. Dünyanın çeşitli yerlerini dolaştı. Bu arada gezi kitapları da hazırladı. 1954 yılında Goncourt Edebiyat Ödülü'nü aldı.

Diğer önemli eserleri şunlardır: "Mandarenler" (1954), "Genç Kızlık Anıları" (1958), "Olgunluk Çağı" (1960), "Nesnelerin Gücü" (1963), "Tatlı Bir Ölüm" (1964), "Yaşlılık" (1970), "Jean Paul Sartre ile Söyleşiler"

Rosa Luxemburg'a küçük gelen bir film

Günlük küçük sevinçlerden tarihsel eylemin içinde bilinçle yer almaya dek, hiçbir ayrıntısı kaçırılmadan yaşanmış 48 yıllık bir zaman..

Bedeni sürgünlerde, tutuk evlerinde, redaksiyon odalarında, beyni dört bir bucakta coşkun ayaklanmalarla kendini sınıf yazarın dünya işçilerinin savaşımında, yüreği gelmekte olan savaşın acılarıyla hüzünlü kırık aşklardan yorgun, bedenine beynine yüreğine küçük gelen bir dünyada, böylesi bir dünyanın toz duman bir zaman kesitinde "dağlarla nehirlere" yaşanmış 48 yıllık bir öykü: Rosa Luxemburg.

Hiç kuşkusuz söylemeliyim, böylesi büyük bir yaşamı anlatmak için yola çıkan bilim de küçük gelmiş Sevgili Rosa'ya, onu tanımayanlara (ve ne kötü hala tanımayanlar) onu)

ipi çoktan pazara çıkmış bir sığılta da olsa meraklandırıcı, dürtükleyici mesajları var filmin. Rosa Luxemburg bir sinema olayı olabilirdi oysa. Evet, bir sinema olayı değil Rosa Luxemburg. Ama, bir başka gerçeklikte, gerçeğin bir başka düzleminde mutlaka görülmesi gereken bir film. Günümüzün en canlı tartışma ortamlarında söylemleriyle yaşayan, gülen, açan, gelişen diyaloglara, ayrılıklara ad olan insanlarıyla; hemen aramızda sıcaklığını hala duyduğumuz bir zaman kesitini bugün biraz eskimiş gibi de gelse bütün duyarlılığıyla kuşan-verdiğimiz, bilmek daha çok bilmek gereğini hergün daha çok duyduğumuz bir tarih kesitinin filmi aynı zamanda Rosa Luxemburg.

Julian Marhlewski, Karl Kautsky, Clara Zetkin, Karl Liebknecht, Leo Jogiches, Franz Mehring, Hugo Haase.. Alman Sosyal Demokrasininin, Spartakus Hareketi'nin, Sosyalist Enternasyonal'in, Birinci Dünya Savaşı öncesinin, savaşın ve savaş sonrasında Avrupası. Ekim Devrimi'nin değişik algılanışlarıyla günlük yaşama, siyasal yelpazenin değişik kanatlarına yansısı.

1871'de başlayan 1919'da sonlanan fırtınalı bir yaşamın içinde bütün bu adlar, olaylar yeniden hesaplaşmalarla kuşatıyor insanı.

16 Yaşında "Proleteryanın Devrimci Sosyalist Partisi" nin Varşova Çalışma Grubu'nda başlayan, 48 yaşında egemen güçlerin kanlı bir komplosuyla Berlin'de sonlanan politik savaşıyla Rosa Luxemburg, ölümsüz bir yediveren güllü gibi durmadan çiçeklenecektir yaşamımızda.

İster tarihe insanın bilinçli eylemi olarak inanın, ister kendi küçük tarihini yazadurun köşenizde, Rosa Luxemburg'un yaşam öyküsünde kendinizi daha çok bulacak, buruk ve biraz hüzünlü de olsa yaşama sevincinize güç katacaksınız.

Göçmen işçilikten göçmenliğe

(Baştarafı s. 9'da)

İhkları körükleyip arttırmak değil, tersine onların azaltılmasına, giderilmesine çalışmaktır. Entegrasyonu olumsuzlaşmanın ve konuya milliyetçi açıdan bakmanın hiç bir yararı yoktur, olsa olsa bu durumdan göçmenleri dışarlamak, onları bu ülkede yabancı olarak tutmak isteyenler yararlanır. İşte bu yüzden entegrasyon sürecini hızlandırmak için bizlere önemli görevler düş-

mektedir.

Bu doğrultuda göstereceğimiz kültürel çabalar büyük bir önem taşımaktadır. Konumuz somutunda kültür sorununu uluslar ve ulusal ayrılıklar açısından değil, kültür kavramının evrensel boyutları açısından bakmak, kültürün insani özünü tüm insanlığın ortak mirası olduğunu öne çıkararak, sadece biçimde kalan ulusallıkları ikinci planda tutmak gerekmektedir.

32. Batı Almanya kısa metrajlı film günleri sonuçlandı

Dilek Gökçin'in "Yokuş" filmi ödül aldı.

21-26 Nisan 1986 tarihinde F.Almanya'nın Oberhausen kentinde düzenlenen 32. Oberhausen Uluslararası Kısa Film Şenliği'ne çoğunluğu Latin Amerika, Asya ve Sosyalist Blok ülkelerinden 76 film katıldı,

Yarısmaya 12 dalda katılan ve yedi ayrı jüri tarafından değerlendirilen filimler geniş bir çevre tarafından ilgiyle izlendi. Yarışmanın en önemli jürisi Federal Almanya Halk Yüksek Okulları Birliği tarafından oluşturulan uluslararası jüriydi. Bu jüri birincilik ödülünü, yapımı kollektif olarak gerçekleştirilen Şili filmi "Biz Daha Çoğuz" a verdi. Yarışmanın ikincilik ödülü ise beş ayrı film arasında paylaşıldı,

Yarısmaya Türkiye'den tek film olarak katılan Dilek Gökçin'in "Yokuş" u bu beş film arasında yer aldı,

Beysun Gökçe'nin bir karikatüründen yola çıkarak senaryolaştırılan "Yokuş", küçük bir kasabada gelenek-

sel iletişim ilişkilerin ticari amaçlarla yokedilişini tutarlı bir eleştirel yaklaşımla işliyordu.

16 mm olarak çekilen ve bütün oyuncularını amatör olan "Yokuş", Dilek Gökçin'in ilk filmi.

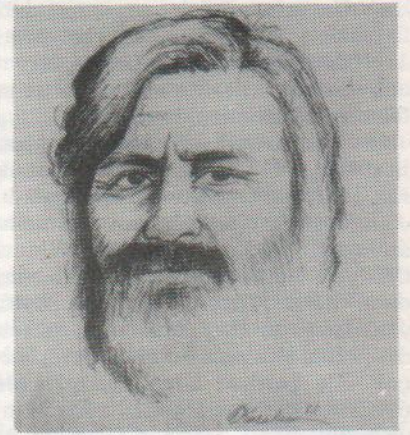
"DİLAN" SİNEMAYA KAZANDIRILIYOR

Yazar Ömer Polat'ın "Dilan" adlı yapıtı nihayet sinemaya aktarılıyor.

Yapımcı Hakan Balamir'in girişimiyle çekim hazırlıkları başlayan "Dilan"ın yönetmenliğini Erden Kıral yapacak.

Yapıt, Dilan'ın toplumsal yoksullukla feodal kültürün kısılcığında kuşatıldığı koşullara başkaldırışını destansı bir aşk öyküsü içinde sergiliyor.

Geçtiğimiz günlerde Batı Berlin'de biraraya gelen Ömer Polat, Hakan Balamir ve Erden Kıral çekim senaryosunu Haziran ayı içinde tamamlamayı ve Eylül'de de çekimi gerçekleştirmeyi kararlaştırdılar.

Tanınmış ressamlarımızdan Aydın KARAHASAN başarılı çalışmalarını geçtiğimiz günlerde Herne Halk Yüksek Okulunda açtığı sergiyle sanat çevrelerine sundu.

Kalabalık bir davetli grubu Karahasan'ın yağlı ve suluboya tablolarını, desenlerini ilgiyle izledi. Yukarıda A. Karahasan'ın başarılı desen örneklerinden bir otopotresini görüyorsunuz.

PoLiKunst'un Edebiyat ve Sanat Günleri

1980 yılında Federal Almanya'da yaşayan yabancı sanatçılar tarafından Frankfurt'ta kurulan PoLi-Kunst (Polynationalaer Literatur und Kunstverein e.V.) 11 Mart-11 Mayıs tarihleri arasında Mainz kentinde "Edebiyat ve Sanat Günleri" düzenledi.

Çok sayıda yabancı uyruklu sanatçının aktif olarak katıldığı bu eylemin programına çeşitli okuma toplantıları, kabareler, konserler ve bir de görsel sanatlar sergisi yer aldı.

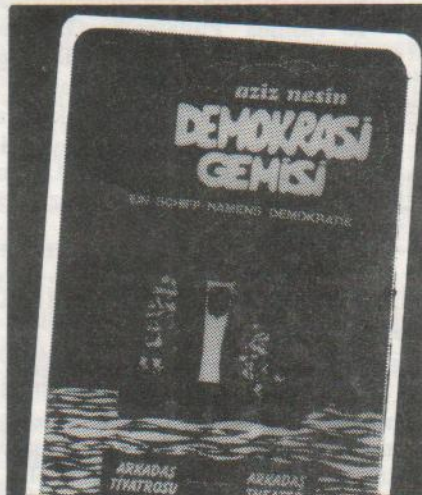
"Kunst mit Aufenthaltserlaubnis" (Oturma İznisiyle Sanat) belgisi altında açılan görsel sanatlar sergisinde Yugoslav, İtalyan, Şilili, Yunanlı ve Nepalli sanatçılarla birlikte Türk sanatçılardan İsmail Çoban, İhsan Ece, Mehmet Güler, İzel Hendek ve Mehmet Ünal'ın da yapıtları sergilendi.

Mainz Kültür Dairesi Başkanı'nın yaptığı sergi açılışından sonra Cino Chienellino ve Gianpiero Lucchini misafirlere varolan hemen tüm nefesli sazlar eşliğinde az rastlanabilecek bir şiir ziyafeti sundular.

Bu günler içinde yıllık kongresini de yapan PoLiKunst'un gelecek dönemlerde daha da etkin çalışmaları yapması bekleniyor.

Arkadaş Tiyatrosu'nun ilk oyunu:

"Demokrasi Gemisi"

Köln-Türkiyeli Öğretmenler Derneği ilgiyle izlenen mesleki ve kültürel etkinliklerine bir yenisini daha ekledi.

"F.Almanya'da yaşayan Türkiye

kökenli işçilerin önemli bölümü ekin (kültür) etkinliklerinden yoksun olarak yaşamaktadırlar. Ne Alman kültüründen ne de Türk kültüründen paylarına düşeni alamıyorlar..." saptamasından yola çıkılarak oluşturulan ARKADAŞ TIYATROSU ilk oyun olarak gülmece ustamız AZİZ NESİN'in DEMOKRASI GEMİSİ'ni seçti.

Orta oyunu ve Karagöz geleneğine dayandırılan bu politik eleştirel-gülmece oyununun yönetmenliğini MERAY ÜLGEN üstlendi.

İlk kez 8 Mayıs'ta seyirci önüne çıkan oyuncular, kısıtlı olanaklara karşılık, "usta bir düzey" tutturulabileceğinin örneğini verdiler.

Köln-Venloerstr.265 deki URANIA Theater'de 8 Haziran'a kadar pazar günleri 15.00 ve 19.00 da olmak üzere iki kez yapılacak olan "Demokrasi Gemisi" gezisi katılınması gerekli bir sanat olayı.

Gewalt zerstört

Edebiyat ve kültür bulmacası

Mehmet Uyanık'ın resim sergisi

Mehmet Uyanık'ın 4 Mayıs-12 Haziran tarihleri arasında Bad Oeynhausener Şehir Galerisinde yapıtlarını "Gewalt zerstört" (Şiddet Yıkar) belgisi altında sergiliyor. Yağlıboya tablolar, tahta gravürler ve objelerden oluşan sergi Am Kurpark 3 adresindeki galeride Salı-Pazar günleri saat 15.00 18.00 arasında ziyarete edilebilir.

ÖZÜR:

İlk sayımızda 9. sayfada Gottfried Benn'den Yüksel Pazarkaya'nın çevirdiği bir şiir yayınlamıştık. Son kitabında gözümüzden kaçan bir dizgi hatası nedeniyle özür diliyor ve şiiri bir kez daha yayınlıyoruz.

ŞİİR

*Bu ıkmına sıkırmaman anlama ne ki,
biraz imge, biraz söz biraz kurgu,
içindeki ne, nenden bu itki
sessiz yas tutan duygu?*

*Hiçten sana oluk oluk akan,
tek tek ve bir karışındır,
ordan alırsın külli, yalnız ordan,
serper söndürürsün ve saklar.*

*Çevir çevrele, o yeşil çitle,
bilirsin, elinde değil herşeyi kapsamak
umrunda olmasa da, oru bunu*

kuşlarla kışkırak.

İşte böyle gece gündüz

*yok dur durak,
pazarları da kendini oyuş
ve oyuşa gülmüş bak,
sonra bırak -odur işte: oluş.*

Soldan Sağa

1: 1927 yılında Burdur'un Akçaköy köyünde doğan günümüz Türk hikaye ve roman yazarlarından. "Onuncu Köy", ile başlayan roman çalışmaları "Yılanların Öcü", "Irazca'nın Dirliği", "Amerikan sargısı", "Kapumbağalar", "Köy Göçüren" ve yurt dışında yazdığı "Yüksek fırınlar" ile sürmektedir. Önemli hikayeleri "Çilli", "Efendilik Savaşı", "Efkar Tepesi", "Cüce", "Kağni" adlı hikaye kitaplarında toplanmıştır. Köy Enstitüsü çıkışlı olan ünlü yazarımızın Türkiye Demokratik Öğretmen hareketinin de önemli bir ismidir.. 2.Bir meyve- Tersî kısa zaman parçası. 3. Özellikle ticaretle ve hayatın her alanında kişinin bir başka kişi ile yarışı- Kimyasal bir madde. 4. İdrar yolları ve hastalıkları ile uğraşan bir bilim dalı.- Bir işaret sıfatı.. 5.Bir erkek adı. 6. Tersî bir yanardağ.-Bir işin yapılmasında sarfedilelen güç. 7. Tersî yabancı hayvan barınağı.- Bir ırk. -Futbolda topun aynı takımdan olan bir oyuncuya ayakla gönderilişi.- 8 .Tersî kalın ip.Tersî ad. 9. Ön adı Dursun olan gününüz yazarlarından birinin soyadı. Eserlei arasında "Analar ve Çocuklar", "Doğunun Çilesi", "Meral", "Ölü Ekmeği", "Taş Çarbası" önemli bir yer tutar. 10. 1919'da Bandırma'da doğan günümüz yazar ve şairlerinden birinin ön adıdır. Şiirlerini "Dünya İşleri", "Hacivat'ın Karısı", "Kikirikname", "Haydar Haydar" adlı kitaplarda topladı. Deneme, günlük ve çeviri ile de uğraşan edebiyatçımız, "Kahveler" kitabı, "Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu" adlı denemeleri ile de ünlüdür.-Bir maden.11. Kış mevsimlerinden giyilen, kalın kumaştan yapılmış bir giysi.-1914 yılında doğan , 1950 yılında ölen ünlü bir şairimizin soyadı "Garip" şiir anlayışının öncüsü olan şairin şiirleri "Garip" , "Destan Gibi" "Vazgeçemediğim", "Yenisi" ve "Karşı" adlı kitaplarda toplanmıştır. Şairin ayrıca, düz yazıları, eleştirmeleri ve hikayeleri de bulunmaktadır. 12. Bir bağlaç eki.-tersî "Sinekli Bakkal" adlı romanı ile ünlenmiş bir kadın romancımızın önadı. Başlıca romanları "Seviyye Talip", "Ateşten Gömlek", "Vurun Kahpeye"dir. Hikaye ve tiyatro oyunları da yazan yazarımızın "Maske ve Ruh" adlı oyunu, "Harap Mabretler", "Dağa çıkan Kurt" adlı hikaye kitapları da bulunmaktadır.-Bir renk.

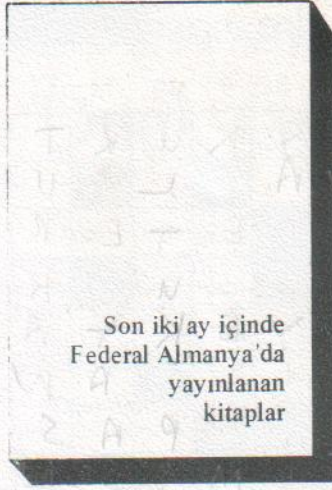
Yukarıdan Aşağıya: 1. 1935 yılında İstanbul'da doğan Çağdaş bir kadın hikayecimizdir. Eserleri arasında "Parasız Yatılı", "Kuşatma", "Benim Sinemalarım" önemli yer tutar. Ayrıca Almanya'da Türkiyeli işçilerin yaşamını konu edinen "Yeni Konuklar" adlı bir röportajı da bulunmaktadır.-Bir erkek adı. 2. SSCB'de bir halk topluluğu ve bu halktan olan kişi.-Asya'da bir nehir. -Büyük kardeş ve yaşça büyük olanlara karşı söylenen bir saygı sözcüğü. 3. Bir maden.-Bir daha hiç anlamına bir sözcük. 4. Yapma, işleme, fabrikasyon.-Tersî yemin.. 5-Dünyaca ünlü bir film yıldızının önadı.-Bir ajansımızın kısa yazılışı -6.Korkunç bir masal kahramanı.-Bir Bağlaç. 7.Karşı olma anlamında kullanılan bir sözcük.-Bir nota -Tersî din ile devlet işlerini birbirinden ayıran ve inanç özgürlüğünü savunan kişi, kurum. 8-Tersî bir gezegen-Bir harfin okunuşu- bir olumsuzluk eki. 9.Bir hayvan.Tersî sona erme, son 10.Tersî,"cadı Ağacı""Bir Göçmen Kuştı o", "Hüsnüyusuf Güzellemesi" adlı kitapları ile tanınan ve "Bir Göçmen Kuştı o" adlı kitabı ile 1986 Madaralı Roman Ödülü'nü kazanan bir kadın romancımızın soyadı.-"Cevdet Bey ve Oğulları", "Sessiz Ev" ve "Beyaz Kale" adlı romanları ile kısa sürede edebiyat dünyamızda önemli bir yer tutmuş genç bir yazarımızın soyadı. 11.Tersî zaman bildiren bir alet veya bir zaman ölçü birimi. 12."Abdülcanbaz" adlı karikatür kahramanının yaratıcısı ünlü bir karikatür sanatçımız,

GEÇEN SAYIDAKİ BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

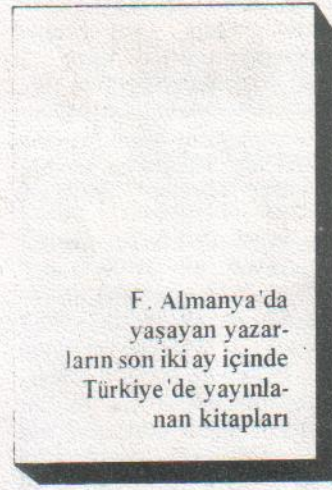
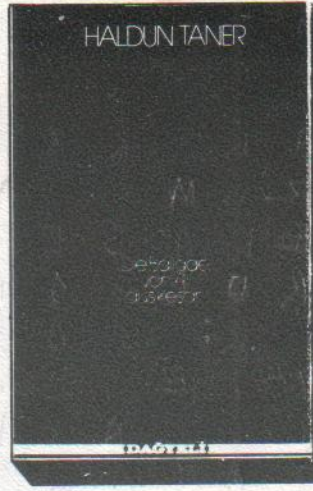
Soldan Sağa: 1- Rifat Ilgaz 2-Latife, ne 3-Ara, ak, an 4- Ra, ma, naniS 5- Hasan Hüseyin 6- An, ve 7- Ney, aza, imza 8- Irazca, aş 9- Esna, NM 10- Mi, imaraH 11- Amade, kale 12- Laz, hava, ay. Yukardan Aşağı: 1- Orhan Kemal 2- İl, AA, sima 3- Fa, sayın, az 4- Ataman, ra 5-Tiran, AA, İE 6- İfa, hüzzam 7- Le, nü, ac, Aka 8- Kas, anraV 9- Anananevi, mala 10- Ze, iyem, he 11- Asi, zar 12- Ran, naaş, toy.

Geçen sayıdaki bulmacanın doğru yanıtını "Dergi"ye ulaştıran okuyucularımıza Çetin Öner'in "Dağlara Yazılıdır" romanını armağan ettik. Bu bulmacanın doğru yanıtlarını bize gönderen okuyucularımıza da bir küçük kitap armağan edeceğiz.

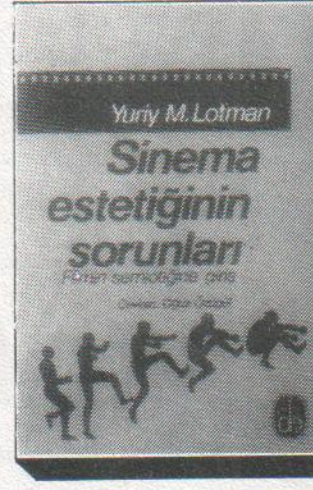
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	F	A	K	K	B	A	Y	K	U	K	T	
2	Ü	Z	Ü	M			N	A		L		U
3	R	E	K	A	B	E	T		E	T	E	R
4	Ü	R	Ö	L	O	S	I		Ş	U		H
5	Z		R			D		Y	E	K	T	A
6	A	N	T	E			E	M	E	K		A
7	N	I			A	R	I				P	A
8		T	A	L	A	H			E	M	A	S
9			S				A	K	G	A	M	L
10	S	A	L	Â	H							Ç
11	A	B	A				K	A	N	I	K	U
12	M	I			E	D	I	L	A	H		A

Son iki ay içinde
Federal Almanya'da
yayınlanan
kitaplar

F. Almanya'da
yaşayan yazar-
ların son iki ay içinde
Türkiye'de yayınlana-
nan kitapları

Son iki ay içinde
Dergi'ye gelen
kitaplardan
bir seçki

Şükran Kurdakul
"Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları-Adalet Cimcoz'a Mektuplar 1945-1950 (Mektup)
Mehmet Kemal " Acılı Kuşak" (Anı)
Zeynep Oral "Kadın Olmak" (Anı)
Hasan Cemal "Tank Sesiyle Uyanmak" (Anı)
Kemal Sülker "Savaş Yıllarında Bir Sürgün (Anı)
Oral Çalışlar "Liderler Hapishanesi" (Anı)
F. Ali-A. Özkırımı "Sabahattin Ali" (Araştırma)
Asım Bezirci "Pir Sultan" (Araştırma)
Uğur Kökden "Tiksinti Çağı" (Deneme)

Pınar Kür "Bitmeyen Aşk" (Roman)
Heinrich Böll "Saat Dokuzbuçukta Bilardo" (Roman)
Wody Allen "Bir Hırsızın İtirafları" (Öykü)
Abidin Dino "Çok Yaşasın Ölümler" (Şiir)
Mehmet Kemal "Öğle Rakıları" (Şiir)
Hüseyin Alemdar "Toplanmış Sevgi Ölümleri" (Şiir)
Süha Tuğtepe "Yüzler ve Zarflar" (Şiir)
Tan Oral "Göz Ağrısı" (Karikatürler)